

НОВЫ КЪМЖЫШ

ИЛУСТРОВАНЕ
НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ

I

Е. МУДНОВИЧ

1931

НОВА КЊИЖНИЦА

Основана 1925 г.. Одобрена и препоручена одлуком Мин. просвете,
О.н.бр. 62073, од 22-IX-1927 г.: за све народне књижнице; књижнице
народних школа, и за школску омладину.

Главни уредник
ДРАГ. П. ИЛИЋ

ИЛУСТРОВАНЕ

НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ

I КЊИГА

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ РАЈКОВИЋА И БУКОВИЋА
БЕОГРАД — ТЕРАЗИЈЕ

ИЗ КЊИГА
ВОЈИСЛАВА М.
ЈОВАНОВИЋА

БЕОГРАД 1931

ШТАМПАРИЈА „ДАВИДОВИЋ“ ПАВЛОВИЋА И ДРУГА

ТАКОВСКА 32

2060

Права се мука не дâ сакрити

Био један сиромах човек, па се прибије у не-
каква богата човека, да служи без погодбе. Тако је
служио годину дана; а кад се наврши година, он
дође господару своме и заиште да му плати што
мисли да је заслужио. Господар извади један новчић,
па му рече: „На, то ти је служба!“ Слуга узме онај
новчић и захвали господару, па онда отиде на један
поток где је вода била врло брза. Кад дође на поток,
рече сам у себи: „Боже милостиви, шта је то да
сам заслужио само један новчић за целу годину дана?
Али Бог зна јесам ли и толико заслужио. Ево ћу
сада да огледам: бацићу овај новчић у воду па, ако
не потоне, онда сам га заслужио; ако ли потоне,
нисам га заслужио;“ па се онда прекрсти, говорећи:
„Боже милостиви, ако сам заслужио овај новчић,
нека плива поврх воде; ако ли нисам, нека потоне на
дно!“ То рекавши баци новчић у поток, а новчић
одмах потоне на дно. Онда се он сагне те извади
новчић из воде, па га однесе господару натраг, гово-
рећи: „Господару, ево ти новчић натраг, ја га још
нисам заслужио, него ћу те служити још једну го-
дину дана.“

И тако стане наново служити; и кад се наврши
година дана, он дође господару и заиште да му плати
што мисли да је заслужио. Господар опет извади
новчић, па му рече: „На, то ти је служба.“ Он узме
новчић и захвали господару, па опет отиде на онај

поток, прекрсти се и баци новчић у поток, говорећи: „Боже милостиви! Ако сам га право заслужио, нека плива поврх воде; ако ли нисам, нека потоне на дно.“ Како га баци у воду, а новчић одмах падне на дно. Он се сагне те га извади, па опет однесе господару, говорећи: „Ево ти, господару, новчић натраг, још га нисам заслужио, него ћу још једну годину да те служим.“

Тако опет почне служити, па кад изиђе и трећа година, он отиде господару и заиште да му плати што је заслужио. Господар му опет да новчић, а он га узме и захвали, па отиде опет на поток да види је ли га сад заслужио. Кад дође на поток, прекрсти се па баци новчић у воду говорећи: „Боже милостиви! Ако сам заслужио овај новчић, нека плива поврх воде; ако ли нисам, нека потоне на дно.“ Кад новчић падне у воду, почне пливати поврх воде. Онда он, весео, узме из воде новчић и метне га у џеп, па отиде у шуму и начини колебицу и онде стане живети.

После неког времена, чује он да се стари његов господар спрема на галију преко мора чак у друго царство, па отиде са својим новчићем к њему, и стане га молити да би му купио што у другом царству за његов новчић. Господар му обећа и узме његов новчић, па пође на пут. Путујући тако нађе крај мора некакву децу која су била изнела мачка, да га убију и у море баце. Кад он то види, притрчи к њима па их запита: „Шта је то, децо?“ А она му одговоре: „Чини штету, па хоћемо да га убијемо.“ Онда он извади онај новчић својега негдашњег слуге, па им пружи да му даду мачка. Деца то једва дочекају, па узму новчић, а трговцу даду мачка. Он однесе мачка на галију, па пође даље путовати.

И тако путујући, једанпут дуне јак ветар те однесе галију Бог зна куда, да за три месеца није могла изићи на свој прави пут. Кад ветар стане, господар

од галије није знао где је и, пошавши још мало даље, дође под један град. Кад се чује у граду да је дошла галија из непознате земље, навале многи да је гледају, и један од оних људи, који је био врло богат, позове господара од галије на вечеру. Кад тамо, господар од галије има шта и видети: мишеви и пацови трче на све стране, и слуге с батинама стоје те бране да не натрче на сто. Онда он рече домаћину: „За Бога, брате, шта је то?“ А домаћин му одговори: „Тако је, брате, увек код нас, да не можемо од тога звериња на миру ни ручати ни вечерати. Још кад спавамо, сваки имамо свој сандук, па се у сандук затворимо да нам не би уши поодгризали.“ Онда се господар од галије сети свога за новчић купљеног мачка, па рече домаћину: „Ја имам у галији зверку која би то све затрла за два-три дана.“ Домаћин на то одговори: „Брате, ако имаш такву зверку, дај је овамо; ја ћу ти напунити галију самога сребра и злата, само ако је истина што кажеш.“ После вечере отиде господар од галије, те донесе свога мачка, и рече домаћину да легну без сандука; али они опет не смедоше ни по што, него он сâм остане тако да спава. Онда он пусти мачка, а мачак, кад опази толике мишеве и пацове, почне их хватати и давити па све на гомилу свлачити; а и мишеви и пацови, познавши које ту, стану бежати куд који. Кад ујутру дан осване и они поустају, али наред себе велика гомила мртвих мишева и пацова, а по соби слабо је још који трчао, него су извиривали из јама. А после три дана није се могао ни један видети. Онда домаћин за мачка напуни путнику галију пуну сребра и злата.

Потом наш путник пође галијом кући. Кад дође кући својој, дође му стари слуга његов, да га пита шта му је донео за онај новчић. Господар му изнесе један мермер камен, лепо отесан на четири угла, па му дâ: „На, то сам ти купио за твој новчић“. Слуга се томе врло обрадује, па узме камен и однесе у своју

колибу те начини од њега сто. Сутрадан отиде слуга у дрва, па кад се врати кући, а то се онај камен претворио у злато те сија као сунце, сва се колиба

од њега светли. Кад он то види, уплаши се па отрчи своме старом господару и каже му: „Господару, шта си ти оно мени дао? Оно није моје. Ходи да видиш!“ Господар дође и, кад види како је Бог чудо учинио, онда му рече: „Није фајде, мој синко! Ко ме Бог,

томе и сви свеци. Ходи овамо, ево твога блага!“ Па му да све што је год донео на галији, и даде му кћер своју, те га ожени њоме.

В. Караџић

Мој је предњак

Био један човек, па имао жену која је хтела свакад да је њена реч старија; а сиромах муж морао јој је давати за право. Једанпут, кад су седели пред кућом, пролети онуда велико јато ждралова, а један ждрал пред њима измакао поздравом. Гледајући жена ждралове, рече мужу: „Види, човече, како онај ждрал напред лети, оно је баш мој! — „Није, жено“, рекне човек, „оно је предњак и старешина; даклен је мој предњак.“ — „Није твој, него је мој,“ одговори жена, И тако: није твој, него је мој, они се посвађају, те нај-после жена рекне човеку: „Човече, ако неће бити мој предњак, ја ћу умрети.“ — „Па умри“, одговори јој човек, „једанпут нека је и моја старија!“ Жена легне, па се начини да је умрла.

Лежећи тако целу ноћ, кад буде у јутру, рекне јој муж: „Устај, или ћу сад ићи да зовнем жене да те окупају и наместе.“ — „А је ли мој предњак?“ — проговори она; а он јој одговори: „Није“. А она рече: „Кад није, нека ме купају.“ Потом отиде муж и дозове жене, те је окупају и наместе. Онда човек, као наричући око ње, пришапће јој: „Устај, или идем да те огласе.“ — „А је ли мој предњак?“ — запита га она; а кад јој он опет одговори да није, она му рече: „Кад није, нека ме гласе.“ Кад већ дође време да се сахрањује, опет јој муж пришапће: „Устај, сад ће доћи поп и ђаци да те прате у гробље.“ — „А је ли мој предњак?“ — запита жена, а кад јој он опет одговори да није, она рече: „Кад није, нека ме прате“.

У томе дође и поп и ђаци, и све се искупи, те је изнесу из авлије, па свештеник очита последњу молитву; а човек, као плачући над њом, пришапће јој:

„Устај, несретнице! Зар не видиш да хоће у раку да те носе?“ — „А је ли мој предњак?“ — упита она; а кад јој он опет рече да није, она одговори: „Е, кад није, нека ме у раку носе.“

Потом је однесу у гробље и, кад је спусте у раку, свештеник, по обичају, баци на њу земље, па отиде први.

Онда муж рекне свету: „Идите, браћо, полагано кући мојој, ето одмах и мене; само хоћу да је ја сѐм земљом покријем, тако сам јој се заверио.“ Онда свет: ко отиде, ко не отиде, а муж се спусти у раку, па викне жени кроз поклопац: „Устај, проклетнице! Ето хоће земљом да те затрпају.“ — „А је ли мој предњак?“ — запита она опет, а кад јој муж одговори да није, она му рече: „Кад није, човече, а ти иди кући, подај свету нек једе и пије за моју душу, а мене нека затрпају.“ Кад муж види да ништа не помаже, он дигне поклопац и рече: „Устај! Твој је предњак, нека те ђаво носи!“

Онда жена ђипи онако с покровом, па стаде трчати за светом и викати: „Стан'те, народе, мој је предњак! Мој је предњак!“ А свет, кад види, помисли да се повампирила, па бежи! А кад чу поп где она виче: „Мој је предњак!“ помисли да она мисли на њега, па бежи колико игда може, а жена све претрчала па јури за њим вичући: „Стани, попо, мој је предњак!“ А кад поп види да ће га стићи, падне од страха — а она прође вичући: „Мој је предњак!“ И тако отиде кући.

Вук Караџић

Свети Сава и ђаво

Пошао свети Сава преко једне планине, па срете ђавола. Кад га ђаво угледа, уплаши се и шћедне да побегне, али не могне, па се тада сретну на путу. Свети Сава рекне ђаволу: „Помози Бог!“ а овај одговори: „Није ти за тим стало.“ — „Како си?“ рече Свети Сава; а ђаво му одговори: „Шта је теби брига, како сам.“ — „Куда хоћеш?“ Упита га свети Сава; а овај одговори: „Ни за тим ти није стало.“ — „Шта би радио?“ рече свети Сава; а овај му одговори: „Радио

бих башчу, кад бих имао мршаве земље и таквог ор-така.“ Онда свети Сава каже ђаволу: „Ако баш хоћеш да радиш башту, ево сам ти ја ортак, но да се договоримо, како ћемо и шта најпре сијати, и ко ће сјеме набављати.“ А ђаво му одговори: „Ако ме и мрзи с тобом радити, и опет ти се покорити нећу, али хоћу да начинимо уговор, па да отпочнемо радити.“

Сад се договоре, да посаде најпре мрки лук; ово и учине. Кад лук почне да расте, дошао би ђаво, па гледао како су лијепа и добра пера у лука, а не гледаше шта је у земљи. Кад лук у највећој снази буде, онда свети Сава позове ђавола, те дођоше. „Е,“ рече сад свети Сава ђаволу, „пола је моје, а пола твоје, па бирај које волиш.“ Видећи ђаво силна пера у лука, превари се и узме оно што је на земљи, а свети Сава узме оно што је у земљи. Кад лук стане зрети, долажаше ђаво почесто да га обиђе, али му не бијаше мило, кад види, де пера труну и суше се. Лук сазри, пера сва увену; а свети Сава повади лук и однесе га.

Ово ђавола врло ожалости, па се ријеши, те још један уговор са светим Савом учини, да посаде купус, па ђаво рече: „Ја ћу оно, што је у земљи, а ти оно што је на земљи.“ И тако буде. Купус посаде, и овај све растијаше више и развијаше свој лист, док се и главице укажу. Видећи ово, ђаво мишљаше: кад је оволика чвонта на земљи, та колика мора бити у земљи, па се врло радоваше. Кад у јесен буде, свети Сава дође, те купус посијече, а ђаволу остави корење. Мало затим ето ти и ђавола, ту су гајде, ту су свирале, хука, бука, пјесма и арата велика. Па чим један корен извади и види, да нема ништа, пренемогне се од муке, па онда умоли светог Саву да још један уговор начине, да посеју кромпир, па онда, што је у земљи, то нека буде светог Саве, а што је на земљи, то да њему остане. Овако и учине. Посију кромпире. Кромпири изникну, укаже се најприје цимина, па онда

цвијет, а за овијем бобе. Видећи ово, ђаво се стане смијати и светом Сави пркосити. Но кад буде у јесен, онда цимина опадне и иструхне, а свети Сава повади кромпире, па у трап.

Надимаше се ђаво, да пукне од зла. Видећи овако себе преварена, кајаше се што је са попом имао по-

сла, па опет умоли светога Саву, те посеју пшеницу и уговоре: што је на земљи, нека буде светога Саве; а што је у земљи, то да буде ђаволу. Кад пшеница порасте и класа, ђаво дође над ограду, па гледаше

колико је израсла и говораше: „Из малога зрна на-
расте оволика стабљика!“ Кад буде јесен, онда
свети Сава позове жетеоце, те пшеницу пожњу, а
ђаволу стрн.

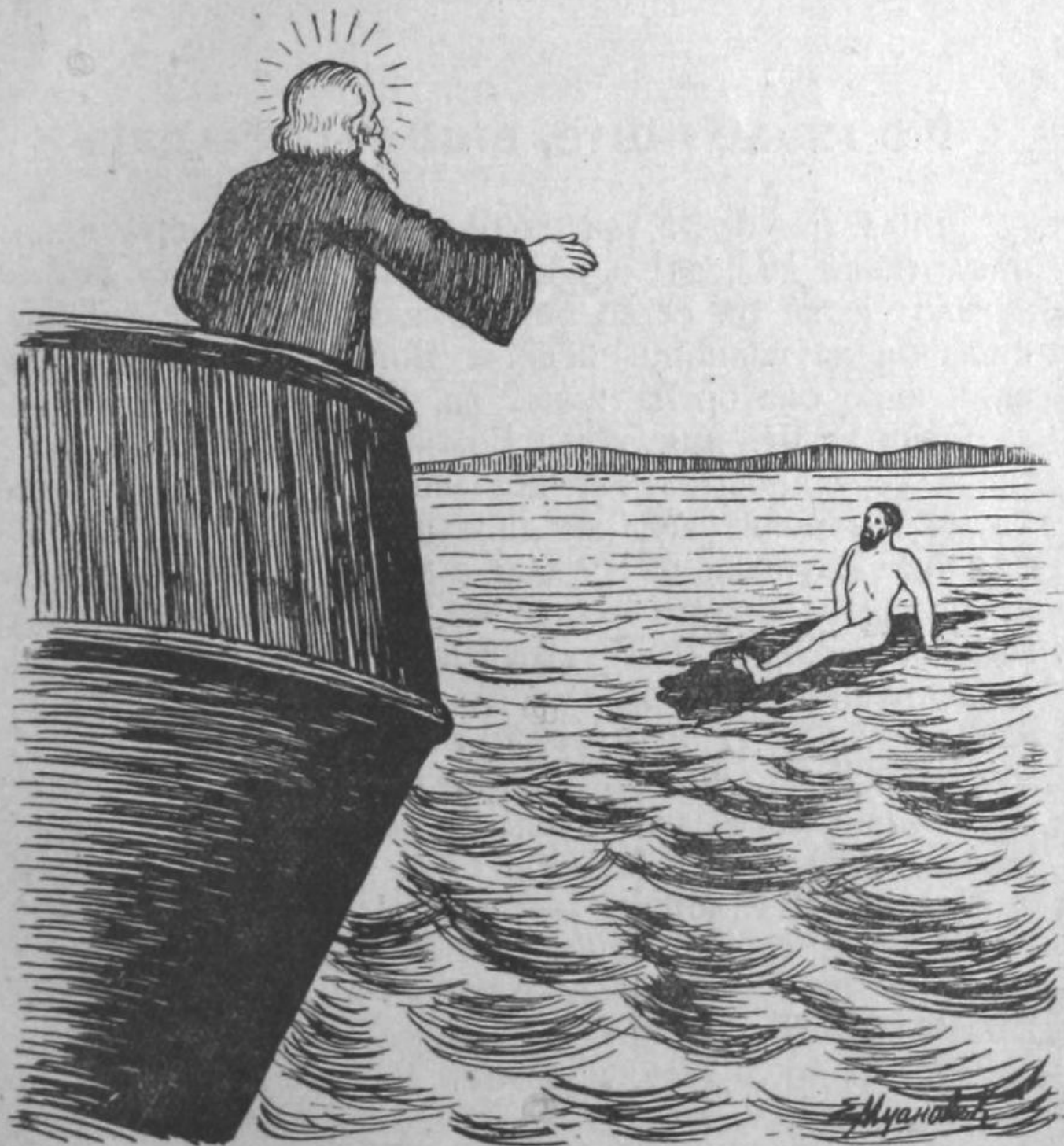
Сад ђаво стане плакати, па од љутине рече: „Баш
хоћу с тобом још да посадим виноград, па шта буде;
и ако ме још и овде превариш, онда он нашег ортак-
лука нема ништа.“ И тако посаде виноград. Кад ви-
ноград треће године роди и покаже се врло лијепо
грожђе, онда се састану да бирају, шта ко воли. Сад
свети Сава упита ђавола: „Шта волиш, ортаче, или
чорбу или густижу?“ А ђаво одговори: „Ја ћу гу-
стижу, а теби начаст чорба.“ Кад виноград сазри, онда
свети Сава обере грозђе, метну у кацу, па послите
источи вино, а ђаволу остане цибра. Сад се ђаво до-
мисли, те у цибру наспе воде, начини казан и пре-
пече ракију; а Свети Сава тек њему, па му рече: „Шта
је то, ортаче?“ А овај му одговори: „Печем ракију,
побратиме!“ Онда свети Сава рекне: „Дајде, ортаче,
да видим ваља ли.“ А овај му натоци у чашу; сад
свети Сава сркне једном, другом, па трећи пут и пре-
крсти се; а ђаво побјегне и рече: „Вала, то је стару
лијек, а младоме бијес!“ па тако ишчезне. И више га
никако нема тамо где чује да је поп.

В. Караџић

Не помози, Боже!

Кад је свети Никола по земљи ходио, нађе код
мора некаквог човека који једнако виче: „Не помози,
Боже!“ И запита га, шта то чини; он му одговори,
да се моли Богу. Онда му свети Никола каже, да се
тако Богу не моли, него да говори: „Помози, Боже!“
Човек то радо прими, и одмах заинтачи тако викати.
Пошто свети Никола уђе у лађу и навезе се на море,

човек уједанпут заборави како га је он научио да говори, па га стане с обале викати, да би се повратио да му опет каже; но кад виде да га не може дозвати, онда брже боље скине своју хаљину с леђа и, раши-

ривши је по мору, седне на њу и стане рукама возити, за њим. Кад, тако возећи се, сустигне лађу, он повиче светоме Николи: „Еј! Како оно ти рече мени да се молим Богу?“ Свети Никола, видећи то чудо, помисли

у себи: „Кад се он тако може по мору возити, његова је молитва, макар шта говорио, Богу угоднија него моја!“ па му одговори: „Као и до сад, као и до сад.“

Вук Караџић

Ко мање иште, више му се даје

Била три брата, па на беломе свету ништа више нису имали до једну крушку, те би ту крушку редом чували: један би остао код крушке, а друга двојица ишла би на надницу. Једном Бог пошље анђела да види како ова браћа живе, па, ако зло живе, да им да бољу храну. Кад анђео Божји сиђе на земљу, претвори се у просјака па, дошавши к ономе што чува крушку, замоли га да му да једну крушку. Он узбере од својих крушака, па му даде и рече: „Ево ти од мојих крушака; од братинских ти не могу дати.“ Анђео му захвали и отиде. Кад сутрадан остане други брат да чува крушку, дође опет анђео па га замоли да му да једну крушку. И он му узбере од својих крушака, па му даде и рече: „Ево ти од мојих крушака; од братинских ти не могу дати.“ Анђео и њему захвали и отиде. Кад буде ред на трећега брата да чува крушку, опет дође анђео и замоли и њега да му да једну крушку. И он му узбере од својих крушака, па му даде и рече: „Ево од мојих крушака; од братинских не могу ти дати.“ Кад буде четврти дан, анђео се начини калуђер, па дође рано ујутру и затече их сву тројицу код куће, па им рече: „Хајдете за мном, да вам дам бољу храну.“ Они пођу с њим без речи.

Кад дођу на један велики поток, вода тече, све хуји, онда запита анђео најстаријега брата: „Шта би ти да ти је?“ А он му одговори: „Да је све вино од ове воде, па да је моје.“ Анђео прекрсти штапом, а то место воде потече вино: ту се бурад оправљају, ту се

вино сипа — људи раде, село читаво. Онда га анђео онде остави и рече му: „Ево ти што си желео, сад живи.“ Он узме ону двојицу и пође с њима даље. Кад дођу на једно поље, а ту голуб прекрилио поље. Онда запита анђео средњег брата: „Шта би ти сад желео?“ А он му одговори: „Да су то све овце, па да су моје.“ Божји анђео прекрсти поље штапом, а то све место голубова овце; ту су станови, једне жене стоку музу, једне млеко разливају, једне скоруп скидају, једне сир сире, једне масло топе; ту се начини и козара: једни секу, једни мере, једни новце примају — људи раде, село читаво. Онда му рече анђео: „Ево ти што си желео.“ Па узме најмлађег брата и пође с њим преко поља, па га запита: „А шта би ти хтео?“ Он му одговори: „Ја не бих ништа друго, већ да ми Бог да жену од праве крви хришћанске.“ Онда му анђео рече: „О! то је тешко добити. У свему свету само три имају: две су жене, а једна је девојка, и њу просе двоји просиоци.“

Идући тако задуго, дођу у један град, где је био цар и у њега кћи од праве крви хришћанске. Како дођу у град, одмах отиду к цару да просе у њега девојку. Кад они тамо, а два цара дошла да је просе и метнули јабуке на сто. Онда и они своју јабуку метну поред оних. Кад их цар сагледа, рече свима који су се онде десили: „Шта ћемо сад: оно су цареви, а ово су као просјаци према њима?“ Онда ће анђео рећи: „Знате ли шта? Овако да урадимо: нека узме девојка три лозе, па нека посади у башчи, намењујући коју коме хоће; па на чијој лози сутра буде грожђа, за онога нека пође девојка.“ Они сви на то пристану. Девојка посади три лозе у башчи и свакоме намени по једну. Кад ујутру, а то на лози онога сиромаша грожђе. Онда цар немадне куд, него даде кћер ономе брату најмлађему, па одмах у цркву те се венчају. Пошто се венчају, анђео их одведе у шуму па их остави онде, и они стану живети у шуми за годину дана.

А кад се наврши година, рече Бог анђелу: „Иди види како оне сироте живе. Ако тешко живе, подај им бољу храну.“

Кад анђео сиђе на земљу, опет се претвори у просјака, па отиде ономе што му поток тече вином и замоли у њега чашу вина, а он га одбије говорећи: „Да ја дајем свакоме по чашу вина; не би тога било.“ Кад то чује анђео, прекрсти штапом, а поток потече водом као и пре, па онда рече ономе брату: „Није то за тебе; иди ти под крушку.“ Потом отиде анђео оданде и дође ономе другом што су му овце поље прекрилиле, и замоли се да му удели кришку сира; а он га одбије говорећи: „Да ја делим свакоме по кришку сира, не би тога било.“ Кад то чује анђео, прекрсти штапом, а то од оваца прну голубови, па онда рече ономе брату: „Није то за тебе; иди ти под крушку, па чувај крушку.“

Најпосле отиде анђео најмлађему, да види како и он живи: кад тамо, а он са својом женом у шуми живи сиромашки у једној колиби. Он замоли да га приме да преноћи, а они га свим срцем приме и стану се молити да им опрости што га не могу дочекати како би желели. „Ми смо — веле — сиромаси људи.“ Анђео им одговори: „Ништа зато. Ја сам задовољан оним што има.“ Они онда шта ће да раде? Жита нису имали да месе прави хлеб, него су тукли кору од којекаква дрвећа и од тога хлеб месили. Такав хлеб умеси жена и сад за госта и метне га под крепуљу да се пече. Па стану разговарати госта. Кад после они погледају, је ли им тај хлеб печен, а то под крепуљом прави хлеб, нарастао, ништа ти лепше, и дигао крепуљу над собом. Кад они то виде, дигну руке Богу: „Хвала ти, Боже, те можемо госта угостити!“ Пошто изнесу хлебац пред госта, донесу тикву с водом, па кад стану пити, а то у тикви вино. Онда анђео прекрсти штапом колибу, и на оном месту створе се царски двори и у њима свега доста. Тада их благослови анђео и остави онде, те су срећно живели до свога века.

Вук. Ст. Караџић

Два брата

Била два брата. Један је имао жену и децу, а други беше инокосан. Они наследе од своје мајке повелику њиву. Оба су брата увек заједно радили на тој њиви; па што год би им родило, то би међу се лепо поделили.

Они засејаше једне године њиву пшеницом; и кад дође доба жетве, пожању браћа пшеницу, покупе

у рукаве и повежу у снопове. Снопове поделе у две једнаке гомиле и оставе на њиви.

Кад је било преконоћ, дође ономе брату што је био инокосан, нешто на ум. Он рече сам себи: „Мој брат има жену и децу, које ваља да храни. Није право да мој део буде једнак са његовим. Хоћу да устанем, па ћу да узмем неколико својих снопова и метнућу их к његовим. То он неће опазити, а тако се неће моћи томе ни противити“. Како мислио, тако и учинио.

Али исте ноћи пробуди се и други брат и рече својој жени: „Мој је брат још млад и живи инокосан. Он нема никога ко би му у послу помогао, ко би га тешио кад је жалостан. Није право да ми толико снопова добијемо, колико и он. Ми ћемо устати, па ћемо неколико својих снопова пренети на његову гомилу. То он неће ни опазити, па се неће ни противити.“ Тако и учинише.

Други дан дођоше оба брата на њиву, и сваки се зачуди кад виде да су гомиле сасвим једнаке, као што су и биле; па не могаху никако докучити како је то могло бити.

Друге ноћи иза тога учинише браћа исто тако као и прошле што су урадила била. Поново однесоше један другоме по неколико снопова на рпу. Али, на њихово велико чудо, рпе беху трећег дана изјутра опет једнаке. То је било стога, што је један брат управо толико снопова пренео на гомилу свога брата, колико је опет онај њему донео.

Најпосле треће ноћи почну мотрити: не би ли се како ушло у траг томе чуду; и гле — сусретоше се браћа са сноповима на леђима, хтевши да један другоме на рпу пренесе.

Прочуше људи шта су браћа радила. Они мишљаху да је оно место, где те рпе жита стојаху, свето, због милоште братске што се догодила, и Богу драже и милије него икоје друго. Зато подигоше на истом месту, у славу Божју, дивну богомољу.

Правда и кривда

У једнога краља била два сина. Један бијаше лукав и неправедан, а други добар и праведан. Пошто им отац умрије, рече неправедан праведноме: „Хајде од мене! Нећемо више заједно живјети! Ево ти триста

цекина (дуката) и један коњ: то ти је дио од свега што нам је од оца остало; више ти нема ништа!“ Праведни узме триста цекина и пође говорећи: „Хвала Богу, колико ми допаде од целог краљевства!“

Послије неколико времена, среташе се оба брата у путу, јашући оба на коњима. Праведни назва неправедноме: „Помози ти Бог, брате!“ А овај му одговори: „Јаох ти Бог дао! Што вазда Бога спомињеш кад је боља кривда него правда!“ Тада рече праведни: „Хајде да се опкладимо да није боља кривда од правде!“ И тада се опкладише у стотину златнијех цекина и рекоше: кога најпре сретну, да им о томе суди.

Идући мало напријед, среташе на коњу ђавола, који се беше претворио у путника, па га запиташе да им каже: или је боља правда или кривда? Ђаво рече: „Кривда!“ И тако добри изгуби стотину цекина. Али се опет опкладе у другу стотину, па и у трећу. И по осуди ђавола, који се различито претварао и пред њих излазио — изгуби добри све три стотине цекина, а најпосле и коња. Онда рече: „Хвала Богу, већ немам цекина, али имам очи. Опкладићу се још једном и у њих.“ Тако се опклади и у своје очи да је боља правда него ли кривда. Тада његов брат, и не тражећи другога суда, извади нож, па му ископа оба ока и рече му: „Сад нека ти помогне правда кад си без очију!“ Он, жалостан, захвали Богу и рече: „Ето, изгубих очи на правди Бога; него те молим, брате мој, да ми дадеш мало воде и какав суд да квасим уста и да умивам ране, па да ме изведеш и оставиш под јелом више извора.“ Брат га послуша. Даде му у суду воде, па га изведе и остави под јелом више врела.

Ондје он, јадан стојећи, чу у неко доба ноћи гдје дођоше виле на извор, и купајући се почне једна другима говорити: „Знате ли, друге, да се у краља огубала девојка? Краљ је сазвао све љекаре, али је нико не може излијечити. Али да зна, па да сад узме воде из нас па да је њоме окупа, у дан и ноћ остала би здрава.

А тако и да је ко глух, слијеп, хром, исцијелио би се од ове воде“. У том запјеваше кокоти, и виле одоше.

Онда невољник испод јеле добата на ногама и

рукама до воде, па најприје умије очи и одмах прогледа. Потом захвати у суд воде и пође хитро до оног краља што му се кћер огубала, па рече: „Дошао сам да излијечим краљеву кћер. Ако ме пустите к њој, у дан и ноћ биће здрава.“ Кад краљ разумије пусти га у собу к девојци, а он нареди да је окупају оном водом. Кад прође дан и ноћ, дјевојка остаде здрава и чиста од губе. Краљ се веома обрадује и даде му пола краљевства и кћер за жену. И тако он постаде краљев зет и први до краља.

То се одмах разгласи по свему ономе краљевству, те дође до ушију и брату његову, који говораше да је боља кривда него правда. Он помисли да је онај нашао под јелом срећу, па пође и сам да је тражи. Најприје узе у суд воде и отиде под јелу, па извади ножем своје очи. Кад би у неко доба ноћи, дођоше виле да се окупају, и стадоше говорити како се излијечи краљева кћи. „Ваљда нас је“ — рекоше — „неко слушао кад смо говориле, да би се овом водом иза нас излијечила. Може бити да нас и сада ко слуша. Хајдемо да видимо!“ Кад оне пођоше и под јелу дођоше, нађоше онога, који бијаше дошао тражити срећу и говораше да је боља кривда од правде; шчепаше га за ноге, па га растргоше.

Вук Врчевић

Ћ е л а

Био један цар, па имао три кћери. Две старије уда за царске синове, а најмлађој науми да остави царство, јер је била најлепша. У тога цара био је један слуга којег су звали Ћела, јер је био ћелав. Тај слуга ништа друго није радио, него само по башчи што је требало, али му је башча тако била уређена као да је у њој радило десет људи, и сви су се томе

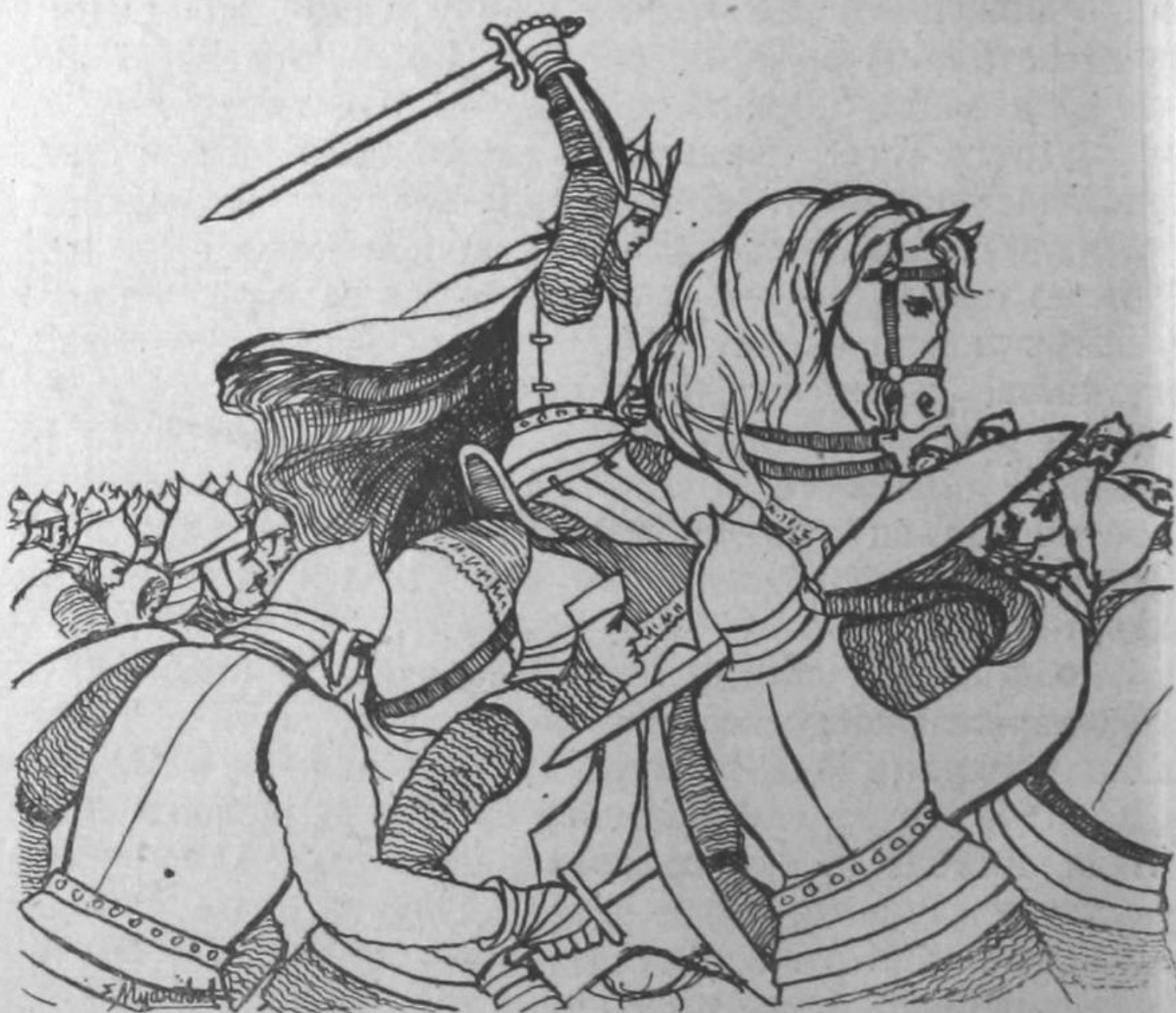
чудили. Царева је кћи често гледала с пенџера у башчу и говорила себи: „Боже мој, каква је то лепа башча и како је урађена, а ради је само један човек, па још да је какав, него мали као шушица!“ Једно јутро царева кћи, гледајући тако с пенџера и чудећи се, опази Ћелу у башчи, па му проговори: „За Бога, Ћело, како можеш ти сам толику башчу тако лепо радити и држати?“ А он јој одговори: „Госпођо девојко, ако си рада знати, порани побоље, па ћеш видети.“

Друго јутро царева кћи урани врло рано, и стане да гледа у башчу, не јављајући ни оцу ни матери, кад али Ћели дошао змајевит коњ и донео му господско одело и оружје, и довео уза се троје четворо чељади и раде башчу, а Ћела се обукао у оно одело, те постао сасвим други. Није више ни ћелав, него леп момак што може бити, па узјахао на онога коња те се шеће по башчи, а коњ да се помами под њим: све му варнице из ноздрва севају. Она, како види Ћелу, загледа се у њега, али није хтела задуго никоме казати.

Кад многи просци стану долазити и просити је, она најпоследње каже да неће ни за кога, него за Ћелу. Цар и царица, кад то чују, стану је ружити и хулити: „Како би ти за слугу пошла, па још да је какав, него Ћела. Хоћеш да нам срамотиш царство.“ Али она то не хтеде слушати, него рече: „Или за њега, или ни за кога.“ Кад отац види да ништа не помаже, обуче је у простачко одело и начини је као пуку простакињу, те је уда за Ћелу, па им даде иза града мало земље; а Ћела онде начини башчу и у њој колебу, и стане живети с царевом кћери као сваки баштован, носећи зелен у град и тако по штогод заслужујући. Али кад је год хтео, могао се претворити у најлепшега човека, само је требало да звизне, па би одмах дотрчао змајевит коњ и донео господско одело и оружје.

Тако је трајало за неко време, али наједанпут ударе непријатељи на Ћелинога таста са две стране,

да није знао куда пре. Онда рече у себи цар: „Од оне две кћери што сам удао за царске синове, имам сад помоћ; а ову, од које сам се највише надао, дадох за рђу.“ И тако цар у великој бризи изда заповест да свако иде на војску што год може сабљу пасати.

Ишле су војске, све једна за другом, пред непријатеља, а гласови цару једнако несретни долазе да војска пропада. Најпосле подигне се цар сам собом да види како је тамо. За њим пође и мало и велико, а с њима и Ћела на једном коњичку. Сви су се Ћели подсмевали, говорећи: „Сад ће добро бити: иде Ћела, он ће непријатеља потрти и умирити.“ Кад дођу тамо, стану у логор, а и Ћела за себе шатор начини, и

остану онде три дана на миру. А четврти дан започне се бој. Сад Ћела звизне, а коњ змајевити обре се пред њим. Ћела одмах обуче оне господске хаљине што му је коњ донео, припаше сабљу па седе на коња и одмах улети у бој. Како он улети у бој, сва се непријатељска војска узбуну: не зна се или више он сече или му више коњ тлачи. И тако за тили час војска непријатељска прсне и разбегне се куд које.

Одмах дође глас цару под шатор да је у његовој војсци био јунак који је непријатеља побио, и да непријатељ иште мир. Цар одмах заповеди да тај јунак дође преда њ и да иште што хоће да га дарује. Ови први гласници још и не оду да траже онога јунака, а то дођу други и кажу да је то његов Ћела. Цар се задиви кад то чује, и није хтео веровати: „Кад би он био, он би дошао к мени. А Ћела му поручи. „Кад пођемо кући, напоредо ћу с њим јахати.“

Кад се после тога учини мир и пођу натраг, Ћела савије свој шатор и оно мало пртљага и метне на свога коњичка, па онда звизне, а коњ се змајевити обре пред њим. Он обуче господско одело и уседне на змајевитог коња па пође с царем напред да га сви виде да је он. Кад цар види да је он, од радости се заплаче. И тако у радости дођу кући, и онде цар још за живота свога преда Ћели царство, и Ћела постаде цар.

В. Караџић

Краљ и чобанин

Некакав краљ имао је једну кћер која је била много лијепа. Њена се љепота била разгласила по свијету. Ту су ти ишли краљеви и цареви да је просе, или од чуда само да је виде. Али отац њезин није је хтео никоме другоме дати до ономе који би се нашао

мудрији од њега, да га како превари. То зачује један на далеко богати човјек, па крене из далеке земље и, прошавши многе земље и градове, нанесе га једно вече пут пред кућу једног богатог човјека. Кад запита може ли се ноћити, домаћин га једва дочека и

одговори му да може, зашто не би! Домаћин ради госта одмах закоље брава и, кад га изнесе на вечеру, оставе од њега главу чобанину који беше у планини код стоке. Кад сјутрадан сване, крене се путник даље својим путем да проси у краља ђевојку. Идући кроз планину, нађе чобанина од оне куће ђе је био на ко-

наку и, назвавши му божју помоћ, рече: „Добро пасеш!“ А он му одговори: „Пасем, да их напасем.“ Путник опет рече: „Ја сам синоћ у вас на конаку био.“ А чобанин му одговори: „Нека си био, пут те нанио.“ Онда опет путник: „Кад сам дошао у ваш дом, за мене су брава заклали.“ А чобанин: „Кад људи долазе, зи њих ваља месо и да се коље.“ Опет путник: „За тебе смо главу оставили.“ А чобанин: „Глава глави иде.“ Опет путник: „Чељад од куће метнуше је на полицу, а дође кучка па изједе.“ А чобанин: „За њу је и била.“ Опет му рече путник: „Твој отац дође те уби ону кучку.“ А чобанин: „Ако су је убили, то је и заслужио.“ Опет путник: „Пошто је убише, бацише је на буњиште.“ А чобанин: „Ако су је на буњиште бацили, онђе је и жива лежала.“

Кад путник чује ђе чобанин тако на свако питање одговара, врло се зачуди и помисли у себи да би он био добар за просца оне краљеве шћери, па му рече: „Тако ти вјере, примакни се ближе да још мало зборимо.“ А чобанин му одговори: „Причекај мало док вратим овце.“ Па онда чобанин отрчи те поврати овце, па се примакне ономе човјеку; а човјек му рече: „Ево сам кренуо к томе и томе краљу да просим у њега ђевојку, али он ђевојке своје не да никоме другоме до ономе који би се нашао мудрији од њега, да га како превари. А ја виђу да си ти хитре памети, и да умијеш добро и мудро зборити; би ли, дакле, пошао са мном к томе краљу, е да би ми како ђевојку испросио?“ На то рече чобанин: „Ја ћу поћи.“ Па отоле заједно крену и дођу у град ђе је живљео онај краљ.

Кад дођу на краљева врата, онђе их дочека стража па их запита: „Куд идете?“ А они кажу стражи: „Ми идемо краљу, да просимо ђевојку.“ А стража одговори: „Свакоме је слободно проћи ко иде да проси ђевојку.“ Па их пропусти.

Кад изиђу горе пред краља, онда они богати човјек проговори: „Помози Бог, наш свијетли краљу!“

А краљ му помоћ прихвати: „Бог вам добро дао, ђецо!“ Па онда рече ономе богатом човјеку: „Што је дошао онај влах¹⁾ у грубој роби?“²⁾ А чобанин не даде човјека да одговара, него се сам утече и рече: „Ако сам ја влах у грубој роби, ја имам више блага него они у лијепој роби, и сувише имам три хиљаде оваца, па у једну дубодолину музем, у другој сирим, а у трећу смок слажем.“ Онда му краљ рече: „То је добро кад ти толико благо имаш.“ А чобанин прихвати: „Није ово добро, него је зло.“ А краљ му рече: „Окле може бити зло, кад ти кажеш толико добро?“ Онда човјек одговори: „Е, вас³⁾ ми се поштети смок, и учини се гној.“ Онда краљ рече: „Јазук! Толико се штете учини.“ А чобанин прихвати: „То мени није зло, него ми је добро.“ А краљ рече: „Како, море?“ Тада чобанин одговори: „Ја узех плуг и волове, па узорах три стотине дана, те све посијах пшеницу.“ А краљ му онда рече: „То је добро, кад си толико пшенице посијао.“ А чобанин прихвати: „Валај, није добро, но је зло.“ А краљ рече: „Што, јадан?“ Одговори чобанин: „Прометну ми се она пшеница: све букве и јеле.“ Тада краљ рече: „Ох, ту би много штете!“ А чобанин прихвати: „Ту мени није штете, већ корист.“ Вели му краљ: „Како ти може бити корист, кад ти се толика пшеница прометну?“ Чобанин му одговори: „Јер налаће једно јато пчела, па све притиште оне букве и јеле, ни се виђе гране ни коријена.“ Тада вели краљ: „То је добро кад толико долеће пчела.“ А чобанин прихвати: „Валај, није добро, но је зло.“ Опет краљ: „Што, море?“ А чобанин одговори: „Припече сунце илијнско, па се отопи они кљук и мед, па се просу по долини вас.“ Тада краљ рече: „Валај, и јесте ту било зла.“ А чобанин прихвати: „Валај, није зла, него добра.“ Опет пита краљ: „Како, море?“ А чобанин одговори: „Ја ухватих једну

¹⁾ Влах — пастир, чобанин.

²⁾ Роба — хаљина, одело.

³⁾ Вас — сав.

буху и заклах је, па је одријех на мијех и набих три стотине товара.“ Тада краљ рече: „Валај, баш си то слагао.“ А чобанин одговори: „Ако сам и слагао, ти си за истину вјеровао. Ја сам те доста преварио, него дај ђевојку, ја сам је заслужио.“ Краљ не могне ни куд ни камо, него чобанину даде ђевојку, а чобанин је даде богату човјеку, а богат човјек даде чобанину силно небројено благо.

В. Караџић

Златоруни ован

Био један ловац, па кад једном отиде у лов у планину, изиђе преда њ ован са златном вуном. Ловац кад опази, потегне из пушке да га убије, а ован се затрчи те њега пре роговима убије. Ловац падне на место мртав, и друштво његово кад га после нађе, не знајући ко га је убио, однесе га кући и укопа. После тога, жена овога ловца обеси његову пушку о клин. Кад јој се син опаше снагом, он заиште од матере ону пушку да иде с њом у лов, а мати му је не хтеде дати говорећи: „Ни по што, синко! отац је твој погинуо с том пушком, па хоће и теби главе да дође?“ Једном он украде пушку и отиде у лов. Кад дође у шуму, онај ован са златном вуном изиђе и преда њ, па му рече: „Твога сам оца убио, па ћу и тебе“. А он се уплаши па рекне: „Помози, Боже!“ и натегне пушку те убије овна. Сад се обрадује где је убио златоруна овна, што га у царству нема, па здере кожу с њега и однесе кући. Мало помало прочује се то до цара, и цар заповеди да му се донесе та кожа, да види, каквих још зверова има у његову царству. Кад онај момак однесе кожу и цару покаже, цар му рече: „Ишти шта хоћеш да ти дам за ту кожу.“ А он му одговори: „Нећу је продати ни по што.“ У онога цара

био је доглавник стриц онога момка, па своме синовцу није био пријатељ, већ злотвор. Он рече цару: „Кад он неће ту кожу теби да да, гледај да му скрхамо врат; заповеди му да учини што не може бити.“ И тако научи цара те позове момче и рече му, да посади виноград и да за седам дана донесе с њега нова вина. Момче кад то чује, стане плакати и молити се, да он то не може учинити, нити то може бити; а цар му опет рече: „Ако за седам дана то не урадиш, није на теби глава.“ Он онда плачући отиде кући и каже матери шта је и како је, а мати кад чује, одговори му: „Јесам ли ти казала, синко, да ће теби она пушка доћи главе као и оцу твоме.“ Плачући тако момче и мислећи шта ће радити и куда ће, да би га нестало, изиђе иза села и подобро се од њега удаљи. Кад на једанпут једно девојче изиђе преда њ и запита га: „Зашто, брате, плачеш.“ А он јој срдито одговори: „Иди с Богом, кад ми помоћи не можеш!“ и пође даље; а девојче пристане за њим и стане га молити да јој каже: „може бити,“ вели „да ћу ти помоћи.“ Онда он стане, па јој рече: „Казаћу ти, али сам Бог да ми помогне, други ми нико не може помоћи,“ и приповеди јој све шта га је снашло и шта му је цар заповедио. Она кад га саслуша, рече му: „Не бој се, брате, него иди ишти у цара на коме ће месту да буде виноград, па нека ти ишпартају, а ти узми торбу и у њу струк босиљка, па иди на оно место и лези те спавај, а за седам дана имаћеш грозжја зрела.“ Он се на то врати кући и каже матери као од муке, како се с девојчетом нашао и шта му је казала. А мати кад чује, рече му: „Иди, синко, иди огледај; и онако си пропао.“ Онда он отиде к цару и заиште место за виноград и да му се ишпарта, где ће бити бразде. Цар му да све и учини како је искао; а он узме торбу о раме и у њу струк босиљка, па невесео легне онда спавати. Кад у јутру устане, а то виноград посађен; друго јутро — листао, — до седам дана било већ грозжје зрело у њему, а

то је било време кад нигде нема грожђа. Он набере грожђа, измуља и однесе цару слатка вина и у марами грожђа. Кад цар то види, врло се зачуди, и сви у двору. Онда стриц онога момка рече цару: „Сад ћемо му заповедити друго, што заиста неће моћи учинити. Па научи цара те дозове оно момче и рече му: „Од слоновских зуба да ми начиниш двор.“ Он кад то чује, отиде кући плачући и приповеди матери шта му је цар заповедио, и рече јој: „Ово, мајко, нити може бити, нити ја могу свршити.“ А мати му одговори: „Иди, синко, опет иза села, не би ли те Бог намерио на ону девојчицу.“ Он изиђе иза села, и кад дође на оно исто место где је пре ону девојку нашао, она изиђе опет преда њ па му рече: „Опет си, брате, невесео и плачан.“ А он јој се стане тужити шта му је сад заповеђено. Она кад га саслуша, рече му: „Лако ће бити и то; него иди к цару и ишти лађу и у њој триста акова вина и триста акова ракије и уз то још двадесет дунђера, па кад дођеш на лађи ту и ту између две планине, загради воду што је онде, па успи у њу све вино и ракију. Слонови ће онамо доћи да пију воду, па ће се опити и попадати, а дунђери онда нека им све зубе изрежу, па их носи на оно место где цар хоће да му се град сагради, па лези те спавај, а за седам дана биће град готов.“ Онда се он врати кући и приповеди матери, како је био опет с девојком и шта му је она казала. А мати му опет рече: „Иди, синко, не би ли Бог дао да ти опет помогне.“ Он отиде цару и изиште све, па онда отиде и сврши како му је девојка казала; слоновии дођу те се опију и попадају, а дунђери им исеку зубе и донесу на оно место где ће се град зидати; он у вече метне у торбу струк босиљка, па отиде онамо и легне спавати, и тако за седам дана град буде готов. Кад цар види готов град, врло се задиви, па рече стрицу онога детета, своме доглавнику: „Е, сад шта да му радим? Ово није човек. Бог зна шта је.“ А он му одговори: „Још једно да

му заповедиш, па ако и то сврши, заиста је нешто више од човека. И тако опет наговори цара, те дозове момче и рече му: „Сад још да ми доведеш царску девојку из другог царства, из тога и из тога града. Ако ми је не доведеш, на теби нема главе.“ Момче кад то чује, отиде матери својој и каже јој шта је цар заповедио; а она му рече: „Иди, синко, тражи ону девојку, не би ли Бог дао да те опет избави.“ Он отиде иза села и нађе ону девојку, па јој приговори шта му је опет заповеђено. Девојка кад га чула, рече му: „Иди ишти у цара галију и у њој да се начини двадесет дућана, и у сваком дућану да буде трг од друге руке, све бољи од бољег; и ишти да се изаберу најлепши момци, па нека их лепо обуку и наместе за калфе, у сваки дућан по један. Па ћеш онда ти поћи на тој галији и сретћеш прво и прво човека, а он носи живу орлушину, па га питај хоће ли је продати, он ће казати да хоће, а ти му подај што год заиште. После ћеш сresti другог где носи шарана у чуну све су му златне крљушти, и тога шарана купи по што по то. Трећег ћеш сresti, а он носи живог голуба, и за голуба подај што год заиште. Од орла ћеш из репа ишчупати једно перо, од шарана крљушт, а од голуба из левог крила једно перо, па ћеш их пустити све. Кад отидеш у друго царство под онај град, а ти отвори све дућане и нареди нека сваки момак пред својим дућаном стоји. Онда ће доћи сви грађани и гледаће трг и дивити се, а девојке које пођу по воду, говориће по граду: „Говоре људи од како је овога града, још оваке галије није било ни овака трга.“ То ће зачудити и цареву девојку, па ће искати у оца да је пусти да и она види. Кад она дође са својим другарицама у галију, ти је води све из дућана у дућан, и износи трг свакојаки преда њу све лепши и лепши, и све је забављај док се мало посумрачи, па кад се посумрачи, а ти крени галију — у тај ће мах пасти тама да се ништа не види. У де-

војке ће бити птица на рамену што је увек код себе има, па кад види да лађа иде, она ће пустити ону птицу с рамена свога да објави у двору шта је и како

је. А ти онда запали перце од орла, те ће ти орао одмах доћи, а ти му кажи нека ухвати птицу, и орао ће је ухватити. После ће девојка бацити један камичак у воду, те ће галија одмах стати, а ти онда узми крљушт од шарана и запали је, и шаран ће ти одмах доћи, а ти му кажи да нађе и прогута онај камичак; шаран ће га наћи и прогутати, а галија ће одмах поћи. После ћете дуго путовати на миру, па ћете најпосле доћи између две планине, онде ће се галија окаменити и велики ћете страх претрпети, и девојка ће те терати да јој донесеш живе воде, а ти онда од голуба перце запали, и голуб ће ти одмах доћи, а ти му подај стакленце и он ће ти донети живе воде. Потом ће се одмах галија кренути и доћи ћеш сретно кући с царском девојком“. Пошто момче саслуша девојку, отиде кући и каже матери све, па онда отиде к цару и заиште све што му је требало: цар му није могао одрећи, него му да, и тако се он крене с галијом. Путуюћи тако, сврши на путу све као што му је речено, и дође под онај град у другоме царству, и као што му је девојка казала, он учини све, дочепа се царске кћери и сретно с њоме дође натраг. У граду цар и његов доглавник с царевих пенџера угледају галију издалека где иде, па рече доглавник цару: „Сад га погуби како изиђе из галије, друкчије му не можеш досадити.“ Кад галија стане у крај, онда стану излазити на брег сви редом, најпре девојка са својим другарицама, па онда момци, а најпосле он; а цар намести целата те како се помоли из галије, отсече му главу. Цар је мислио ону царску кћер за себе узети, те како она изиђе из галије, он прискочи к њој те је стане миловати, а она се окрене од њега па рече: „Камо онај што се трудио за мене?“ А кад виде да му је глава отсечена, одмах узе живу воду, те га прелије и састави главу, и он опет оживи као што је и био. Кад цар и његов доглавник опазе, да је он оживео, рече доглавник цару: „Тај ће сада још више знати

него што је знао, јер је био мртав па опет оживео.“ Цар зажели дознати да ли се заиста више зна кад се наново оживи, па заповеди да и њему одсеку главу и да га девојка живом водом оживи. Пошто цару одсеку главу, царска кћи не хтеде ни да зна за њега, него одмах напише оцу књигу и каже све како је било и да она хоће да пође за оно момче, а отац њезин отпише да народ прими оно момче за цара, ако ли неће, да ће он дигнути крајину на њих. Народ одмах призна да је право да он узме цареву кћер и да царује. И тако се оно момче ожени царевом девојком и постане цар; а остали момци што су с њим ишли, ожене се оним девојкама које су биле поред царске кћери и постану велика господа.

В. Караџић

Три јегуље

Бијаше један рибар који једном за три дана за себице ништа друго не могаше ухватити у мрежу него само по једну јегуљу. Ухвативши трећи дан трећу јегуљу, наједи се и рече: „Враг узео и овако рибарење, кад се ништа друго не ухвати него по једна јегуља!“ У то једна од оне три јегуље проговори и рече му: „Немој тако, јадан човјече, проклињати; ти не знаш шта си ухватио, ти си ухватио за велику срећу, него закољи једну од нас три и прекини на четворо па један комад дај жени да изије; други кучки; трећи кобили, а четврти усади више куће. Онда ће ти родити жена два близанца сина; кучка окотити два пса; кобила ождријебити два ата, а више куће изникнуће ти двије сабље златне.“ Послуша рибар јегуљу и учини све како му је рекла, и све му се ово догоди. Прве године: роди му жена два бли-

занца; кучка окоти два хрта; кобила ождреби два
ата, а више куће му изникну двије сабље.

Кад му синови приспију у нека доба година,
један од њих двојице рече оцу: „Тата, видим да си т
човјек сиромах и да нас не можеш хранити, него ја
ћу узети једнога коња, једнога пса и једну сабљу, па
одох по свијету: млад сам, зелен сам, па ће ми глава,
ту ми храна.“ Рекавши ово оцу, обрне се брату
говорећи: „Брате, с Богом! Ја пођох главом по сви-
јету. Чувај кућу и ради о користи, оца поштуј, и ево
ти ова бочица пуна воде — држи је при себи, а кад
видиш да ти се вода у њој замути, значи онда да
сам ти погинуо.“ Ово изрече, те оде на свој пут.

Ходајући по свијету, дође у некакав велики град
и, шетајући кроза њ, опази га царева шћер и у њега
се смртно заљуби, па рече оцу, цару, да га зове у
кућу, те је он послуша. Када овај младић уљезе у
царски двор, и ђевојка када га добро сагледа и опази
сабљу, пса и коња да је све мимо ишта на свијету
лијепо, још се већма заљуби и оцу рече: „Тата, ја
хоћу вјенчати овога младића.“ На ово цар пристане,
а ни младићу не би жао, те ствар погођена: вјенчају
се по закону.

Једно вече, стојећи он са женом својом на про-
зору, угледа недалеко од куће некакву велику гору
ће сва у великоме пламену пламти, па упита жену
шта је оно; а она му одговори: „Не питај ме, госпо-
дару! Оно је чудовита гора, што преко дан сијева а
по ноћи гори, и ко гођ к њој пође да види што је,
остане у они трен мутав и на мјесту удуречен.“ Он,
ње не слушајући, узјаше на свога коња, припаше
своју сабљу и поведе свога пса, те пут оне горе. Кад
дође у гору, опази једну бабу ће сједи на једном
камену станцу и држи у једној руци штап, а у другој
некакву траву. Тек што бабу види, упита је што је
ова гора овака, а она му рече да приступи напријед,
па ће знати. Он приступи, и баба га уведе у некакву

авлију ограђену костима јуначкијем, а по авлији толики људи мутави и удуречени стоје. Тек што у ову авлију уљезе, остаде и он, и коњ му и пас мутав и окамени се на ономе мјесту ће се и нашао.

У тај исти трен замути се брату му бочица воде, те он јави оцу и мајци да је његов брат а њихов син мртав, и да га иде тражити; те он од мјеста до мјеста, од града до града, док нанесе га срећа у онај исти град и пред царев двор. Кад га цар угледа, ухвати муштулук шћери говорећи јој: „Ево ти мужа!“ Она истрчи и, видећи ђевера који бијаше исто као брат, као да си јабуку разрезао по наполи, и видећи истога коња, истога пса, исту сабљу, притрче обоје — и цар му и шћер — к њему и почну га љубити и у кућу водити, мислећи цар да му је зет, а шћер му да јој је муж. Овај ђетић зачуди се овој њиховој љубави и досјети се да су га узели на мјесто брата, те се и он стане показивати као да је њезин муж и царев зет.

Кад је било к вечеру, пођу лијегати и жена га, као мужа, зовне с њоме да леже, но он, тек што леже, скиде сабљу и стави је између себе и ње. Она му се зачуди шта му је, а он јој рече да му се разбио сан, пак се дигне, стане на прозор па, ону чудесну гору кад види, упита је: „Ма, жено моја, кажи ми, што она гора гори.“ Она му одговори: „За Бога. да ли ти нијесам још ону вечер казала, каква је гора!“ — Како каква је? — упита је он опет, а она му одговори: „Да ко гођ онамо пође, остане мутав и удуречен, пак сам се била препала да нијеси почем онамо пошао.“ Чувши он то, досјети се јаду, те једва дочека докле му дан дође.

Кад свану, он узјаше на свога коња, припаше сабљу и поведе пса, па се упути к оној гори, те кад опази ону бабу, извади сабљу и насрне с коњем, а натутка пса, не говорећи ни ријечи. Баба се препане и повиче да је не посијече. „Брата ми на двор!“

— повиче он. Онда му баба доведе брата и поврати му говор и душе. Кад се браћа виђеше и за здравље распиташе, крену пут дома. У путу рече брат који бијаше удуречен: „Ах, брате, за Бога, дај да се повратимо и да избавимо оне људе који су затрављени као што сам ја био.“ Те тако и ураде: поврате се и ухвате бабу, те јој отму ону траву и почну мазати оне људе док сви говорити и мицати се почеше. Кад тако сви, који су онђе затрављени били, оживе, убију ону бабу, те ова два брата отиду царевој кући, а остали сваки својој. — И лаж чуо, лаж казао, и Бог ми те веселио!

В. Караџић

Све, све, али занат

Пође некакав цар са својом женом и кћерју да се шета по мору на лађи. Кад мало одмакне од брега, онда духне ветар па га баци чак у некакву земљу где се о његовом царству ништа и не чује (као ни он о овоме што до сад ништа није чуо, ни знао). Кад изиђе на сухо, он није ни смео казати да је цар, а новаца нису имали са собом ништа; па не знајући никаква заната, нису се могли друкчије хранити, него се он најми да чува сеоска говеда. Пошто ту преживе тако неколико година, угледа син цара од оне земље његову кћер, која је била врло лепа и већ дорасла за удају, па каже свом оцу и мајци да се другом никаквом девојком неће оженити, до кћерју говедара тога и тога села.

Отац и мати и други дворани стану одвраћати царевића да се прође те срамоте: како би он, царски син, узео говедареву кћер, код толиких других царских и краљевских кћери! Али све залуду; он каже: „Ја њу, ја ниједну!“

Кад већ виде да друкчије не може бити, онда цар пошље једног свог везира да јави говедару да ће цар да му узме кћер за сина. Кад везир отиде и јави то

говедару, а говедар га запита: „Какав занат зна царев син?“ Везир се упрепасти: „Бог с тобом, човече! Како ће царев син знати занат?! Што ће занат цареву сину?! Занате људи уче да се хране њима, а царев син има земље и градове.“ Говедар каже опет: „Е, ако не зна никаква заната, ја му не дâм своје кћери.“ Везир се врати те каже цару шта говори говедар.

Сад постане чудо још веће. Они су мислили да ће то за говедара бити највећа срећа и дика што му царски син узима кћер, а он пита какав занат зна царев син! Цар пошаље другог везира, али говедар каже једно те једно: „Док царев син“ — вели — „не научи какав год занат и не донесе ми своју рукотворину, дотле нема ништа од пријатељства.“

Кад се и овај везир врати и каже да говедар не да девојку, док царев син не научи какав год занат, само нек је занат, онда царев син зађе по чаршији, да гледа какав је занат најлакше научити. Ходајући од радионице до радионице, и гледајући како различити мајстори раде, дође у радионицу где се плету рогожине. То му се учини најлакши занат, па га почне учити и научи за неколико дана; па онда оплете сам једну рогожину (асуру).

Сада ову царевићеву рогожину однесу говедару, па му кажу да је царев син научио занат, и да је то његова рукотворина. Говедар узме рогожину у руке те је загледа са свију страна, па онда запита: „Колико то вреди?“ А они му кажу: „Четири паре.“ — „Е,“ — вели — „добро! Четири паре данас, четири сутра, — то је осам; а четири прекосутра, — то је дванаест, итд. Да сам ја тај занат знао, не бих данас чувао сеоских говеда.“ Па им онда каже: ко је он и како је ту дошао; а они се онда још већма обрадују што узимају девојку од цара, а не од говедара. С највећим весељем венчају момка и девојку и проведу свадбу, па онда даду овоме цару лађе и војску, те отиде преко мора и нађе своју земљу.

Вук Врчевић

Зла жена

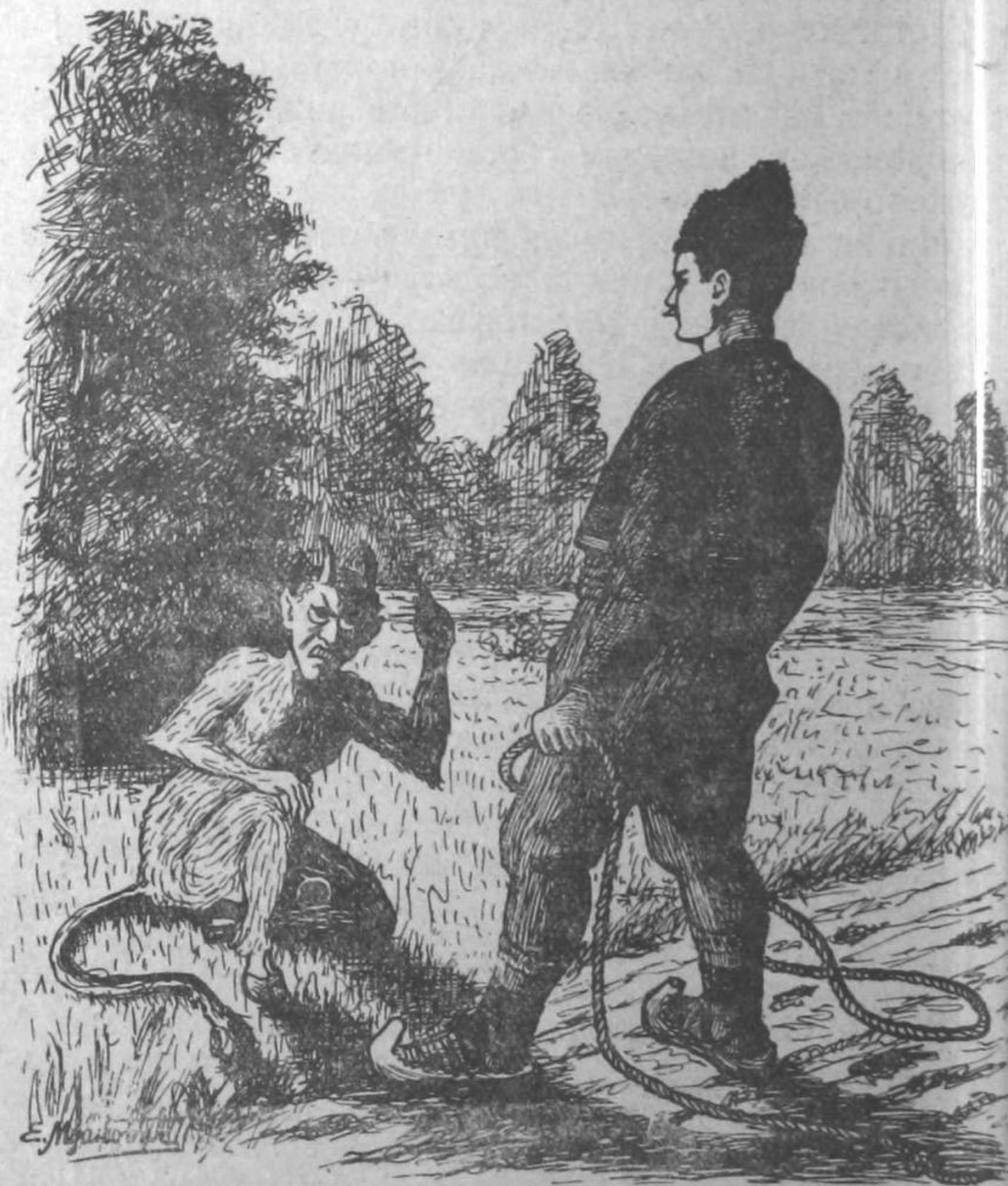
Путовао некуд човјек са женом, па ударе преко ливаде скоро покошене, онда човјек рече: „Ала, жено, лијепо ти је ова ливада покошена!“ А жена: „Зар ти

да је напало на очи, те не видиш да то није кошено, него му стрижено!“ А човјек опет: „Бог с тобом, жено! Како ће се ливада стрићи? То је кошено, ето видиш от- зна коса.“ И тако човјек доказујући да је кошено, а жена дар да је стрижено, сваде се, и човјек удари жену, па јој не стане викати да ућути, а жена пристане поред пута во уз човјека, па му унесе два прста под очи, и њима стрижући, као ножицама, стане викати: „Стрижено, стрижено, стрижено!“

Идући она тако поред пута, а не гледајући преда се, него човјеку у очи и у своје стрицкање, нагази на некакву јаму која је одозго била покривена отко- сима, и у њу упаде. Кад види човјек ће се она стро- вали и замакне у јаму, а он рече: „А, тако теби ваља!“ Па отиде својим путем и не надвирујући се над јаму.

Послије неколико дана ражали се човјеку, па стане у себи говорити: „Хајде да је извадим, ако још буде жива. Каква је, таква је! А може бити да ће се уна- предак што и поправити.“ Па узме уже и отиде над јаму, па пусти уже у јаму и стане викати да се ухвати за уже, да је извуче напоље. Кад већ опази да је уже затегло, а он онда повуци! Кад већ уже прикупи близу краја, а има шта и виђети: мјесто жене, ухватио се за њега ђаво, с једне стране бео као овца, а с друге црн као што и јесте. Човјек се уплаши па пође да упусти уже, а ђаво повиче: „Држи, да си ми по Богу брат! Извучи ме напоље, па ме уби, ако ми нећеш живота поклонити; само ме избави одавде.“ Човјек прими за Бога, и извуче ђавола напоље. Ђаво одмах запита човјека каква га је ту срећа донијела да га из- бави, и шта је тражио у тој јами; а кад му човјек каже да му је ту прије неколико дана упала жена, и да је дошао да је избави, онда ђаво повиче: „Шта, побратиме, ако Бога знаш! Па то твоја жена! И ти могао с њом живети! И опет дошао да је избавиш! Та ја сам у ту јаму упао прије толико времена, па ми је изнајприје, истина, било тешко, а после сам се био

којекако навикао, али како та проклета жена дође мени, мало за ово неколико дана не цркох од њезина зла: саћерала ме била у крај, па видиш како ми је

ова страна, што је била до ње, осигеђела — све од њезина зла! Прођи је се, ако Бога знаш! Остави је ту где је, а ево ћу ја тебе учинити честита, што си ме од ње избавио.“ Па ишчупа из земље једну траву,

и пружи је човјеку: „На ти ову траву, те је остави; а ја идем, па ћу ући у кћер тога и тога цара; из свега ће царства доћи лекари, попови и калуђери да је лијече и да мене ћерају, али ја нећу изићи докле гођ ти не дођеш. А ти се начини лекар, па и ти дођи да је лијечиш, и само је окади овом травом, а ја ћу изићи. Потом ће теби цар дати своју кћер и узеће те да царујеш с њиме.“ Човјек узме траву те остави у торбу, па се опрости с побратимом, и растану се.

Послије неколико дана пукне глас да је болесна царева кћи: ушао ђаво у њу. Скупе се из цијелога царства лекари, и попови и калуђери, али залуду — не може нико ништа да учини. Онда човјек узме торбу с травом, те објеси о врат, па узме штап у шаке, па запали пјешнице у царску столицу, и управо у цареве дворе. Кад се прикучи собама ће болује царева кћи, види ће лете лекари и лекарнице; попови, калуђери и владике чате молитве, свјештавају масла, држе бденија и зову ђавола да изиђе, а ђаво једнако виче из ђевојке и руга им се. Псће и он тамо са својом торбом, али га не пуштају унутра. Онда он отиде у кућу управо царици, па јој каже да је он лекар и да има траву којом је он до сад ишћерао неколико ђавола. Царица, као свака мати, скочи брже боље и одведе га ђевојци у собу. Како га ђаво опази, он му проговори: „Ту си, побратиме?“ — „Ту сам.“ — „Е, добро! А ти чини своје, па ћу ја изићи; али ти више да не идеш за мношћем се ја огласим, јер неће добро бити (ово су они тако говорили да нико други није могао чути ни разумјети осим њих двојице).“ Човјек извади своју траву из торбе, те окади ђевојку, а ђаво изиђе, и ђевојка остане здрава као од мајке рођена. Сви остали лекари, посрамљени, разиђу се куд који; а овога загрле цар и царица као свога сина, па га уведу у ризницу, те га преобуку и даду за њега своју јединицу кћер, и поклони му цар пола царства свога.

После некога времена отиде онај исти ђаво те уђе у кћер другога већег цара, који је био комшија с овијем. Ударе свуд по царству тражити јој лијека, а кад не нађу, онда разберу како је и овога цара кћер била тако болесна, па је излијечио некакав лекар, који је сад његов зет. Тада овај цар напише књиге своме комшији и моли га да му пошље онога лекара, што му је кћер излијечио, да излијечи и његову кћер од опаке болести, па ће му дати штогођ иште. Кад то цар каже своме зету, а зет се опомене шта му је најпослије казао побратим на растанку, па не смије да иде, него се стане одговарати да је већ побацао лијекове и да више не зна лијечити. Кад то одговори ономе цару, а он пошље другу књигу и каже да не дигнути војску и приметити крајину, ако му цар не пошаље свога лекара. Кад овом цару дође такви глас, он каже своме зету да друкчије бити не може, него да треба ићи. Кад се царев зет види на невољу спреми се и отиде. Кад дође царевој кћери, ђаво се зачуди па повиче: „А, побратиме, шта ћеш ти овђе? Нијесам ли ја теби казао, да ти више не идеш за мном?“ — „Е, мој побратиме,“ проговори царев зет, „не идем ја да тебе ћерам из царева кћери, већ те тражим да те питам шта ћемо сад: изишла моја жена из јаме, па што тражи мене, којекако, али тебе, што ми је нијеси дао извадити из јаме!“ — „Шта наопако! Изишла твоја жена!“ — повиче ђаво, па скочи из царева кћери и утече чак у сиње море, и више се не врати међу људе.

В. Караџић

Аждаја и царев син

Био један цар, па имао три сина. Једном најстарији син пође у лов, па како изиђе иза града, скочи зец иза грма, а он за њим, те овамо те онамо док

утече зец у једну рекавицу, а царев син за њим. Кад тамо, а то не би зец него аждаја, па дочека царева сина те га прождере. Кад после тога прође неколико дана, а царев син не долази кући, стану се чудити: шта би то било да га нема. Онда пође средњи син у лов па како изиђе иза града, а зец скочи иза грма. А

царев син за њим, те овамо те онамо док утече зец у рекавицу, а царев син за њим. Кад тамо, а то не би зец него аждаја, па га дочека те прождере. Кад после тога прође неколико дана, а цареви синови не долазе натраг ниједан, забрине се сав двор. Онда и трећи син пође у лов, не би ли браћу нашао. Како изиђе иза града, опет скочи зец иза грма, а царев син за њим, те овамо те онамо док утече зец у ону

рекавицу. А царев син не хтеде ићи за њим, него пође да тражи другога лова, говорећи у себи: „Кад се вратим, наћи ћу ја тебе.“ Потом ходајући дуго по планини не нађе ништа, па се онда врати у ову рекавицу. Кад тамо, али у рекавици једна баба. Царев јој син назове Бога: „Помози Бог, бако!“ А баба му прихвати: „Бог ти помогао, синко!“ Онда је запита царев син: „Где је, бако, мој зец?“ А она му одговори: „Мој синко, није оно зец, него је оно аждаја. Толики свет помори.“ Чујући то царев син, мало се забрине, па рече баби: „Шта ћемо сад; ту су ваљда и моја два брата пропала?“ Баба му одговори: „Јесу богме; али није фајде, него, синко, иди кући, док ниси и ти за њима.“ Онда јој он рече: „Бако, знаш ли шта је? Ја знам да си ти рада да се опростиш те напасти.“ А баба му утече у реч: „О, мој синко, како не бих! И мене је тако ухватила, али сад се нема куд.“ Онда он настави: „Слушај добро што ћу ти казати. Кад дође аждаја: питај је куда иде, и где је њезина снага, па све љуби оно место, где ти каже да јој је снага, као од милине, докле је искушаш, па ћеш ми после казати кад дођем.“ После царев син отиде у двор, а баба остане у рекавици. Кад дође аждаја, стане је баба питати: „Та где си за Бога? Куда тако далеко идеш? Никад нећеш да ми кажеш куда идеш.“ А аждаја јој одговори: „Е, моја бако, далеко ја идем.“ Онда јој се баба стане умиљавати: „А зашто тако далеко идеш? Кажи ми где је твоја снага. Ја да знам где је твоја снага, ја не знам шта бих радила од милине, све бих оно место љубила.“ На то се аждаја насмеје па јој рече: „Онде је моја снага, у оном огњишту.“ Онда баба притисне грлити огњиште, а аждаја кад то види, удари у смех па јој рече: „Луда жено, није ту моја снага. Моја је снага у оном дрвету пред кућом.“ Онда баба опет притисне грлити и љубити дрво, а аждаја опет у смех па јој рече: „Прођи се, луда жено, није ту моја снага.“ Онда баба запита: „Да где је?“ А

него аждаја стане казивати: „Моја је снага далеко; не можеш ти тамо стићи. Чак у другоме царству код цара града има једно језеро, у оном језеру има једна аждаја, а у аждаји вепар, а у вепру зец, а у зecu голуб, а у голубу врабац; у ономе је врапцу моја снага.“ Баба кад то чује, рече аждаји: „То је бoгме далеко; то ја не могу љубити.“ Сутрадан кад аждаја отиде из рекавице, царев син дође к баби, па му баба каже све што је чула од аждаје. Онда он отиде кући, па се преруши: обуче пастирске хаљине и узме пастирски штап у руке, те се начини пастир, па пође у свет. Идући тако од села до села и од града до града, најпосле дође у друго царство и у царев град, под којим је у језеру била аждаја. Дошавши у онај град, стане се распитивати коме треба пастир. Грађани му кажу да треба цару. Онда он управо к цару. Пошто га пријаве, пусти га цар преда се, па га запита: „Хоћеш ли чувати овце?“ А он одговори: „Хоћу, светла круно!“ Онда га цар прими и стане световати и учити: „Има овде једно језеро, и покрај језера врло лепа паша, па како изјавиш овце оне одмах иду онамо те се развале око језера, али који год чобанин тамо отиде, онај се више не враћа натраг; зато, синко, кажем ти, не дај овцама на вољу куд оне хоће, него држи куда ти хоћеш.“ Царев син захвали цару па се оправи и изјави овце, и узме са собом још два хрта што могу зеца у пољу стићи и једнога сокола што може сваку тицу ухватити, и понесе гајде. Како он изјави овце, одма их пусти к језеру, а овце како дођу на језеро, одмах се развале око језера, а царев син метне сокола на једну кладу, а хрте поред кладе и гајде под кладу, па засуче гаће и рукаве, те загази у језеро, па стане викати: „О, аждајо, о, аждајо! та изиђи ми данас на мејдан да се огледамо, ако жена ниси.“ Аждаја се одзове: „Сад ћу, царев сине, сад.“ Мало час, ево ти аждаје: велика је, страшна је, гадна је! Како аждаја изиђе, ухвати се с њим попојаске, па

се понеси летни дан до подне. А кад подне пригреје онда рече аждаја: „Та пусти ме, царев сине, да замочим своју пусту главу у језеро, па да те бацим у небеске висине.“ А царев јој син одговори: „Бре аждајо, не копај трица; да је мени царева девојка да ме пољуби у чело, још бих те више бацио.“ Аждаја се на то одмах отпусти од њега и отиде у језеро. Кад буде пред вече, он се лепо умије и оправи; сокола метне на раме, а хрте уза се, па гајде под пазухо, па крене овце и пође у град. Сав се град слегне као на чудо где он дође, а пре ни један чобанин није могао доћи с онога језера. Сутрадан царев син оправи се опет, и дође с овцама управо к језеру. А цар посла за њим два коњаника да иду крадом да виде шта он ради, те се они попну на једну високу планину откуд се ће добро видети. А чобанин како дође, метне хрте поред кладе и гајде под кладу, а сокола на њу, па засуче гаће и рукаве те загази у језеро па повиче: „О, аждајо, о, аждајо! изиђи ми на мејдан да се још огледамо, ако жена ниси.“ Аждаја му се одзове: „Сад ћу, царев сине, сад.“ Мало час, ето ти аждаје. Велика је, страшна је, гадна је! Па се ухвате попојаске, те се понеси летни дан до подне. А кад подне пригреје, онда рече аждаја: „Та пусти ме, царев сине, да замочим своју пусту главу у језеро, па да те бацим у небеске висине.“ А царев јој син одговори: „Бре, аждајо, не копај трица; да је мени царева девојка да ме пољуби у чело, још бих те више бацио.“ Аждаја се на то одмах отпусти од њега и отиде у језеро. Кад буде пред ноћ, царев син крене овце као и пре, па кући свирајући у гајде. Кад уђе у град, сав се град ускочеба и стане се чудити где чобанин долази кући свако вече, што пре ни један није могао. Она два коњаника још су пре од царева сина били дошли у двор и приповедали цару све по реду шта су чули и видели. Сад кад цар виде чобанина где се врати кући, одмах дозове к себи своју кћер и каже јој све шта је и како је.

„Него“, вели, „сутра да идеш с чобанином на језеро, да га пољубиш у чело.“ Она кад то чује бризне плакати и стане се молити оцу: „Нигде никога немаш до мене једину, па и за мене не мариш да погинем.“ Тада је отац стане слободити и храбрити: „Не бој се, кћери моја, видиш ми променисмо толике чобане па којигод изиђе на језеро, ниједан се не врати, а он ево два дана како се с аждајом бори, па му ништа не науди. Ја се уздам у Бога да он може ту аждају савладати, само иди сутра с њим, еда би нас опростио те напасти што толики свет помори.“ Кад ујутру бео дан освану, дан освану и сунце ограну, уста чобанин, уста и девојка, па се сташе опремати на језеро. Чобанин је весео, веселији него игда, а девојка царева тужна, сузе пролива, па је чобанин теши: „Госпођо секо, ја те молим, немој плакати; само учини што речем, кад буде време, те притрчи и мене пољуби, па се не бој.“ Кад пођоше и кретоше овце, чобанин путем једнако весео, свира у гајде весело, а девојка иде покрај њега па једнако плаче, а он кашто пусти дулац па се окрене њојзи: „Не плачи, злато, не бој се ништа.“ Кад дођу на језеро, овце се одмах развале око језера, а царев син метне сокола на кладу, а хрте поред и гајде пода њу, па засуче гаће и рукаве, па загази у воду и повиче: „О, аждајо, о, аждајо! изиђи ми на мејдан да се још огледамо, ако жена ниси.“ Аждаја се одазове: „Сад ћу, царев сине, сад.“ Мало час, ето ти аждаје: велика је, страшна је, гадна је! Како изиђе, ухвате се попојаске, па се понеси летни дан до подне. А кад подне пригреје, тада беседи аждаја: „Та пусти ме, царев сине, да замочим своју пусту главу у језеро, па да те бацим у небеске висине.“ А царев јој син одговори: „Бре, аждајо, не копај трица; да је мени царева девојка да ме пољуби у чело, још бих те више бацио.“ Како он то рече, а царева девојка притрчи и пољуби га у образ, у око и у чело. Онда он махне аждајом и баци је у небеске висине, те аждаја кад падне на

земљу сва се на комаде разбије. Скочи из ње дивљи вепар, па нагне бежати, а царев син викне на чобанске псе: „Држи, не дај!“ а пси скоче те за њим, па га стигну, и одмах га растргну; али из вепра скочи зец, па нагне преко поља, а царев син пусти хрте: „Држи, не дај!“ а хрти за зецом те га ухвате и одмах растргну; али из зеца излети голуб, а царев син пусти сокола, те соко ухвати голуба и донесе царевом сину у руке. Царев син узме голуба те га распори, а то у голубу врабац, а он држ' врапца. Кад ухвати врапца рече му: „Сад да ми кажеш где су моја браћа.“ А врабац му одговори: „Хоћу, само ми немој ништа учинити. Одмах иза града твојега оца има једна рекавица, и у оној рекавици имају три шибљике; потсеци оне три шибљике, па удри њима по корену. Одмах ће се отворити гвоздена врата од великога подрума. У овоме подруму има толико људи и старих и младих, и богатих и сиромаша, и малих и великих, и жена и девојака, да се може населити читаво царство. Онде су и твоја браћа.“ Кад врабац то све искаже, царев син одмах за врат те удави. Цар главом бијаше изишао и попео се на ону планину, откуда су они коњаници гледали чобанина, те и он гледао све што је било. Пошто чобанин тако дође главе аждаји, почне се и сутон хватати, и он се лепо умије; узме сокола на раме, а гајде под пазухо, па свирајући крене овце и пође двору цареву, а девојка поред њега још у страху. Кад дођу у град, сав се град слегне као на чудо. Цар који је све његово јунаштво гледао с планине, дозове га преда се, па му да своју кћер, те с места у цркву па их венчају и учине весеље за недељу дана. Потом се царев син каже ко је он и откуда је, а цар се онда и сав град још већма обрадује, па пошто царев син навали да иде својој кући, цар му даде многе пратиоце и оправи га на пут. Кад буду код оне рекавице, онда царев син заустави све пратиоце, па уђе унутра те отсече оне три шибљике и удари њима по корену, а

воздана се врата одмах отворе; кад тамо: а то у по-
друму свет Божји. Онда царев син заповеди да сви
излазе један по један, да иду куд је коме драго, а он
стане на врата. Излазећи тако један за другим, ето ти
и браће његове; он се с њима изгрли и изљуби.
Кад већ сав народ изиђе, захвале му што их је по-
пуштао и избавио и отиду сваки својој кући. А он
са својом браћом и младом отиде кући своме оцу, и
онде је живео и царовао до свога века.

В. Караџић

Два новца

Био некакав сирмах човек, који се свакојако
прометао, па најпосле набере врећу маховине и, мет-
нувши одозго мало вуне, понесе на вашар да прода
све место вуне с врећом заједно. Идући тако на вашар,
састане се с једним човеком који је исто понео на
вашар врећу шешарица да прода место ораха којима
је одозго с врха био мало покрио. Пошто, на питање
шта који има у врећи, један одговори да носи на
вашар орахе, а други вуну, навале обојица да пазаре
хеспап онде на путу. Онај што је имао маховину,
доказујући да је скупља вуна од ораха, заиште прида.
Али кад види да онај што је имао шешарице не да
прида ништа него хоће онако да пазаре једно за
друго, он помисли да су бољи и ораси него маховина.
И тако, после дугога ценкања, погоде се да онај што
је имао шешарице даде ономе другоме два новца прида,
али не имајући ни њих код себе, остане му их дужан
и, као за бољу тврђу да ће их зацело вратити, по-
братиме се. Променивши сад вреће, побегне сваки својој
кући и изруче хеспап из врећа. Онда виде да ниједан
није преварен.

После некога времена, дигне се онај што је имао дамаховину да тражи свога побратима и да иште два новца и, нашавши га у једноме селу код попа у најму каже му: „Ти, побратиме, превари мене.“ А он му одговори: „Вала, побратиме, и ти си мене. Потој онај стане искати два новца, говорећи да оно ваља платити што је обречено и побратимством потврђено. И овај пристане да ваља платити, али се стане изговарати да нема два новца, „него — вели — „у мого попа за кућом има велика јама у земљи, у коју он често силази, и по свој прилици биће у њој новца или каквих других скупоцених ствари; него хајде до вече спусти ти мене у јаму па, кад је опленимо, онда ћемо добит поделити, и ја ћу ти платити два новца.“ Овај на то пристане.

Кад буде у вече, попов најамник нађе врећу уже па отишавши с побратимом над јаму, уђе у врећу, и побратим га свеже преко среде па спусти у јаму. Кад овај доле изиђе из вреће, и по јами: ту тамо, туц амо, не нађе ништа до жита, помисли у себи: „Ако ја побратиму сад кажем да нема ништа, он може отићи и мене у јами оставити, па што ћу сутра отићи по па кад ме нађе у јами! Па онда опет уђе у врећу и добро се свеже ужетом, па повиче побратиму: „Побратиме, вуци врећу, пуна је свачега!“ Вукући побратим врећу, помисли у себи: „Што да ја ово делим с побратимом? Боље је да ја ово носим сам, а он нека гледа како ће изићи из јаме.“ Па упртивши се у врећу с побратимом на леђа, побегне преко села, за њим пристане много паса, лајући и гонећи га. Када мало посустане и врећа му се низ леђа пониско обеси, онда побратим из вреће повиче: „Дужи, побратиме, уједоше ме пси!“ Кад овај то чује, а он баци врећу на земљу. Онда онај из вреће рекне: „Тако ти, побратиме, шћаше мене да превариш?“ А онај му одговори: „Вала, и ти си мене преварио.“ И онда после дугога разговора, обрече онај што је дужан два новца

ада ће их јамачно платити кад му побратим други пут
вдође, па се растану.

После неког времена, онај што је био у попа у
најму стече своју кућицу и ожени се; и један дан
седећи са женом пред кућом, опази поиздалека по-
братима где се упутио управо к његовој кући, па по-
вече жени: „Жено, ето мога побратима! Дужан сам
му два новца. Сад се већ нема куд камо, јер сам му
обрекао платити их кад ме нађе. Него ја идем лећи
у кући, а ти ме покриј, па се пренемажи и јаучи и
кажи да сам умро, те ће се он онда вратити натраг“.
Па онда легне у кући налеђашке и прекрсти руке, а
жена га покрије и стане јаукати. У том побратим
пред кућу и, назвавши јој „помози Бог“, запита је
ли то кућа тога и тога, а жена му пренемажући се
одговори: „Јест, куку мене кукавици! Ево га у кући
где лежи мртав.“ Онда побратим рекне: „Бог да му
душу прости! Он је био мој побратим. Ми смо за-
једно радили и трговали и, кад сам га тако нашао,
барем ћу чекати да га отпратим до гроба и да бацим
земље на њ“. Жена му рекне да ће му бити дуго
чекати докле га стану сахрањивати, већ нека иде. Али
он одговори: „Боже сачувај! Како бих ја оставио
тако свога побратима? Чекаћу макар било три дана,
докле га не сахране.“ Кад жена у кући каже то мужу
полако, муж јој рече нека иде попу те му каже да
је он умро, и нека га носе у цркву, око које је по
брду било и гробље, неће ли побратим онда отићи.
Кад жена отиде и то попу каже, поп са неколико
људи дође, те онога назови-мртваца метну на носила
и, однесавши га у цркву онако на носилима, оставе
га насред цркве да онде, по обичају, преноћи, па ће
га сутрадан опојати и сахранити. Кад поп с осталим
људима пође из цркве, побратим каже да он побра-
тима свога, с којим је толико много трговао и соли
и хлеба јео, ни по што неће оставити сама, него да ће
га сву ноћ чувати. И тако остане у цркви.

Ону ноћ ударе некакви хајдуци, који су нечије дворе били похарали и много благо, и рухо и оружје

били задобили, и кад буду поред цркве и виде унутра свећу где гори, рекну међу собом: „Хајдемо у ову цркву да поделимо своју добит.“ Кад побратим виде где људи с оружјем улазе у цркву, он се сакрије у један угао; а хајдуци, ушавши унутра поседају и благо поделе све калпацима, а рухо и оружје како се могло. Од свега се погоде и намире, само остане једна сабља, за коју су гдекоји мислили да вреди много новаца. Онда један узевши је у руке, скочи на ноге говорећи: „Стани да је о овог мртваца огледамо је ли таква као што је хвалите: ако му одједном отсечем главу, баш је добра.“ Па онда пође ка носилима, али се назови-мртвац уједанпут исправи и седне вичући: „Мртви, камо сте?“ А побратим иза угла: „Ево нас, сви смо готови!“ Кад хајдуци то чују, онај баци сабљу, а они други оставе своје делове на гомилама, па скоче и побегну без обзира. Пошто далеко отиду, онда рече харамбаша: О, браћо, за Бога! Ми ходисмо по гори и по сваким местима и дању и ноћу; бисмо се с људима и ударасмо на куле и дворе, и ни ода шта се не поплашисмо до ноћас од мртвих људи. Има ли који јунак међу нама да се врати натраг да види како је сад у оној цркви?“ Један вели: „Ја нећу;“ други вели: „Ја не смем;“ трећи вели: „Ја бих волео ударити на десет живих, него ли на једнога мртвог“; док се најпоследње један не нађе те рече да ће он ићи. И он, вративши се натраг, привуче се полагаано под црквени прозор, да би што чуо, а у цркви побратими поделили све хајдучко благо, и рухо и оружје, па се најпоследње око два новца свадрили и готово почупали. Хајдук испод прозора ништа друго није могао чути до вику: „Камо мени два новца? Дај моја два новца!“ У томе онај што је био дужан опазити хајдука под прозором, па брже боље руком кроз прозор те му зграби капу с главе, па је пружи побратиму: „Аратос ти два новца! Ево ти за два новца! Кад хајдук види шта од њега би, он бежи

без обзира и, дошавши у дружину пола мртав, повиче: „Браћо, хвала Богу кад живи побегосмо! Ми благо делисмо калпацима, а сад устали сви мртви, па свакоме једва по два новца допало, а једноме ни то није могло изићи, него узеше моју капу, те му дадоше за два новца.“

В. Караџић

Лаж за опкладу

Послао отац дијете у воденицу, па му казао да не меље нигђе у воденици ђе нађе Ћоса. Кад дође дијете у једну воденицу, а у њој седи Ћосо: „Помоз Бог, Ћосо!“ — „Бог ти помогао, синко!“ — „Бих ли ја могао ту мало самљети?“ — „Би, зашто не би; ево ће се моје сад измљети, па онда мељи колико ти драго.“ — Али дијете помисли шта му је отац рекао, па изиђе напоље и пође уз поток у другу воденицу. А Ћосо брже боље узме мало жита, па отрчи другијем путем прије ђетета, те и у оној воденици мало заспе. Кад дијете дође у другу воденицу и види да је и у њој Ћосо, а оно пође у трећу, а Ћосо опет узме мало жита, па отрчи другијем путем прије ђетета и у трећу воденицу, те заспе; тако и у четврту. Кад се већ ђетету досади, онда помисли у себи: ваљада је у свакој воденици Ћосо, па спрти своју торбу с леђа и стане да меље с Ћосом. Кад се Ћосино измеље, и дијете заспе своје, онда Ћосо рече: „Хајде, синко, да умијесимо колач од твога брашна!“ Дијете једнако држи у памети што му је отац казао да не меље у воденици ђе нађе Ћоса, али сад већ помисли, шта је ту је, па рече Ћосу: Хајде, де“.

Ћосо устане, па разгрне ђетиње брашно у мучњаку, а ђетету рече да доноси воду у прегрштима. Дијете стане доносити воду, и Ћосо почне помало

закувавати. Тако мало помало док се све измеље, и Ћосо све брашно закува, па онда умијеси једну велику погачу, па разгрну ватру, те је запрећу да се пече. Кад се погача испече и изваде је из ватре па прислоне уза зид, онда Ћосо рече ђетету: „Знаш, синко, шта је? Ову погачу ако подијелимо, нема ни мени ни теби, већ хајде да лажемо, па који кога надлаже, онај нека носи сву погачу“. Дијете помисли у себи: већ сад нема куда, па рече: „Хајде, де! Почни ти.“

Онда Ћосо почне којешта лагати, овамо, онамо, а кад се већ излаже и умори, онда му дијете рече: „Е, мој Ћосо! Ако ти више што не знаш, то је све ништа. Стани да ја теби кажем једну праву истину. Кад ја бијах у младо доба стари човјек, онда ми имадијасмо много кошница, па бих их ја свако јутро бројио, и све бих пчеле пребројио, а кошница не могу. Кад једно јутро пребројим пчеле, а то нема најбољега пчелца. Онда ја брже боље оседлам пијевца, па узјашем на њега и пођем тражити пчелца. Кад дођерам траг до мора, а то он отишао преко мора, а ја за њим. Кад пријеђем преко мора, а то човјек ухватио мога пчелца у ралицу, па оре за просо. Ја повичем на њега: „То је мој пчелац! Откуд теби мој пчелац?“ А човјек одговори: „Брате, ако је твој, ево ти га!“ Па ми да пчелца, и још пуну торбу проса од изора. Онда ја упртим торбу с просом на леђа, а седло с пијевца пребацим на пчелца, те пчелца узјашем, а пијевца поведем у поводу, да се одмара. Кад будем преко мора, онда ми некако пукне једна упрта на торби, те се све просо проспе у море. Кад пријеђем преко мора, у том стигне и ноћ, а ја онда сјашем с пчелца па га пустим да пасе, а пијевца свежем код себе па му метнем сијена, а ја легнем спавати. Кад ујутру устанем, а то вуци дошли те заклали и изјели мога пчелца: лежи мед по долу до чланка, а по брду до кољена. Онда почнем мислити у шта ћу покупити мед. У то ми падне на ум да имам једну сјекирицу, па је узмем и зађем

у шуму да уловим какву звијерку, да огулим мјешину. Кад тамо, а то двије срне скачу на једној нози. Онда ја потегнем сјекирицу, те им пребијем ону ногу, па их ухватим, те згулим с њих три мјешине и покупим у њих сав мед, па притоварим на пијевца и однесем кући. Кад дођем кући, а то ми се родио отац, па мене пошљу Богу по водицу. Сад ја почнем мислити како ћу се попети на небо, док ми падне на ум оно моје просо што се просуло у море. Кад тамо дођем а то оно пало у влажно мјесто па израсло до неба те ја уз њега, хајде на небо. Кад се горе попнем, а то моје просо узрело, па га Бог пожњео и умијесио од њега хљеб, па удружио у вруће млијеко, те једе. Назовем му ја: „Помози Бог!“ а он ми одговори: „Бог ти помогао!“... И да ми водицу. Кад се вратим натраг, а то мојом несрећом ударила киша, па дошло море и све просо поплавило и однијело! Сад се ја забринем како ћу сићи на земљу! Док ми падне на ум да ми је дугачка коса: кад стојим, до земље; кад сједнем, до ушију, па узмем нож па све длаку по длаку одрезуј па навезуј. Кад стигне мрак, а ја онда завежем на длаци један узао, па останем на њему да преноћим. Али шта ћу сад без ватре! Кресиво сам имао, али нема дрва! У једанпут падне ми на ум да имам у зубуну једну шиваћу иглу, па је извадим те исцијепам, па наложим ватру и сит се огријем, па легнем поред ватре спавати. Пошто заспим, а мојом несрећом, скочи варница те прегори длаку, а ја строглав на земљу те пропаднем до појаса. Обрнем се тамо амо, не бих ли се како извадио, а кад видим да се не да, онда брже отрчим кући те донесем мотику те се откопам, па однесем водицу. Кад дођем кући, а то жетеоци жању по пољу. Пригријала врућина, велика Боже, да погоре жетеоци. Онда ја викнем: „Камо што не доведете овђе ону нашу кобилу што је два дана дуга а до подне широка, а на леђима врбе порасле, нека начини хлад по њиви. Брже

боље отрчи мој отац те доведе кобилу, и жетеоци лијепо стану жети по хладу. А ја узмем суд, па отидем по воду. Кад тамо, а то се вода смрзла. Онда ја скинем своју главу те њоме пробијем лед и захватим воде. Кад донесем воду жетеоцима, а они повичу: „Камо ти главе?“ Ја се машим руком, а то нема главе, заборавио је на води. Онда се ја брже боље вратим натраг. Кад тамо, а то лисица дошла па вади мозак из моје главе и једе; а ја полагамо хајде, хајде, те се привучем близу, па потегнем лисицу ногом у трбух, а она се уплаши, и из ње испаде тефтер. Кад га ја отворим, а то у њему пише: мени погача, а Ћоси шипак“. Онда дијете устане, па узме погачу и отиде кући, а Ћосо остане гледајући за њим.

В. Караџић

Путник и домаћин

Путовао зими један човек кроз некакву велику шуму, па га још ухвати мрак, а он мртав прозебао, и наиђе напослетку на нечију кућу усред шуме. Ту залупа у врата и замоли домаћина да га прими на конак. Прозебао је, вели, и платиће колико му буду тражили и што буде потрошено. Домаћин га пусти у кућу и не хтеде му узети ни паре, само му каже: „Пустићу те да се огрејеш, даћу ти вечере и конака, али ми мораш одговорити на све што те будем питао, па што будеш знао, добро; а што не будеш, ударићу ти по један шамар, па се држи!“ Путник: шта ће куд ће, него пристане; а домаћин га онда одведе за богату софру, па кад су вечерали и разговарали о свему и о свачему, онда упита домаћин госта: „Е, хајде сад да ми кажеш шта је ово!“ па му покаже руком на мачка испод стола. — „Мачак!“ одговори путник мислећи у себи: шта ме пита оно

што и деца знају. — „Није мачак!“ рече му домаћин, па му одвали добар шамар, „то је, пријатељу, *чистоша!*“ Пођуте затим неколико времена, гост се чуди у себи шта му је; док ће му домаћин рећи, показујући на крчаг воде: „А шта је ово?“ — „Вода,“ одговори гост — „Није!“ вели домаћин, па му пљусне још један шамар, „то је *доброша!*“ Опет пођуте, па му онда домаћин покаже на ватру и запита онда: „А кажи шта је оно тамо!“ — „Ватра“, вели гост. — „Није“, и опет шамар њему, „то је *дивоша!*“ — Хајд, то ниси знао, да видим сад знаш ли шта је оно горе!“ па му покаже на таван. — „Таван!“ одговори гост, а домаћин њему звизне и четврти шамар: „Није, него је то *висоша!*“ Види путник да неће бити краја, па устане од стола и замоли домаћина да га часом пусти у двориште да се размисли мало, па ће после знати да му боље одговара, и домаћин га пусти. Онда он изишавши из куће ухвати овеликог мачка па му привеже запаљену зубљу луча за реп, па полети за њим. Мачак од страха утече право на таван, а путник се врати домаћину, па му рече: „*Чистоша* узе *дивошу* и однесе на *висошу*, него брже дај *доброшу* да убијемо *дивошу!*“ Збуни се домаћин, не знајући шта овај хоће да каже, јер није ни пазио шта му је малочас говорио, па се љутне на госта: „Људски ми казуј!“ вели; а овај кад то чује, тек се сад наљути, па викне: „А! тако ли ти знаш!“ и врати му прво још боља четири врућа шамара, па му онда растумачи: „Гори ти кућа, пријатељу!“ и онда га остави и отиде.

Милор. Савићевић

САДРЖАЈ

	СТР.
1. Права се мука не да сакрити	3
2. Мој је предњак	7
3. Свети Сава и ђаво	9
4. Не помози, Боже!	12
5. Ко мање иште, више му се даје	14
6. Два брата	18
7. Правда и кривда	19
8. Ћела	22
9. Краљ и чобанин	25
10. Златоруни ован	29
11. Три јегуље	35
12. Све, све, али занат	38
13. Зла жена	40
14. Аждаја и царев син	44
15. Два новца	51
16. Лаж за опкладу	56
17. Путник и домаћин	59

ИЗ КЊИГА
ВОЈИСЛАВА М.
ЈОВАНОВИЋА

ПБ₂₂ 1931

НОВЫ КЪМЖИШ

ИЛУСТРОВАНЕ НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ

II

Е. Мухоморов

НОВА КЊИЖНИЦА

Основана 1925 г.. Одобрена и препоручена одлуком Мин. просвете,
О.н.бр. 62073, од 22-IX-1927 г.: за све народне књижнице; књижнице
народних школа, и за школску омладину.

Главни уредник
ДРАГ. П. ИЛИЋ

ИЛУСТРОВАНЕ

НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ

II КЊИГА

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ РАЈКОВИЋА И БУКОВИЋА
БЕОГРАД — ТЕРАЗИЈЕ

ИЗ КЊИГА
ВОЈИСЛАВА М.
ЈОВАНОВИЋА

БЕОГРАД, 1931

ШТАМПАРИЈА „ДАВИДОВИЋ“, ПАВЛОВИЋА И ДРУГА

ТАКОВСКА 32

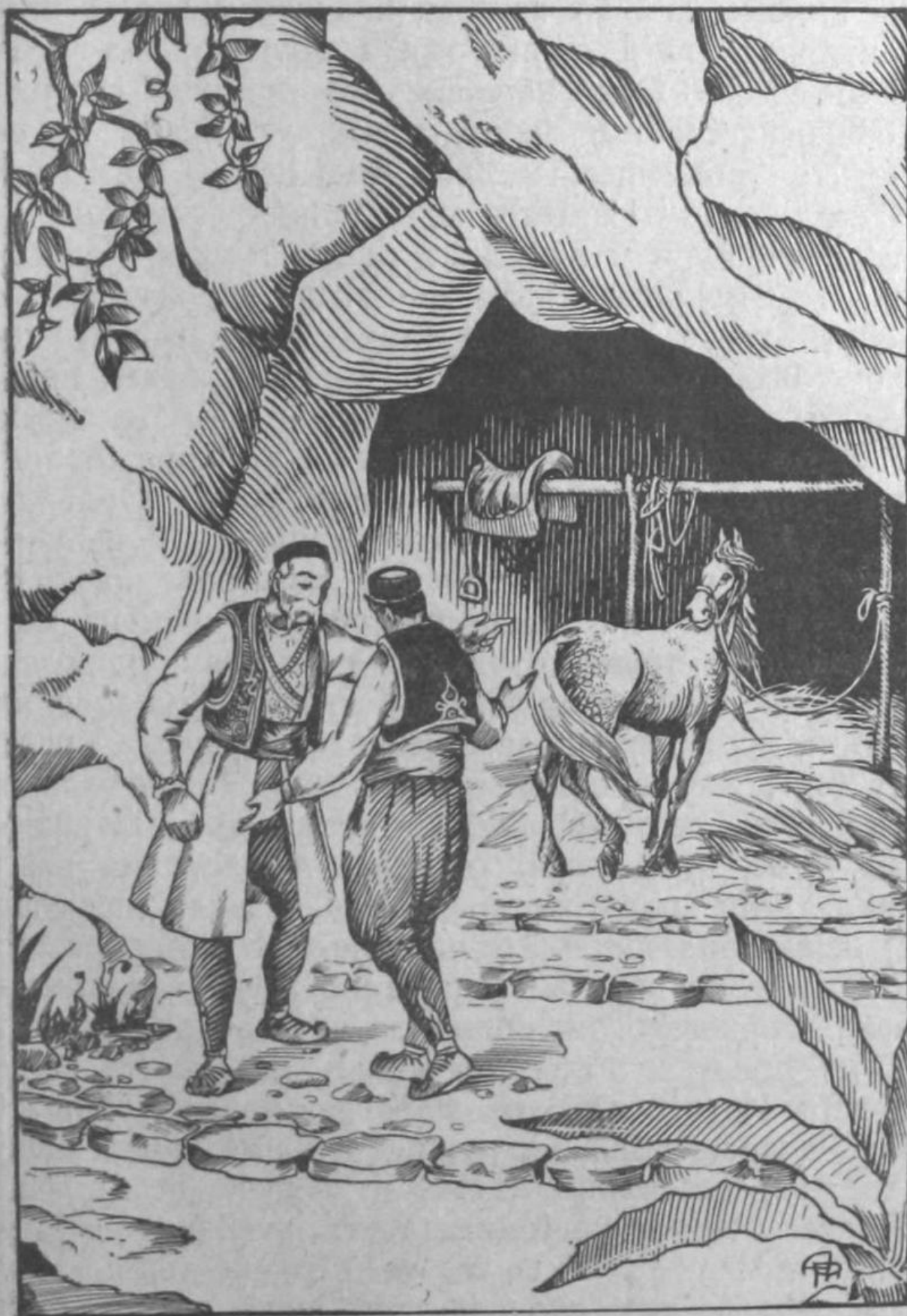

Очина заклетва⁵

Био један старац, па је имао три сина и једну шћер. Кад дође вријеме да старац умре, он дозове сва три сина па их закуне да сестру даду првome ко дође да је иште, макар ко био. Кад не прође ни десет дана по смрти очиној, а једну ноћ неко закуца на њихова врата. Браћа устану те отворе, а на врата се помоли старац бијеле браде до појаса. Старац им назове Бога, а браћа му лијепо прихвате и одазову, па га понуде да сједне. Старац им на то рече: „Нијесам дошао да сједим већ да просим вашу сестру, ако ми је дате.“ Они му одговоре: „Ми смо још у жалости за оцем, није нама сад до тога!“ док најмлађи брат прихвати и опомене браћу на очине потоње ријечи и њихову заклетву, те тако сколеса браћу, па сви пристану да даду сестру старцу, јер је он први запрoсио. Најстарији брат сад упита старца: „Како ћемо ми тебе наћи, да дођемо сестри на облажај?“ — „Врло лако,“ одговори старац, „у мога су коња големе стопе као тепсија, па ако хоћеш мени, а ти хајде трагом коњским у планину, па ћеш доћи пред мој двор.“ Тако старац узме њихову сестру, опрости се са шврама, па крене кући. Кад прођу три-четири дана, рече најстарији брат да је пожелио сестру, па се спреми да иде к њој. Она двојица веле: „Кад ти доћеш, и ми ћемо ићи да сестру обиђемо и да видимо ђе је.“ И тако се најстарији брат крене уз планину и нађе траг коњски како му је старац казивао. Ишао је дуго

уз планину — док наиђе на једну камену пећину. Сврати се у пећину, да се мало одмори, а када унутра, наиђе своју сестру ће сједи сва у златну одијелу. Он јој назове Бога, а сестра кад угледа и познаде брата скочи на ноге, па се братски изљубе и за здравље упитају. Кад се брат мало одмори, упита сестру за старца, а она му каже да је отишао да сунце преноси, ама ће се брзо вратити. У то доба и старац на врата; назове Бога, па кад угледа шуру изљуби се с њиме и лијепо се за здравље упитају. Још старац рече шури: „Драго ми је што си се тако брзо сјетио сестре; ако будеш за мене, остаћеш овдје, па ћемо живјети као браћа.“ Ту брат преноћи, а кад би ујутру рано, рече старац шури: „Ти сад узјаши мога коња, а ево ти коса, па иди стазом којом коњ хоће, па ће он стане, ти одјаши, па накоси траве и донеси је амо!“ Шура обећа да ће учинити, појаше коња, а и старац пође својијем послом, и тако оду сваки на своју страну. Шура пође на коњу једном стазом и ишао је, ишао више од пола дана, а коњ неће ниђе да стане. Најпослије помисли да није коњ заборавио пута, или море бити и не зна ће ваља стати. У том дође до једне велике и страшне ћуприје. Туда не смједе коња наћерати, већ се врати на једну лијепу ливаду, накоси траве па натраг, и тако за вида дође у пећину. Одмах одведе коња на мјесто и положи му ону траву да једе. Таман он унишао у пећину, док ево ти и старца. Како дође, запита шуру је ли намирио коња и једе ли коњ траву, а он одговори да јесте и да једе. Онда старац рече: „Добро, да видим и ја.“ Па оде коњу, кад тамо, а коњ није ни такоа. Старац уђе у пећину а ништа не говори шури, већ кад би ујутру а он му каже да иде откуда је и дошао: „За мене“, вели, „нијеси.“ Шура се опрости и дође својој кући. Кад стигне, питају га браћа за сестру, а он вели да је здраво и добро и да се врло намирила. До неколико дана зажели средњи брат да иде сестри у походе.

опреми се и нађе је. И њега пошље старац онако по траву, а и он, кад дође до оне страшне ћуприје, не

смједе коња наћерати и не накоси траве, као што му је старац рекао, него по својој вољи. Кад се врати

старчевој пећини, старац и њега ухвати у лажи и оћера од себе као и првога. Кад и он дође кући, не каже никоме како је прошао код зета, него се стане хвалити како га је старац лијепо дочекао, ама је био нешто невесео. Онда најмлађи брат намисли сестри у походе, па се стане опремати на пут. Браћа његова шуте, а у себи мисле: „Хајде, ама ћеш се брзо вратити као и ми.“ Најмлађи брат пође трагом коњским и нађе пећину и у њој своју сестру и зета. Кад преноћи, и њему рече старац да појаше коња па да иде накосити траве, али не ће би он хтио, већ ће коњ стане. Младић појаше коња и упути се путем незнањем, па је разгледао на све стране поља и ливаде, док у том дође до неке велике и страшне ћуприје какву никада у свом животу није видео. Онда помисли: „Ако коњ хоће преко ћуприје, ја га нећу помести, мада ме је страх.“ И тако коњ пође преко ћуприје и пређе. Како пређе ћуприју, наступи на једну ливаду. На њој трава до рамена, а по њој пасу говеда, овце, коњи, ама све мршаво као грана. Ову прође, кад наиђе на другу, ће траве бијаше врло мало, а кратка. И ту бијаше говеди, коња, оваца, ама све дебело, да једва тов на себи носи. И то прође, док наступи на једно поље пуно жита, одрасло, лијепо, ама класје празно: није рода ни од лијека, а људи посједали крај њива, поднимили се, па плачу. И то прође, док наиђе на једно поље, истина, пуно жита али кратко, малено и кржљаво, ама родно, да не море род држати, већ све попадало класје по земљи; а људи се веселе и пјевају. И то прође, те наиђе два човјека црна као угљен, а држе главње у рукама и њима увијек машу. И то прође, и наиђе на једног човјека ће из њега крв тече, а други крај њега, хвата крв па пије. И то прође, па наиђе ће се два за перчине тегле. И то прође, и даље нађе двоје ће хоће једно другом шиљком очи да ископа. И то прође, па нађе двоје у једном синциру и за једним коритом, па се кољу као

пси. И то прође, па сада нађе једну лијепу птицу, и код ње једно црно вижље¹⁾, па све лаје на птицу, а она ни главе неће да окрене на њ. И то прође и сада нађе два голуба ђе се играју и све се од драгости завлаче један другом под крила. И то прође и нађе двије птице ђе се играју исто к'о голубови. И то прође, и нађе пауна и пауницу ђе се и они милују и играју. И то прође, и нађе лабуда и лабудића ђе се под крило завлачи. И то прође, и нађе један казан на пољу пун човечјих глава, ђе ври и од силна зора све из њега главе излијећу и улијећу. И то прође, и нађе једну лијепу расцвјетану воћку, од милине се не мореш мириса намирисати. Он шћеде да устргне један цвијет, а коњ се затрчи те пролети и не могне устргнути. Он у себи рекне: „Вала, кад не могах сад, а ја ћу устргнути кад се вратим.“ Пошто све то прође, нађе једну красну ливаду, ту коњ стане, а он сјаше, накоси траве, па натраг. Кад дође до оне воћке, шћеде ускинути цвијет, ама коњ се опет затрча и пролети, те не могне цвијета устргнути. Он уздахне и стане у себи премишљати: „Шта је ово, Боже мој?“ а кад наиђе на она чудеса, стане још боље прегледати. Кад дође на ћуприју, још му се страшнија учини, него прије; пређе и преко ње и дође срећно кући. Кад је стигао у пећину, већ је био мрак, и још није ни сио, а ето ти старца, па одмах запита шуру за траву. Старац пође да види, а кад тамо, а коњ једе. Одмах се врати унутра, па рече шури: „Ха, ти си за мене, зато ти не дам ићи, већ буди код мене, да ми коња надгледаш и храниш. Сад старац запита шуру: како је путовао и је ли шта гредом видео. Шура му све по реду каже. Онда старац почне: „Она прва ливада, ђе је трава до рамена, а ајван²⁾ мршав, то је благо богатијех људи, што су га кривдом стекли и намакли; на овоме свијету било им је добро и свијетло, а ето

¹⁾ Пас препеличар.

²⁾ Стока.

видео си како је на ономе. Она друга ливада, ђе је трава мала, а благо дебело и добро, то је благо сиромашних људи, што су га крвавим знојем стекли и намакли; на овоме свијету било им је мршаво и зло, а на ономе добро. Што је оно поље пуно жита, па је големо и одрасло, а рода нема, и они људи што су поднимљени па крај жита плачу, то су богаташи што нијесу на овоме свијету никога гледали, никаква добра учинили, већ живели сами по својој вољи, себи, а о себи. Оно друго поље, ђе је жито мало ама родно, то је мученичка храна, а људи што се веселе, то су сиромаси који су од уста откидали па другима дијелили и надгледали их, сваку правду и добро чинили, па су се на овом свијету мучили и плакали, а на ономе се веселе. Што су она два црна човјека с главама те њима машу, то су паљеници овога свијета. Што из онога крв тече, а онај други је пије, то је крвник и његова жртва, онај је убио онога што му тече крв, и то на правди Бога, па ето тако ће му сад бити до вијека и суда Божија. Онај што виси на усијаним канџама, тај је сам себе убио. Она два што се тегле за перчин, то су два брата, што су се тукли и свађали овога свијета, зло били овдје, па и на оном свијету. Оно двоје, што шиљком хоће једно другом очи да ископа, то су двије сестре, па су се за софром кашикама биле; амо зло живјеле, па и тамо. Оно двоје што у синциру за једним се коритом кољу, то су човјек и жена што су се на овом свијету свађали, мрзили и тукли; зло били амо, па и тамо. Она лијепа птица, то је добра мати, а оно вижље, оно је неваљало дијете што је на матер викало, псовало и није слушало матер; зло радило па му Бог зло и дао. Два голуба што се лијепо играју, то су добра браћа, а оне двије птице, оно су добре сестре. Онај паун и пауница, оно су човјек и жена што су добро живјели. Онај лабуд и лабудић, оно је мати и добар син. Они су живјели добро и у љубави на овоме свијету, па

им је Бог дао добро и на ономе. И биће све онако како си видјео, — до страшнога суда. Они први су се клали овдје, па ће се клати и тамо. Онај казан што су у њему човјечије главе, оно је *и*акао; а она воћка са оним цвијећем и птицама на њему, оно ти је *рај*. А кад си хтио откинути цвијет с онога дрвета, па ти се коњ затрчао и пролетио, ја сам га онда ошинуо, јер да си ускинуо, не би се могао амо вратити. Ето, сад познајеш и добро и зло, па добро отвори очи. А сад ћеш остати код мене, ја сам Божији угодник Гантелија.“

Јово Тубинович

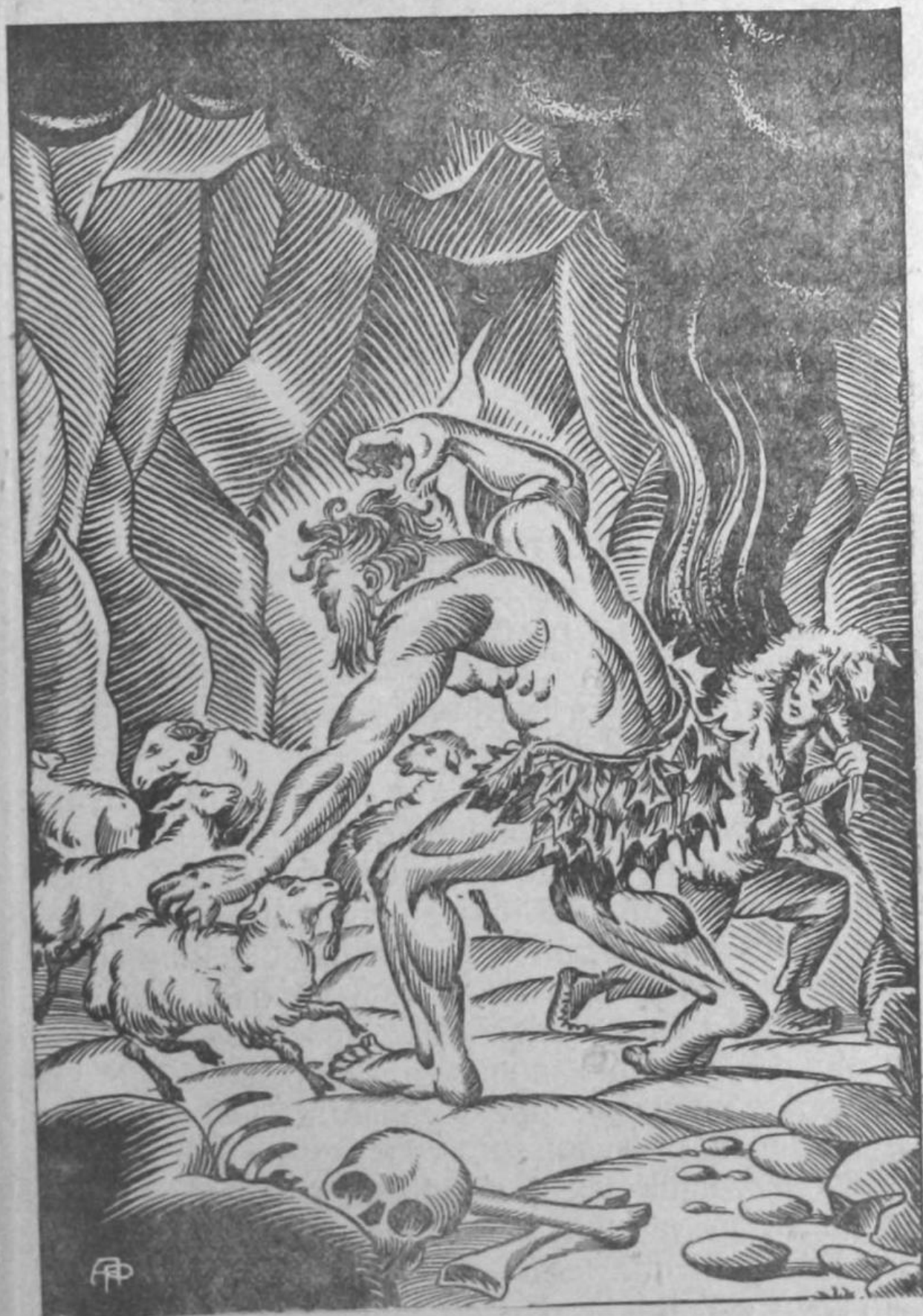
Дивљан

Поп и ђак ходили кроз једну велику планину, па их онђе ухвати ноћ. Видећи они да већ не могу тај дан приспјети куда су били наумили, стану гледати тамо амо кроз планину ће би проноћили, и угледају огањ далеко у једној пећини. Примакну се они близу и назову: „Добар вече, има ли ко тамо?“ Кад ли шта виде: ни људи, ни никога другог, до једног дивљег човјека с једнијем оком на врх главе. Запитају га: „Хоћеш ли нас пустити у кућу?“ Он им одговори да хоће. Али на врата од пећине бијаше приваљена велика плоча, коју сто људи не би могло помаћи. Дивљан устане, дигне плочу, пусти их унутра, па опет плочу на врата привали; потакне им велики огањ и сједну гријати се. Пошто се мало разгрију, почне их Дивљан пипати иза врата, да види који је претљи¹⁾, да га закоље и испече. Напипље по па претљега, спопане га и убије, наврти на ражањ и метне крај огња, да се пече.

¹⁾ дебљи.

Кад ђак то види, досјети се и своме јаду, али утећи из пећине није могао никако. Пошто се поп испече, зове Дивљан ђака да с њим једе, а ђак јадни не шћене, већ му одговори да није гладан. „А, хоћеш,“ рече Дивљан, „и на срамоту, ако нећеш на лијепо!“ Ђак шта ће, већ сједне с њим. Дивљан проклети једе, а ђак меће у уста, па опет баца у крај. „Јеђи,“ стане викати Дивљан, „јер ћу и тебе сјутра овако!“ Пошто се Дивљан наједе, легне крај огња, а ђак поче ђељати један мали шиљак. Упита га Дивљан: „Шта ђељеш тај шиљак?“ Ђак му одговори да се код оваца сједећи беспослен научио вазда тако ђељати, па га је и сад та воља допала. Дивљан затвори око и заспи, а ђак јадни видећи да се и њему сјутра ножић под грло справља, домисли се те они шиљак заврти Дивљану у око и ослијепи га. Дивљан слијеп скочи као махнит и ђаку рече: „Нека, да је Богу хвала! извади ти мени ово једно око, кад не умјех ја теби обадва, али ми утећи нећеш.“ Кад ујутру сване, напипље Дивљан врата од пећине и видећи да су затворена почне по пећини брбати тамо амо да ђака ухвати, али га не могне наћи никако, јер је имао у пећини много стоке, те се ђак домисли и огули једнога овна, па се обуче у ону кожу и измијеша међу овце. Дивљан већ види да му од многе стоке не може ништа, па пође на врата од пећине, отвори један крај од врата и почне стоку вабити, да једно по једно избацује. Ђак у оној кожи овнујској стане се примицати с овцама, не би ли и њега избацио, и тако, мало помало примичући се, дође до њега. Дивљан га ухвати и избаци међу осталијем овновима. Кад се ђак дохватио пољане и види сву стоку пред собом, викне Дивљану: „Не тражи ме,“ рече, „ја сам већ напољу.“ Дивљан, кад виде да му је утекао, домисли се што ће, отвори врата сасвијем, и пружи му један штап говорећи: „Кад си ми већ утекао, на ти ови штап да ћераш стоку, јер ти без њега неће ни једна кренути.“ Ђак несрећни превари се и пође да

узме штап; али како га се прихвати, приону му један прст за њега; виђевши да је погинуо, стане скакати око Дивљана тамо амо, да га не дохвати; у то падне:

му на ум бритвица коју је при себи имао, извади је и отсијече они прст што му при штапу прионуо био и утече. Онда се почне Дивљану ругати и смијати, ћерајући пред собом стоку. Дивљан онако слијеп пристане за њим, те тако дођу до једне велике воде, и ђак види да ће га моћи у воду утопити, па почне звижјети около њега ругајући му се. Дивљан примичући се мало помало, да би га ухватио, примакне се управо над воду, а ђак му онда притрчи иза леђа и тисне га у воду, те се Дивљан утопи. Онда ђак с миром и с Богом оћера стоку и дође здраво кући, али без попа.

Поп Вук Поповић

Zlatno drveće

U stara vremena bivalo je svakakvih čuda, kakva se više ne pojavljuju među nama. Tako se pripovjeda, da je bio jedan momak vrlo siromašan, imenom Alija. On nije ništa imao, do li staru mater i jedan saz¹⁾. Siromaštvo kao siromaštvo! — ni šta piti, ni šta jesti, pa i život čovjeku omrzne, jer nije svakome dato trpjeti.

Elem, tako je i tome momku život omrzao, dodijalo mu živiti. Mislio on i mislio, pa na jedno smislio. Hiljadu patnja uklanja jedna smrt; bolje je jednom umrijeti, nego se uvijek patiti! Uzme saz i pođe vodi da u nju skoči i patnji na kraj stane. Kad je Alija došao do vode, sjede na obalu na jednu ploču, uze saz, da poslednji put kucne i zapjeva; a mogao je dobro zapjevati, a još bolje kucnuti. Kucao je i pjevaao, pa zatim spusti saz i pođe da uradi šta je naumio. Kad al' odjednom spazi pred sobom dukat; uzme ga u ruku, pa se počne misliti: „Eto, Bog

¹⁾ Saz — velika tambura.

mi je naredio dukat, pa mogu još dva — tri dana živjeti; bi li u vodu, ili bi se vratio kući?“

Kazali su stari ljudi: „Sto uzroka na smrt nagoni, a jedan od nje odvraća,“ pa tako i taj dukat odvrati Aliju, da u vodu skače. On uzme dukat, pa se vrati kući i kupi šta mu treba.

Neko vrijeme bio je Alija miran; ali opet dođu vile očima: ni šta jesti, ni šta piti! Opet uzme saz, dođe do vode, sjede na isto mjesto, te kucne i zapjeva; a kad pogleda, a to dukat opet pred njim. Alija uzme dukat i vrati se kući. Tako je Alija cijelu godinu išao na ploču, pjevao i nalazio po dukat. Jedanput dođe vodi, sjedne na ploču, kucne i zapjeva, kad al' se najednom ploča poligne, a ispod nje pomoli se stara baka noseći u ruci dukat. Baka pruži dukat Aliji i progovori: „Čuješ, Alija! Uzmi ovaj dukat, pa hajde kući i kad dođeš kući pošalji mater neka ti zaprosi šćer od hadžije, najbogatijeg trgovca u vašoj čaršiji. Ako me to ne poslušáš, niti više dolazi, niti ću ti ja davati dukata; moreš onda skočiti u vodu. A ako me to poslušáš, onda dolazi slobodno ovoj ploči, ja ću ti pomoći!“ To baka izgovori, pa je nestade, a ploča se sklopi kako je i bila.

Alija uzme dukat pa se vrati kući i kaže materi sve što mu je baka rekla, i reče joj: „Hajde odmah hadžiji i zaprosi mi njegovu šćer!“ Mati ga počne odvrćati, govoreći mu: „Moj sinko, prođi se ti toga, ako Boga znaš! Gdje će hadžija tebi dati svoju šćer? Vidiš li ti njihove zgode, a pogledaj nas! — kad ručamo, nemamo šta večerati.“ Na to Alija otrese materi: „Ako me to nećeš poslušati, neka znaš da ću u vodu skočiti!“

Mater kao mater, žao joj sina, da u vodu skače, te uzme feredžu, pa hajde hadžijinoj kući.

Kad je došla hadžijinoj kući, stane za vrata, a hadžija je ugleda, pa naredi sluškinji, da joj dade komad hljeba. Jadna žena uzme hljeb, pa se vrati kući žalosna, ne učinivši ništa.

Vrativši se kući, zaokupi je sin odmah pitati: šta je

učinila i je li mu isprosila djevojku? Mati mu sve kaže, kako je bilo; a Alija joj reče, da opet ide i da mu isprosi djevojku. Sirota žena obuče feredžu, pa opet hadžiji. Hadžija je ugleda, uzme nešto para, da joj dade milostinju. A Alijina mati mu progovori: „Dragi hadžija! Ja nijesam došla prožnje radi, nego sam došla da mi svoju šcer za sina dadeš.“ Hadsija pogleda ženu u čudu, pa joj reče: „Ženska glavo! Ako je tvoj sin kadar napraviti kuću bolju od moje, za mjesec dana, onda ću mu dati šcer.“

Kad to čula Alijina mati, povrati se plačući kući, i kaže sinu, šta mu je Alija poručio. Kad je to Alija čuo, uzme saz, pa pođe onoj ploči, a kad dođe tamo zapjeva i kucne u saz; ploča se podigne, a baka se pokaže i zapita Aliju, je li isprosio hadžijinu šcer. Kad joj Alija sve ispriča, uzme ga baka za ruku, pa ga povede sa sobom u zemlju. Kad dođe dolje, ima šta i vidjeti: na hrpe dukati složeni. Onda baka reče Aliji: „Eto, Alija, uzmi para koliko hoćeš, pa gradi kuću, i uzmi što će ti trebati za pir. Pa čuj me, Alija, kad dovedeš djevojku, pozovi i mene na pir; ako me ne pozoveš, ja ću umrijeti!“

Alija nakupi dukata, vrati se kući i odmah pogodi majstore, pa počne graditi kuću. Za dvadeset dana bila je gotova Alijina kuća, kakve ni u cara nema. Alija pošalje mater, da kaže hadžiji da je kuća gotova, i da isprosi curu. Kad je hadžija sagledao kuću, dade Aliji šcer bez ijedne riječi. Alija sad prostre prostirku po kući, pokupi svatove, pa dovede hadžijinu šcer i oženi se.

Ko sad sretniji od Alije! Alija u veselju zaboravi pozvati svoju baku, i tek mu sjutra na um pane, pa brže-bože zgrabi kapu u šake, i poleti onoj ploči. Kad je došao čuje pod pločom kako baka ječi; brzo podigne ploču, spusti se baki, i zovne je; a ona progovori: „Ej, nevjerni čovječe! Svaki je čovjek nevjeran! Životinjsku kost podigni, a čovječiju pregazi! Alija, ja sam tebi valjala, a ti mene zaboravi u svom veselju! Taki je danas čovjek!“ Alija se počne pravdati; a baka mu reče: „Ovako je m ni suđeno, dovlen mi je živjeti; nego, čuj me: ti hajde kući,

a ja ću umrijeti, pa kad prođe deset dana, dođi ovdje,
naćićež moje kosti, uzmi ih pa posadi u svoju avliju;
iz njih će ti niknuti zlatno drveće, sa biserli-lišćem, ali

nemoj nikom kazivati, odakle ti to drveće. Tako ćeš silni māl na okladu odnijeti: samo to kaži kadiji.

Kad je prošlo deset dana, ode Alija onoj ploči, podigne je i siđe u zemlju, a to nema bake nego samo kosti! Alija pokupi kosti, vrati se kući i posadi ih po avliji.

Kroz tri dana imaš šta vidjeti! Drveće uzraslo od aršina, stabla od samoga zlata, a lišće od bisera, — onako, dakle, isto kako je baka kazala. Alija priredi večeru, pozove kadiju, i kaza mu od čega su drveta. Svijet radoznao od čega su Alijina drveta, počne pogađati, ali niko ne pogodi, pa tako Alija odnese na okladu silni imetak.

Jedan trgovac čijem je bratu Alija odnio cijeli imetak, počne misliti, kako će brata osvetiti, pa najposle i smisli. U tome je mjestu bila jedna baba koja bi svojim šejtanlukom¹⁾ svaku tajnu saznala. Trgovac je pozove i obeća joj dati stotinu dukata, ako dozna odakle Aliji, zetu hadžijinu, zlatna drveta sa biserli-lišćem.

Baka otide Alijinoj ženi, te je zamoli da je primi u službu, jer se, veli, potuca od nemila do nedraga. Po nesreći Alijinica se prevari, pa baku uzme u službu. Baka je služila i pokazivala se vjernom. Jednoga dana, sjedeći kod zlatnih drveta, zapita baka Alijinicu: „Draga hanuma!²⁾ Kaži mi otkuda Vam ta zlatna drveta?“ „Po duši da ti kažem ne znam ni ja!“ — odgovori hanuma. Baka prihvati: „Kako može biti da ne znaš? Svaka žena koju čovjek voli, zna sve njegove tajne, a ti da ne znaš? Beli³⁾ te aga ne voli, jer da te voli, sve bi ti na svijetu kazao. Upitaj ga večeras od čega su ova drveta, pa ako ti kaže — draga si mu; a ako ne kaže — onda te ne voli.“

Kad bi predveče, Alija se pomoli, i dočeka ga žena, snuždena i uplakana. Alija je upita, šta joj je, a ona odgovori: „Kako, šta mi je?! Svakoj je ženi najviša muka, kad je čovjek ne voli, a ti mene ne voliš; jer da me vo-

¹⁾ Šejtanlukom — umiljavanjem, vragolukom.

²⁾ Hanuma — gospođa.

³⁾ Beli — zaista.

liš sve bi mi kazao, a evo tri godine kako sam za tobom, pa još ne znam od čega su ova drveta!" Alija se zamisli, pa joj reče: „Ja ću ti kazati, ali ti ne smiješ nikome o tome ništa govoriti.“ Žena se stane kleti da neće, i Alija joj kaža: „Ova su drveta od kostiju jedne bake.“

Sjutradan ode Alija u čaršiju, a babetina se nađe u poslu; uđe u hanuminu sobu i zapita je, je li joj čovjek kazao od čega su drveta. Hanuma joj kaže, da joj je Alija kazao, ali da ona ne smije nikom to kazati; no baba se ušejtani hanumi, i ona joj kaza.

Sjutradan odleti baba odmah onome trgovcu, a trgovac Aliji u dućan; nazove mu selam¹⁾ i reče da zna od čega su mu drveta, Alija odgovori da on to ne zna i reče da će se s njime okladiti po imanje. Trgovac pristade; odu pred kadiju, a trgovac reče: Tvoja su drveta od kostiju jedne bake.“ I tako Alija izgubi.

Ko sad žalosniji od Alije! Odmah pošalje ženu i djecu tastu, a on ode onoj ploči, uzme dukat, te put pod noge pa u svijet. U svijetu nakupuje robe, učini se tevdil²⁾, pa se vrati opet u svoj zavičaj. Čim je Alija došao, puče glas po gradu, da je došao nekakav trgovac iz daleka, i ima svakakve robe. Odmah se skupe trgovci, a među njima i onaj, što je dobio Alijin imetak. On kupi od Alije robu i pozove ga na večeru. Alija se počne čuditi onome zlatnom drveću, a trgovac ga zapita, šta mu se čini, bi li mogao pogoditi, od čega je to drveće. Alija mu odvrati: „Čini mi se da bih!“ — „Ako pogodiš“, reče trgovac, „evo ti što god imam imanja, a ti metni svoju robu za opkladu.“ Alija odmah pristane. Kad su došli pred kadiju, upita ovaj: „Od čega su drveta?“ „Od kostiju jedne bake“, odvrati Alija. Na to kadija presudi Aliji.

Alija se povрати svojoj kući, dovede svoju ženu i djecu, te, ako je živ, i danas mu je dobro.

Omer-beg Sulejmanpašić — Skopljak

¹⁾ Selam — pozdrav.

²⁾ Tevdil — nepoznat, preobučen.

Немушти језик

У некаква човека био један чобанин који га је много година верно и поштено служио. Једном идући за овцама, чује у шуми неку писку, а не знадијаше шта је. На тај глас отиде он у шуму да види шта је. Кад тамо, али се запожарило, па у пожару змија пишти. Кад чобанин то види, стане да гледа шта ће змија радити, јер се око ње са свију страна било запожарило, и пожар се једнако к њој примицао. Онда змија повиче из пожара: „Чобанине, забога, избави ме из ове ватре!“ Онда јој чобанин пружи свој штап преко ватре, а она по штапу изиђе, па њему на руку, па по руци домили до врата и савије му се око врата. Кад чобанин то виде, нађе се у чуду, па рече змији: „Шта је то, у зао час! ја тебе избавих, а себе погубих.“ Змија му одговори: „Не бој се ништа, него ме носи кући, моме оцу. Мој отац је змијињи цар.“ Онда јој се чобанин стане молити и изговарати да не може оставити својих оваца; а змија му рече: „Не брини се нимало за овце; овцама неће бити ништа; само хајде што брже.“ Онда чобанин пође са змијом кроз шуму и најпоследње дође на једну капију која је била од самих змија. Кад дође ту, змија на врату чобанинову звизне, а змије се одмах расплету. Онда змија рече чобанину: „Кад дођемо у двор к моме оцу, он ће теби давати штогод заиштеш: сребра, злата и камења драгога, али ти не узимај ништа, него ишти *немушти језик*. Он ће се дуго затезати, али ће ти најпоследње дати.“ У томе дођу у двор к оцу, и отац плачући запита змију: „Забога, синко, где си?“ А она му каже све по реду, како је био опколио пожар и како је чобанин избавио. Онда цар змијињи рече чобанину: „Шта ћеш да ти дам што си ми сина избавио?“ Чобанин одговори: „Ништа друго нећу, него да ми даш *немушти језик*.“ А цар рече: „Није то за тебе, јер да ти дам, па да коме кажеш, ти би одмах умро; него ишти друго штогод хоћеш,

даћу ти“. На то му чобанин одговори: „Ако ми то не
даш, а ти с Богом остај! мени друго не треба ништа“.
Па пође, да иде. Онда га цар врати, говорећи му:

„Стани! ходи овамо, кад баш то хоћеш. Зини!“ Чобанин зине, а змијињи му цар пљуне у уста, па му рече: „Сада ти мени пљуни у уста!“ Чобанин му пљуне у уста, па му онда змијињи цар рече: „Сад имаш немушти језик. Иди с Богом, али за главу своју ником не казуј, јер ако кажеш комегод, одмах ћеш умрети.“ Чобанин пође кроз шуму, и идући чујаше и разумевахе све што говоре птице и траве и све што је на свету. Кад дође к овцама и нађе их све на броју и на миру, леже мало да се одмори. Тек што легне, али долете два гаврана, те падну на једно дрво и почну се разговарати својим језиком, говорећи: „Кад би знао овај чобанин, овде где лежи оно црно шиљеже¹⁾ има у земљи пун подрум сребра и злата.“ Чобанин кад чује то, отиде своме господару те му каже, а господар дотера кола, па откопају врата од подрума и крену благо кући. Овај је господар био поштен човек, па све благо даде чобанину, говорећи му: „Ево, синко, ово је све твоје благо, то је теби Бог дао. Него ти начини себи кућу па се жени, те живи с овим благом.“ Чобанин узме благо, начини кућу, и ожени се, стане живети и мало помало изиђе он најбогатији човек: не само у ономе селу, него у свој околини није га било. Имао је свога овчара, говедара, коњушара, свињара, многу имовину и велико богатство. Једном, лицем на Божић, рече он својој жени: „Спреми вина и ракије и свега што треба, па ћемо сутра ићи на салаш, да носимо пастирима, нека се и они провеселе.“ Жена га послуша и уради све како је заповедио. Кад сутрадан отиду на салаш, онда газда увече каже свима пастирима: „Сад сви скупите се, па једите и пијте и веселите се, а ја ћу бити код стоке сву ноћ.“ И тако газда отиде и остане код стоке. Кад је било око поноћи, али курјаци заурлају, а пси залају. Курјаци говоре својим језиком: „Можемо ли доћи да учинимо штету, па ће

¹⁾ Млада овца.

бити мяса и вама?" А пси одговарају својим језиком: „Дођите, да бисмо се и ми најели!" Али међу псима бијаше један матори пас који само још два зуба имадијаше у глави. Онај матори пас стане говорити курјацима: „Док су још ова два зуба мени у глави, нећете ви учинити штете моме господару." А газда све слуша и разуме што они говоре. Кад ујутру сване, онда газда заповеди да све псе потуку, само једнога маторога пса да оставе. Слуге стану говорити: „Забога, господару, штета је!" А газда им одговори: „Шта рекох, то да учините." Па се оправи са женом кући, и пођу на коњима: под њиме бијаше коњ, а под женом кобила. Идући тако, човек измакне напред, а жена заостане. Онда коњ под човеком зарже. Коњ вели кобили: „Хајде брже! што си остала!" А кобила одговара: „Е, ласно је теби, ти носиш једнога господара; а ја троје носим: газдарицу и у њој дете, па у себи ждребе." На то се човек обазре и насмеје, а жена то опази, па брже ободу кобилу и стигне човека, па га запита: зашто се насмејао. Он јој одговори: „Ни за што, само онако." Али жени не буде то доста, него салети мужа да јој каже зашто се насмејао. Он се стане бранити: Прођи ме се, жено, Бог с тобом, шта ти је? Не знам ни сам." Али што се он више брањаше, она све више наваљиваше на њ, да јој каже зашто се насмејао. Најпоследње јој човек рече: „Ако ти кажем, ја ћу одмах умрети." Она опет, за то не марећи, једнако навали, говорећи да друкчије не може бити, него да јој каже. У том дођу кући. Отседнувши с коња, човек одмах наручи мртвачки сандук и кад буде готов, метне га пред кућом и каже жени: „Ево, сад ћу лећи у сандук, па да ти кажем зашто сам се насмејао; али како ти кажем, одмах ћу умрети." И тако легне у сандук па још једанпут обазре се око себе, кад али онај матори пас дошао од стоке и сео му чело главе, па плаче. Човек опазивши то, рече жени: „Донеси један комад хлеба, те подај

томе псу.“ Жена донесе комад хлеба и баци пред пса, али пас неће ни да гледа, а петао дође и стане кљу-вати у комад. Онда пас рече петлу: „Несрећо несита! теби је до јела, а видиш где газда хоће да умре!“ А петао му одговори: „Па нек умре кад је луд. У мене има сто жена, па их свабим све на једно зрно проје кад где нађем, а кад оне дођу, ја га прожде-рем; ако ли се која стане срдити, ја је одмах кљуном; а он није вредан једну да умири!“ Кад то човек чује, он устане из сандука и узме батину, па позове жену у собу: „Ходи, жено, да ти кажем.“ Па све батином по њој: „Ето, то је, жено! Ето, то је, жено!“ И тако се жена смири и никад га више не запита да јој каже зашто се смејао.

Груја Механџић

Међедовић

У некаквоме селу пођу жене у планину да траже дивљега броћа¹⁾, и тако врљајући по планини, једна од њих зађе и дође пред једну пећину из које изиђе међед те је ухвати и одведе унутра; и онђе жена роди мушко дијете. Пошто дијете мало поодрасте, жена се некако украде и утече у село кући својој. Међед је једнако којешта доносио и дијете хранио, као прије и матер му. Кад дијете нарасте повелико, оно навали да иде из пећине у свијет. Међед га стане од тога од-враћати говорећи му да је он још млад и нејак, а у свијету има злијех звјерова који се зову људи, па ће га убити. И тако се дијете мало поумири и остане у пећини. Послије некога времена, дијете опет навали да иде у свијет, и кад га међед друкчије није могао од-вратити, а он га изведе пред пећину под једну букву.

¹⁾ биљка од које се прави црвена боја.

па му рече: „Ако ту букву можеш ишчупати из земље, онда ћу те пустити да идеш у свијет, ако ли не можеш, још ваља да сједиш код мене.“ Дијете спопадне букву, па повуци тамо, повуци амо, али не може да је ишчупа; онда се опет врати с међедом у пећину. Кад послије некога времена дијете опет навали да иде у свијет, међед га изведе пред пећину и каже му да огледа може ли сад ишчупати букву из земље. Дијете букву спопадне и ишчупа. Међед му онда рече да јој окреше гране, па заметнувши је на раме као кијачу¹⁾), да иде у свијет. Дијете послуша међеда, и идући тако по свијету дође у једно поље где су се неколико стотина плугова били састали те орали спахији. Кад дође к ратарима, запита их: да ли би имали што да му даду за јело. Они му одговоре да причека мало, сад ће се њима донијети ручак, па ће ручају они онолики, ручаће и он. Док су они још то говорили, а то се помоле кола и коњи и мазге и магарци с ручком. Кад се ручак донесе, Међедовић рече да ће он то све сам појести. Ратари се зачуде и реку му: како ће он појести толико јело што је донесено за толико стотина људи! Он опет рече да хоће, и оклади се с њима: ако не поједе, да им да своју кијачу; ако ли поједе, да они њему даду све што је гвоздено на њиховим плуговима. Ручак се постави, и Међедовић се наклопи те поједе све, и још да је било. Онда они скупе с плугова све што је гвоздено на једну гомилу, а он усуче неколике брезе, па све повеже и натакне на своју кијачу, па заметнувши је на раме отиде некаквome ковачу и рече му да му од онога гвожђа скује буздован на ону кијачу. Ковач се прими тога посла, али му се учини да је гвожђа много, па га сакрије готово пола, а од осталoга слупа буздован којекако. Међедовићу се учини буздован мали према оноликоме гвожђу, а и оно што га је, да није начињен као што би требало. Зато кад буздован насаде на ки-

¹⁾ батина.

јачу, Међедовић да би га огледао је ли добар, баци га у небо пак се испод њега начетвороножи, те га дочека у леђа. Буздован несрећом ковачевом прсне, онда Међедовић размахне кијачом те ковача убије, па отиде у његову кућу и нађе све сакривено гвожђе, и однесе га са онијем комадима од буздована другоме ковачу, и каже му да му скује буздован на кијачу, али му рече да се не шали него од свега гвожђа добар буздован да скује, ако није рад проћи као и онај прије што га је ковао. Ковач чувши још прије шта је било од онога ковача, скупиле све своје момке, па оно све гвожђе саставе уједно и скују буздован врло добар, колико се игда могло. Кад насаде буздован на кијачу, Међедовић опет да би га огледао, баци га у небо, и начетвороножи се испод њега, али се буздован не разбије, него отскочи од леђа. Исправивши се, Међедовић рекне: „Сад је буздован добар,“ па га заматне на раме и и пође даље. Идући тако нађе у пољу једнога човјека ђе је упрегао у ралицу два вола те оре, и дошавши к њему запита га: „Да ли имаш што за јело?“ Човјек му одговори: „Сад ће моја кћи донијети мени ручак, па ћемо подјелити што је Бог дао.“ Међедовић му стане казивати како је он појео све што је било приправљено за неколико стотина ратара, „а шта ће сад у једном ручку бити мени, шта ли ће теби?“ У томе ето ти ђевојке с ручком. Како ђевојка ручак постави, Међедовић се одмах руком ухвати да једе, а човјек му не даде, него му рече: „Не! док се не прекрстиш као и ја.“ Међедовић гладан не имајући куд камо прекрсти се, па онда почну јести, и наједу се обојица и још им претече. Међедовић, гледајући у ручконошу, која је била крупна, здрава и лијепа ђевојка, омили му, и рече оцу њезину: „Хоћеш ли ми дати ову своју кћер, да се женим њоме?“ Човјек му одговори: „Ја бих ти је радо дао, али сам је обрекао Брку.“ Међедовић на то рекне: „Бре, шта марим ја за Брка? Ја ћу Брка овијем буздованом.“ А човјек му рекне: „Бе, и Брко

је неки; сад ћеш га виђети.“ У томе стане хука с једне стране, док се иза брда помоли један брк и у њему триста и шездесет и пет птичијих гнијезда. Мало по-

мало, помоли се и други брк; ето и Брка. Како дође к њима, а он легне ничице ђевојци главом на крило, и рече јој да га побиште. Ђевојка га стане бискати; а Међедовић, уставши полагано, распали својим буздованом Брка у главу; а Брко прстом на оно мјесто, говорећи ђевојци: „Ево, овђе ме опет нешто уједе!“ А Међедовић опет буздованом на друго мјесто, а Брко опет прстом на оно мјесто: „Ево, овђе ме опет нешто уједе.“ Кад га удари трећи пут, Брко се опет пипне онђе и срдито повиче: „Та, зар си слијепа? Ево, овђе ме нешто коље.“ Онда му ђевојка каже: „Не коље тебе ту ништа, него те, ево, човјек бије.“ Кад Брко то чује, он се тргне и скочи на ноге, а Међедовић већ бацио свој буздован, па бјежи преко поља, а Брко се натури за њим. Међедовић полакши поизмакне пред Брком, али Брко никако неће да га се махне. Међедовић бјежећи тако, дође на једну воду, и нађе код ње људе на гумну ђе вију шеницу, и повиче им: „Помагајте, браћо, за Бога! ево ме ћера Брко. Шта ћу сад; како ћу пријећи преко ове воде?“ А један од онијех људи пружи му лопату, говорећи: „Сједи на лопату, да те пребацим.“ Међедовић сједне на лопату, а човјек размахне њоме и пребаци га на другу страну, а он бјежи даље. Мало затијем, ето ти на гумно и Брка, па запита људе: „Прође ли овуда таки и таки човјек?“ А они му кажу да прође. Брко их запита: „Како пријеђе преко ове воде?“ А они му одговоре: „Прескочи.“ Онда се Брко залети, па хоп! преко воде на другу страну, па поћерај за Међедовићем. Међедовић бјежећи уз једно брдо врло сустане, а кад изиђе на брдо, нађе човјека на узораној њиви који је у торби о врату имао сјеме, па по једанпут заграби шаком те сије, а по други у уста те једе. Овоме човјеку повиче он: „Помагај, брате, за Бога! ћера ме Брко, и ево га сад ће ме стићи! Него шта ћу чинити? Сакриј ме ђе!“ А човјек одговори: „Богме, Брко није шала. Али не знам ђе ћу те сакрити; него ходи овђе у моју торбу

у сјеме.“ И тако га узме у торбу. Кад Брко потом дође, и запита га за Међедовића, он му каже да је он одавно онуда прошао, и до сад Бог зна куд је отишао. Онда се Брко врати натраг. Човјек онај сијући жито заборави на Међедовића, и узме га једанпут са житом у шаку, те метне у уста. Међедовић се поплаши да га не прогута, те по устима овамо онамо, док срећом нађе један крњав зуб, те се у њему устави и прићути. Кад сијач увече дође кући, он повиче на снахе: „Дајдете, ђецо, оне моје зубне чачкалице, нешто ме жуљи у ономе моме поквареном зубу.“ Снахе донесу два велика гвоздена ражња, па пошто он зине, подупре једна с једне, друга с друге стране, док Међедовић искочи из зуба. Онда га се сијач тек опомене, и рекне му: „А жље¹⁾ те сакрио! умало те нијесам прождерао!“ Иза тога, пошто вечерају и стану се о свачему разговарати, запита Међедовић домаћина шта му је било ономе зубу, те је онако мимо све остале покварен. А домаћин му стане овако приповједати: „Једном пођемо нас десетак са тридесет коња у Дубровник по со. Идући тако нађемо једну ђевојку код оваца, па нас запита куда ћемо, а ми јој кажемо да идемо у Дубровник по со; а она рече: „Што да се мучите тако далеко? Ево има у мојој плетивачи нешто соли што је претекло кад сам мрсила овце, мислим да ће вам свима бити доста.“ И тако онђе погодивши се с њоме, она скине с руке своју плетивачу, а ми с коња своје вреће, па пуни и мјери, док напунимо вреће за све тридесет коња. Пошто се онђе с њоме намиримо, вратимо се натраг. Ово бијаше у јесен, и вријеме бјеше доста лијепо. Али један дан пред ноћ кад бијасмо наврх Чемерна, нешто се наоблачи па окрене снијег са сјевером, да се пометамо и ми и коњи. У том се још на већу нашу несрећу смркне сасвијем, и тако тумарајући овамо онамо, док један од нас срећом набаса на једну

¹⁾, у зао час.

пећину и повиче: „Овамоте, браћо! Ево сухоте!“
 Онда ми, један по један онамо, док сви уђемо и уве-
 демо све тридесеторо коња, па коње растоваримо и
 наложимо ватру, те преноћимо као у кући. Кад сју-
 традан сване, а то имаш шта виђети: ми сви у једној
 људској глави која стајаше између некаквијех вино-
 града. Док се ми томе још чуђасмо и коње товарисмо,
 не лези враже! ето ти пудара од онијех винограда,
 па узме ону главу с нама те метне у праћу, па окре-
 нувши је неколико пута себи изнад главе, баци је
 преко винограда да плаши чворке, и кад паднемо на
 једноме брду, онда ја покварим овај зуб.“ — И на част
 вам лаж.

Вук Караџић

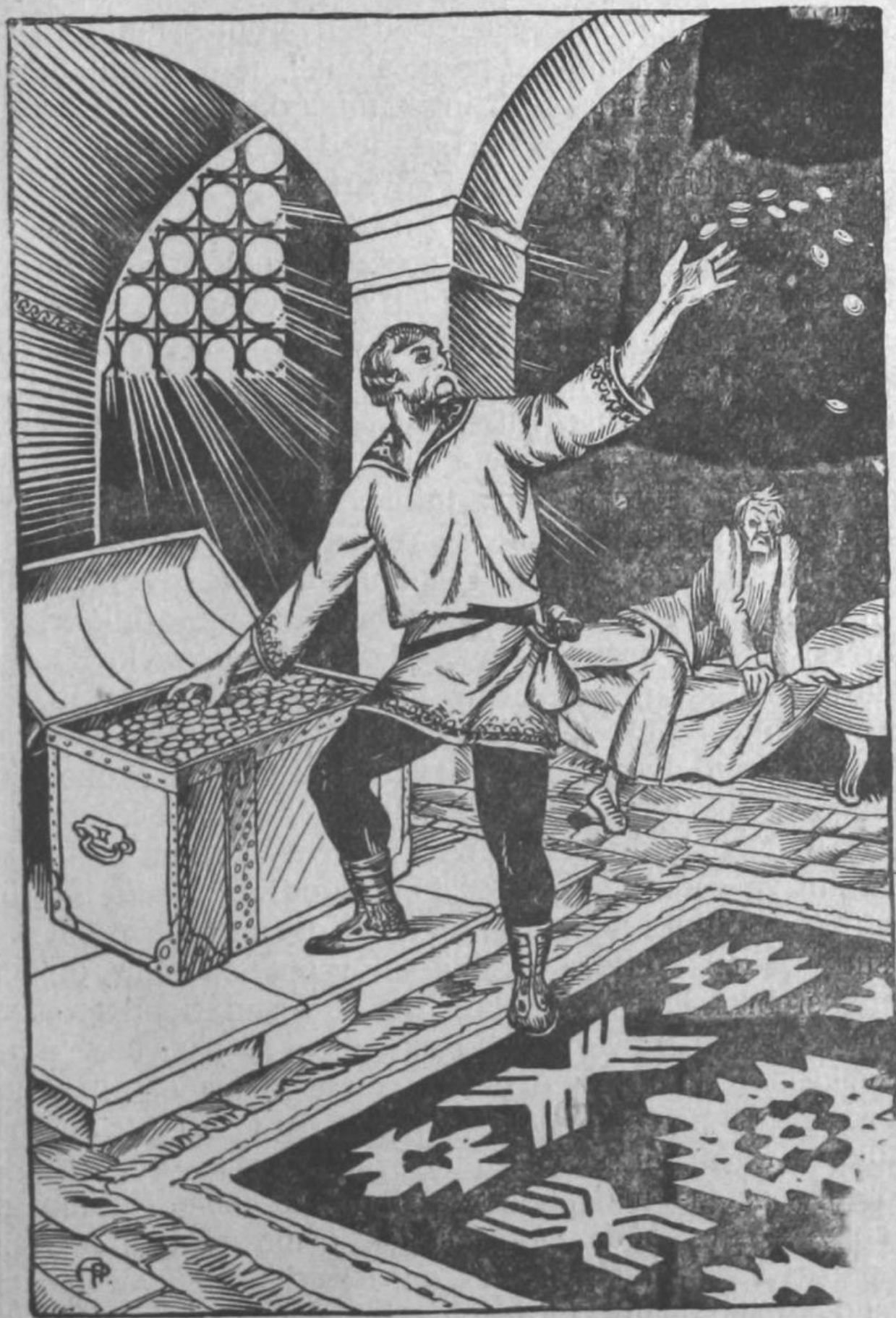
Usud

Bila dva brata zajedno u kući, pa jedan sve radio, a drugi jednako besposličio i gotovo jeo i pio. I Bog im da te steku u svačemu: u govedama, u konjima, u ovcima, u svinjama, u pčelama i u svemu drugome. Onaj koji je radio, jednom pomisli u sebi: „Što bih ja i za ovoga lenivca radio? Bolje da se odelim, pa da za sebe radim, a njemu što drago!“ I tako jedanput reče svome bratu: „Brate, nije pravo, ja sve radim, a ti ni u čemu ne pomažeš, nego samo gotovo jedeš i piješ. Ja sam naumio da se podelimo“. Ovaj ga stane odvracati: „Nemoj, brate, ta dobro nam je obojici: ti imaš sve u rukama i svoje i moje, a ja sam zadovoljan kako god ti uradiš.“ Onaj drugi ostane pri svome, i tako se privoli i ovaj pa mu reče: „Kad je tako da ti je prosto, eto deli sam kako znaš.“ Onda onaj podeli sve po redu, pa svak uzme svoje preda se. Neradin uzme za stoku govedara, za konje konjušara, za ovce ovčara, za koze kozara, za svinje svinjara,

za pčele kovandžiju, pa im reče: „Ostavljam sve svoje dobro na vama i na Bogu;“ pa stane živeti kod kuće kao i pređe. A onaj drugi brat trudio se oko svoga dobra sam kao i pređe, čuvao i nadgledao, ali napretka nikakva nije video, nego sve propast. Od dana na dan sve gore, dokle tako ne osiromaši da već nije imao ni opanaka, nego je išao bos. Onda reče u sebi: „Idem bratu svome da vidim kako je u njega.“ I tako idući naiđe na livadi stado ovaca. Kad tamo a kod ovaca nema čobana nego jedna prelepa devojkica, sedi pa prede zlatnu žicu. On nazvavši joj „Pomozi Bog!“ zapita je čije su joj ovce, a ona mu odgovori: „Čija sam ja, onoga su i ovce.“ A on je zapita: „A čija si ti?“ Ona mu odgovori: „Ja sam tvoga brata sreća.“ Onda se on razljuti, pa joj reče: „A da gde je moja sreća!“ Devojkica mu odgovori: „Tvoja je sreća daleko od tebe.“ — „A mogu li je naći?“ zapita on, a ona mu odgovori: „Možeš, potraži je.“ Kad on to čuje i vidi da su ovce brata njegova dobre da ne mogu bolje biti, ne htedne dalje ni ići da gleda drugu stoku, nego odande upravo otide k bratu. Kad ga brat ugleda ražali mu se i zaplače! „Kamo se od toliko vremena?“ Pa videći ga gola i bosa, odmah mu dâ jedne opanke i novaca. Posle toga, pošto su se nekoliko dana počastili, digne se onaj brat da ide kući svojoj. Kako dođe kući, uzme torbu na rame i u nju hleba, i štap u ruke, pa pođe u svet da traži svoju sreću. Putujući tako dođe u jednu veliku šumu i idući kroz nju nađe jednu sedu matoru devojkicu pod jednim grmom gde spava, pa izmahne štapom te je opali, a ona se jedva digne i jedva otvori oči od krmelji, pa mu progovori: „Moli se Bogu što sam zaspala, a da sam budna bila, ne bi ti dobio ni tih opanaka.“ Onda joj on reče: „A ko si ti, da ja ne bih dobio ni ovih opanaka?“ A ona mu odgovori: „Ja sam tvoja sreća.“ Kad on to čuje, stane se busati: „I ti li si moja sreća, Bog te ubio! Ko tebe meni dade?“ A ona se odmah uteče: „Mene je *Usud* tebi dao.“ On je onda zapita: „A gde je taj *Usud*!“ A ona mu odgovori: „Idi

pa ga traži.“ I u taj mah je nestane. Onda čovek pođe da traži Usuda. Idući tako dođe do jednoga sela, i vidi u selu veliku gazdinsku kuću i u njoj veliku vatru, pa pomisli u sebi: „Ovde valjada je kako veselje ili slava,“ pa pođe unutra; kad on unutra, a to na vatri veliki kazan, kuva se u njemu večera, a pored vatre sedi domaćin. Čovek onaj ušavši u kuću, nazove domaćinu: „Dobar večer!“ A domaćin mu prihvati: „Bog ti dobro dao!“ pa mu reče da sedne do njega, pa ga stane pitati otkuda je i kuda ide, a on mu sve pripovedi kako je bio gazda, i kako je osiromašio, pa kako sad ide Usudu da ga pita zašto je siromah. Potom zapita domaćina zašto on toliko silno jelo gotovi, a domaćin mu reče: „E, moj brate, ja sam gazda i svega imam dosta, ali svoje družine ne mogu nasititi, sve kao da ala iz njih zija; samo ćeš videti kad stanemo večerati, šta će raditi.“ A kad stanu večerati, sve je grabilo jedno od drugoga, a onaj veliki kazan s jelom za tili čas prođe. Posle večere dođe reduša pa pokupi sve kosti na jednu gomilu pa ih baci za peć, a on se stane čuditi gde mlada baci kosti za peć, dok ujedanput iziđu dve stare oklepane vešti, suhe kao aveti, i počnu sisati one kosti. Onda on upita domaćina: „Šta ti je ono za pećkom, brate?“ A on mu odgovori: „Ono je, brate, moj otac i mati, kao da su se okovali na ovome svetu, ne hteše crći jedanput ovoga sveta.“ Sutradan na pohodu reče mu domaćin: „Brate, opomeni se i mene, ako gde nadeš Usuda, i zapitaj ga kakva je ovo nesreća, te ne mogu svoje družine nikako da zasitim, i zašto mi otac i mati nikako ne umiru.“ On obeća da će ga pitati, pa se oprostí s njime i pođe dalje da traži Usuda. Idući tako posle dugoga vremena jedno večer dođe u drugo selo, pa se zamoli u jednoj kući da ga prime na konak. Oni ga prime i upitaju ga kuda ide, a on im kaže sve po redu šta je i kako je. Onda mu oni počnu govoriti: „Zaboga, brate, kad tamo ideš, pitaj i za nas zašto nam se goveda ne dadu, nego sve natraške idu.“ On im se obreče da će pitati Usuda, pa sutradan pođe dalje. Idući tako, dođe

na jednu vodu, pa počne vikati: „O, vodo! o, vodo! prenesi me!“ A voda ga upita: „Kuda ideš?“ A on joj

kaže kuda ide. Onda ga voda prenese, pa mu reče: „Molim te, brate, pitaj Usuda zašto ja nemam roda u sebi.“ On obeća vodi da će pitati, pa onda pođe dalje. Idući tako zadugo najposle dođe u jednu šumu, i onde nađe jednoga pustinjaka, pa ga upita: ne bi li mu mogao kazati što za Usuda. Pustinjač mu odgovori: „Idi ovud preko planine pa ćeš doći baš pred njegov dvor, ali kad iziđeš pred Usuda, ništa ne govori, nego štogod on radi ono radi i ti, dokle te god on sam ne zapita.“ Čovek zahvali pustinjaču, pa pođe preko planine. Kad dođe u Usudove dvore, ima šta i videti: u dvoru kao da je carovina, tu su sluge i sluškinje, sve se užurbalo, a Usud sedi sam za gotovom sofrom pa večera. Kad čovek to vidi, sedne i on za sofru pa stane večerati. Posle večere legne Usud spavati, legne i on. Kad bude oko ponoći, stane strašno tutnjati, i iz tutnjave začuje se glas: „O, Usude! o, Usude! rodilo se danas toliko i toliko duša, podaj im šta ćeš.“ Onda Usud ustane, pa otvori sanduk s novcima, i stane bacati po sobi sve same dukate, govoreći: „Kako meni danas, tako njima do veka!“ Kad ujutru dan osvane, ali nema onih dvorova velikih, već mesto njih srednja kuća; ali u njoj opet ima svega dosta. Kad bude predveče, sedne Usud za večeru, sedne i on s njim, a nikako ne govori ni reči. Posle večere legnu spavati. Kad bude oko ponoći, počne strašno tutnjati, i iz tutnjave začuje se glas: „O, Usude! o, Usude! rodilo se danas toliko i toliko duša, nego daj im šta ćeš.“ Onda Usud ustane i otvori sanduk s novcima, ali nema dukata, nego srebrni nonci i gdekoji dukat. Usud stane prosipati novce po sobi govoreći: „Kako meni danas, tako njima doveka!“ Kan ujutru dan osvane, ali nema ni one kuće, nego mesto nje stoji manja, i tako je Usud svaku noć radio, a kuća mu se svako jutro smanjivala, dok najposle od nje postane mala kolebica, te Usud uzme motiku pa stane kopati; onda i onaj čovek uzme motiku te stane kopati, i tako su kopali vas dan. Kad bude uveče, uzme Usud komad hleba, pa odlomi od njega polovinu te da

i njemu. Tako večeraju i posle večere legnu spavati. Kad bude oko ponoći, opet počne strašno tutnjati, i iz tutnjave začuje se glas: „O, Usude! o, Usude! danas se rodilo toliko i toliko duša, podaj im šta ćeš.“ Onda Usud ustane i otvori sanduk, pa stane prosipati sve same džidže i gdekoji marjaš nadničarski vičući: „Kako meni danas, tako njima do veka!“ Kad ujutru svane, a koleba se pretvori u velike dvore, kao što su bili prvi dan. Onda ga Usud zapita: „Što si došao?“ On mu kaže sve po redu svoju nevolju i da je došao da ga pita zašto mu je dao zlu sreću. Onda mu Usud reče: „Ti si video kako sam prvu noć dukate prosipao, i šta je posle bilo. Kako je meni bilo onu noć, tad ko se rodio, onome će onako biti doveka. Ti si se rodio sirotinjske noći i ti ćeš biti siromah doveka. A tvoj se brat rodio sretne noći; on će biti sretan doveka. Nego kad si se zakanio i toliko si se trudio, kazaću ti kako ćeš se pomoći. Ima u tvoga brata kći Milica; ona je sretna kao i otac joj. Kad otideš kući, a ti uzmi k sebi Milicu, pa štogod stečeš sve kaži da je njezino.“ Onda on zahvali Usudu, pa mu opet reče: „U tome i u tome selu ima jedan bogat seljak i svega ima dosta, samo je nesretan u tome što mu se čeljad nikad ne mogu da nasite, izedu na jedan obrok pun kazan jela, pa im je i to još malo. A otac i mati onoga seljaka kao da su se okovali na ovome svetu, ostareli i pocrneli i osušili se kao aveti, a ne mogu da umru. On me je molio, Usude, kad sam kod njega bio na konaku, da te pitam šta bi to bilo.“ Onda mu Usud odgovori: „To je sve zato što ne poštuje oca i matere; njima baci iza pečke da jedu, a da ih metne u začelje, pa prvu čašu rakije i prvu čašu vina njima da dâ, oni ne bi ni polak onoga jeli, i duše bi se one oprostile.“ Potom on opet zapita Usuda: „U tome i u tome selu kad sam noćio u jednoj kući, tužio mi se domaćin kako mu se goveda ne dadu, nego sve natraške idu, pa me molio da te pitam šta bi to bilo.“ A Usud mu odgovori: „To je zato što on o

krsnom imenu najgore zakolje; a da zakolje što najbolje ima, sve bi se štrkljala goveda.“ Onda ga on zapita i za vodu: „Šta bi to bilo da ona voda nema roda?“ A Usud mu odgovori: „Zato nema što čoveka nije nikad udavila; ali ne šali se, ne kazuj joj dok te ne prenese, jer ako joj kažeš, odmah će te udaviti.“ Onda on zahvali Usudu, pa pođe kući. Kad dođe na onu vodu, voda ga zapita: „Šta je kod Usuda?“ A on joj odgovori: „Prenesi me, pa ću ti onda kazati.“ Pošto ga voda prenese, on potrči, pa kad odmaknu podaleko, a on se osvrne pa poviče: „O, vodo! o, vodo! nisi nikad čoveka udavila, zato roda nemaš.“ Kad to voda čuje, a ona se razlije preko obale, pa za njim, a on beži, te jedva uteče. Kad dođe u ono selo k onome čoveku, što mu se goveda nisu dala, on ga jedva dočeka: „Šta je, brate, za Boga, jesi li pitao Usuda?“ On mu odgovori: „Jesam, i Usud kaže: kad slaviš krsno ime, a ti zakolješ najgore, a da zakolješ što najbolje imaš, sve bi ti se štrkljala goveda.“ Kad on to čuje, reče mu: „Ostani, brate, u nas, eto do našeg krsnog imena nema tri dana, pa ako bude istina da ti dam jabuku.“ On ostade onde do krsnoga imena. Kad dođe krsno ime, domaćin ubije najboljega junca, i od onoga časa marva se stane štrkljati. Posle toga domaćin mu pokloni petoro goveda, a on mu zahvali i pođe dalje. Kad dođe u ono selo k onome domaćinu što je imao nesitu čeljad, domaćin ga jedva dočeka: „Kako je, brate, za Boga! šta veli Usud?“ A on mu odgovori: „Usud veli: oca i matere ne poštuješ, nego im bacaš za pečku da jedu; a da ih metneš u začelje, pa prvu čašu rakije i i prvu čašu vina njima da daš, ne bi ti čeljad ni pola toliko jela, a otac i mati bi ti se upokojili.“ Kad domaćin to čuje, kaže ženi, a ona odmah umije i očešlja svekra i svekrvu, pa ih lepo preobuče, a kad dođe večer, domaćin ih posadi u začelje i prvu čašu rakije i prvu čašu vina njima da. Od toga časa ne mogoše čeljad ni polak jesti koliko su donde jela, a sutradan otac i mati umru. Onda mu domaćin da dva junca, a on mu zahvali pa pođe

kući. Kad dođe u svoj zavičaj, stanu ga sretati poznanici i pitati: „Čija su ti to goveda?“ A on svakome odgovaraše: „Braćo, Milice moje sinovice.“ Kako dođe kući, odmah otide bratu svome, pa ga stane moliti: „Daj mi, brate, Milicu da je moja. Vidiš da nemam nikoga.“ A brat mu odgovori: „Dobro, brate, evo ti Milice.“ On uzme Milicu, pa je odvede kući, i posle toga steče mnogo, ali je za sve govorio da je Milićino. Jedanput iziđe na njivu da obiđe žito, a žito lepo, ne može lepše biti. Na to udari onuda jedan putnik, pa ga zapita: „Čije je to žito?“ a on se prevari pa reče: „Moje.“ U koji mah on to reče, žito se upali i stane goreti, a on kad to vidi, potrči za čovekom: „Stani, brate, nije moje, nego je Milice moje sinovice!“ I tako se žito ugasi, i on s Milicom ostane sretan.

Gruja Mehandžić

Вилина гора

Имао некакав богати човјек јединца сина, па отхранивши га до оружја пошље га по свијету да тече, али не да новца стече, него да стече памети, и да види, идући по свијету, како се трудно живи и како се ваља мучити да се овога краткога вијека поштено живи, и даде му нешто новца што ће му доста за пут бити. Кад га опреми, многе му ствари препоручи, а највише да чува новац, пак га с благословом отпусти. Идући овај младић по свијету, дође у некакав град гдје види да једнога човјека воде на вјешала. Он се зачуди па притрчавши запита шта је скривио ови сиромаси човјек, те га на смрт осудише; а неки му одговори: „Ови је човјек дужан многима, и немајући откуда да све свакоме исплати, по законима овога мјеста заслужио је смрт.“ Он чувши ово

запита суднике: „Господо, је ли могуће да ја тога човјека од смрти откупим, и да платим што је дужан?“ Они му одговоре: „Зашто не! плати толико и толико, па ево ти човјека да од њега чиниш што хоћеш.“ Он извади све оно новаца што имаше, па најпослије све хаљине до кошуље, и кад намири колико је требало, судници му дадоше човјека, те он с њим пође по свијету, просећи од врата до врата. Једну вечер лежећи заједно ова двојица, рече откупљеник: „Мени се додијало овако живјети, а још ми је жалост виша тебе гледајући ће с мене страдаш, него хајдемо у вилину гору, тамо ћемо наћи једну моју посестриму, а она ће нам казати начин како ћемо се обојица обогатити.“ Младић пристане на ово, и упуте се к вилиној гори све странпутицама некијем, калаузећи откупљеник, а младић сустопице за њим, док тако дођу у неку гору којој врх до мјесеца дотицаше, а листови јој златни бјеху, а стабла сребрна, а усред ње виђаше се велики плам и дим од огња. Младић видећи то препадне се и упита свога друга: „Шта је ово? какво је ово чудо?“ А он му одговори: „Не бој се, ово је све моје посестрима и њезине матере, па и наше, теке знади да се ми двојица не можемо њима наједанпут изненада јавити, него ја отидох к њима да им се јавим и да им кажем да смо дошли к њима да с њима живимо, а ти ме причекај овђен под оно дријево, што је од сухога злата, а перја су му бисерна; ма пази, без великога свога чуда немој писнути ријечи једне доклен се вратим опет к теби, јер је ово дрво свију вила, испод њега се купе љети те на ћерћеву везу, па ако каква младића опазе у овој гори, у они час очима га затраве и у какву гођ хоће живину обрну.“ Ово изрекавши несташе га као да га земља прождрије. Младић стојећи онђе досади му се чекати, те почне там' амо кроз гору шетати се док набаса на некако коло крилатијех ђевојака, па се прикри да их гледа и слуша како пјевају, али његовом

несрећом опази га коловођиница те га очима затрави
и у они час остаде нијем и слијеп. Тада се препаде
те од страха и велике жалости стаде викати и плакати,

док ево ти однекуд долеће на крилима пред њега они човјек, ухвати га за руку и рече: „Не бој се, што ти је?“ А он му рукама покаже да је ослијепио и онијемиио. Тада они човјек, када то виђе, извади иза паса некакву малу златну свиралицу, па се припе на једно дрво и поче у њу звижјети, док ево ти са свију страна вила и виленика, овога човјека браће и сестара, побратима и посестрима, толико да им броја не бјеше, те почеше по гори брати некакве љековите траве, па дадоше младићу да пије, а другом му опет намазаше очи, та у они исти час стече вид очињи и разговор десет пута лепши и бољи него ли је прије имао. Потом га примише у своје друштво, и оженише га, те стече силно благо и има лијеп пород. Али кад већ остари, покаја се Господу Богу, поврати се своме дому, и једва жива затече свога родитеља, те се с њим опрости и укопа га, те до смрти живје као прави хришћанин, али опет доклен је гођ живио, свакога је љета по један пут у ону гору ходио те се с дружином састајао и поздрављао.

Ана и Вук Врчевић

Чардак ни на небу ни на земљи

Био један цар, па имао три сина и једну кћер, коју је у кафезу хранио и чувао као очи у глави. Кад ђевојка одрасте, једно вече замоли се оцу своме да јој допусти да изиђе са браћом мало пред двор у шетњу, и отац јој допусти. Али тек што изиђе пред двор, у један мах долети из неба змај, шчепа девојку између браће и однесе је у облаке. Браћа отрче брже боље к оцу и кажу му шта је било, и реку да би они ради своју сестру потражити. Отац им допусти да иду да је траже, и даде свакоме по коња и

остало што треба за пут, и тако они отиду. По ду-
гоме путовању наиђу на један чардак, који нити је
на небу ни на земљи. Дошавши онђе, помисле да

неће у ономе чардаку бити њихова сестра, па се одмах стану договарати како би се у њ попели, и послије дутога премишљања и договора, договоре се да један од њих свога коња закоље, и од коже коњске да окроје опуту, па притврдивши један крај од ње за стријелу, да пусте одоздо стријелу из лука да се добро за чардак прихвати, како би се уз њу пети могли. Млађа два брата реку најстаријему да он свога коња закоље, али он не шћедне, па ни средњи не шћедне, онда најмлађи закоље свога; од коже његове окроји опуту, један крај од ње веже за стријелу, па је пусти из лука у чардак. Кад дође да се пењу уз опуту, опет најстарији и средњи не шћедну се пети, него се попне најмлађи. Попевши се горе, стане ићи из једне собе у другу, и тако наиђе на једну собу у којој види своју сестру ђе сједи, а змај јој метнуо главу на крило па спава, а она га биште. Она кад види брата својега, уплаши се и почне га тихо молити да бјежи, док се није змај пробудио, али он не шћеде, већ узме буздован, па размахне њиме и удари змаја у главу, а змај иза сна маши се руком на оно мјесто ђе га је он ударио, па рече ђевојци: „Баш овђе ме нешто уједе.“ Кад он то рекне, а царев га син још једном удари у главу, а змај опет рече ђевојци: „Опет ме нешто овђе уједе.“ Кад он и трећи пут замахне да га удари, онда му сестра руком покаже да га удари у живот, и он га удари онамо, и како га удари, змај остане на мјесту мртав, а царева га кћи стури с крила, па притрчи брату своме, те се с њиме пољуби, па онда узевши га за руку стане га водити кроз све собе. Најприје га уведе у једну собу у којој је био један вран коњ за јаслима привезан с цијелијем такумом¹⁾ од чистог сребра. Потом га одведе у другу собу, у којој је за јаслима стајао бијел коњ с такумом од сухога злата. Најпослије га одведе

¹⁾ Опрема

и у трећу собу, ђе је за јаслима био кулатаст¹⁾ коњ и на њему такум драгим камењем искићен. Кад прође те собе, онда га сестра одведе у једну собу у којој је ђевојка једна сједела за златнијем ђерђефом и златном жицом везла. Из те собе одведе га у другу у којој је друга ђевојка златне жице испредала. А најпослије уведе га у једну собу у којој је трећа ђевојка бисер низала, и пред њом на златној тепсији од злата квочка с пилићима бисер кљуцала. Све ово обишавши и виђевши, врати се натраг у ону собу ђе је змај мртав лежао, па га извуче напоље и баци на земљу, а браћа кад га виде, умало их грозница не ухвали. Потом најмлађи брат спусти најприје сестру своју браћи, па онда све три ђевојке сваку с ђези- нијем радом једну за другом; спуштајући ђевојке браћи, сваку је намјењивао чија ће која бити, а кад спусти трећу, и то ону с квочком и пилићима, он њу за себе намијени. Браћа његова завидећи му што је он био јунак те је сестру нашао и избавио, преси- јеку опуту да он не би могао сићи, па онда нађу у пољу једно чобанче код оваца, и преобуку га и ми- јесто брата свога оцу поведу, а сестри својој и ђевој- кама оштро запријете да никоме не казују шта су они учинили. Послије некога времена дозна најмлађи брат на чардаку, да се браћа његова и оно чобанче онијем ђевојкама жене. Онај исти дан у који се нај- старији брат вјенчао, он узјаше на вранца, па баш кад су сватови из цркве излазили долети међу њих, те свога брата, младожењу, удари мало буздованом у леђа, да се одмах с коња праметнуо, па онда одлети опет натраг у чардак. Кад дозна да му се средњи брат жени, а он у оно исто вријеме кад су сватови из цркве ишли, долети на белцу, те и средњега брата онако удари да се одмах с коња праметнуо, па из- међу сватова опет одлети. Напошљетку дознавши да

¹⁾ Мишје боје.

се чобанче његовом ђевојком жени, узјаше на кулаша, и долети у сватове баш кад су из цркве излазили, те младожењу буздованом удари у главу да је на мјесто мртав пао, а сватови онда ђипе да га ухвате, али он не шћедне ни бјежати, него остане међу њима, па се покаже да је он најмлађи царев син, а не оно чобанче, и да су га браћа из зависти оставила на ономе чардаку у коме је он сестру нашао и змаја убио, а то све засвједочи и сестра и оне ђевојке. Кад цар то чује, он се наљути на своја два старија сина и оћера их одмах од себе, а њега ожени ђевојком коју је себи изабрао и остави га након себе да царује.

Кнез Михајло М. Обреновић

Круна и чобанин

Чувао један чобанин овце, на једној ливади која је била дуга и широка, а равна као тепсија. Трава је била врло добра и велика, а у њојзи извор студене воде која је невидовно отицала. Чобанин би сваки дан проводио све вријеме крај извора сједећи и поштогод радећи, а овце би и саме долазиле на појило. Али би он свакога јутра с муком налазио тај извор, јер је био скривен у трави, а поред њега нема никаквог знака дрвета или таког чега, по чему би се место могло познати. То се чобанину досади, па једнога дана довуче двије сохе и од њих начини велики крст па га пободе поред извора тако да се сада то мјесто могло видјети још издалека. Одмарајући се, тако, ту једном, чобанин заспи па усни чудноват сан како му, као, дошао анђеол Божји па му вели: „Овдје су толики и толики прије тебе били и воде пили, и нико не рече ни да Бог може! а ти си то учинио, и зато те је Бог наградио:

иди, дакле, цареву двору, тамо су се скупили с разних страна просци једине кћери његове; иди и ти међу

просце!“ Кад се пробуди, стане чобанин мислити: „Како ћу — вели — ја један сиромашни чобанин, просити ца-

реве кћери!“ Зато не оде, али кад се сјутра дан одмараше те заспа, опет му се у сну јави анђео па му поново рече, да иде и још дода: „Иди, а ако не идеш, ти ћеш се кајати!“ Онда се он уплаши, па стане мислити: „Није вајде, ићи морам ма и главу изгубити знао; ићи ћу, али ћу издалека гледати и видјети: је ли прилика.“ Тако и учини. Остави стадо, па се прикраде цареву двору. Кад тамо, а оно пред двором и около њега велика граја и весеље, коло игра, а слуге трче на све стране и госте служе. Он се тако загледао, па приђе још ближе и помијеша се у народ, али се у коло не смјеше хватати. Мало послје изиђе из двора цар и води са собом своју кћер, а она лијепа као вила, а за њом њене слушкиње носе јој скутове. Онда цар рече гостима: „Мени Бог је даровао још одавно женско дијете, не давши ми од срца другогa порода; и како је сад већ вријеме да се удаје, то ћу кћер, а са њом и царство дати ономе коме буде Божја воља хтела; просаца има овдје из другијех земаља доста, па коме буде суђена!“ И тада скине са главе круну, па каже: „Мој ће везир бацити сада ову круну небу под облаке, па на кога она падне, тај ће бити мој зет.“ Потом узе везир круну па је завитла, а она се, пуста, изви небу под облаке па се стаде враћати; не лети већ се све јери и полагаано спушта ударајући сад на једну сад на другу страну, те овамо ће, те онамо ће, док се устреми право према глави онога чобанина и на њој се смјести, као да је за њу и кована. Тада се сви запрепастише, а цар ће рећи: „Везир круну никад у рукама није ни имао; зато нека је баца моја кћи.“ Узе дјевојка круну да је баци, али она неће из њене руке. Онда се она прекрсти, па рече: „Хајде, пођи у име Божје и по његовој светој вољи!“ Па је хитну, а она се, пуста, још више диже, мислиш пријеђе облаке, и онда стаде полако као и мало прије слазити: те овамо ће, те онамо ће, док се лијепо не спусти на главу чобанинову, као да на другој никад ни стајала

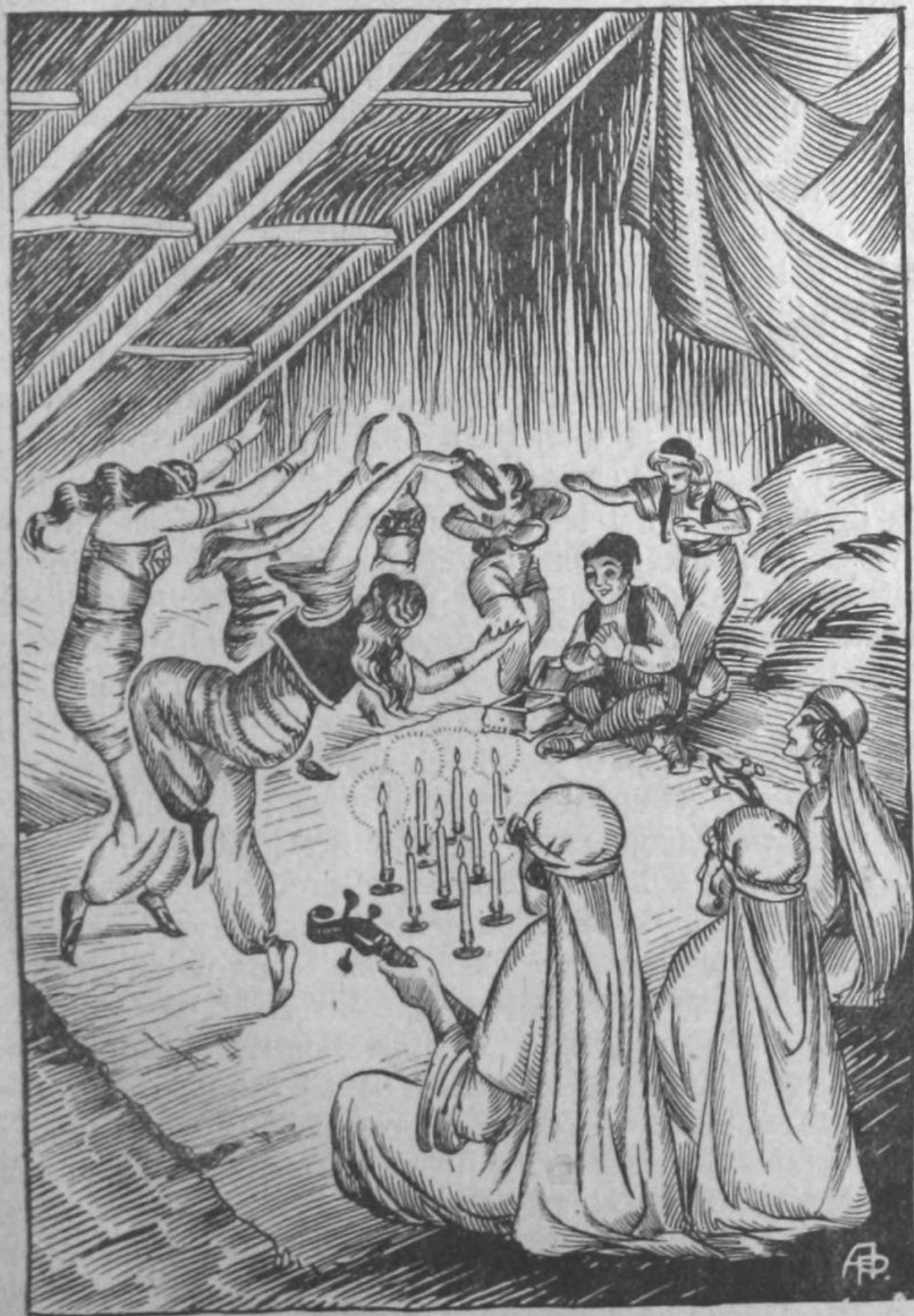
није. Онда цар рече: „Ама мене луда и махнита, што ја дајем круну слабој женској руци! Сад ћете видјети што ће од ње бити!“ Па нареди слугама те чобанина, који је на крају гомиле стајао, отјераше још даље, и онда потхвати круну, а она пријеђе над облаке те је нико и не виде, док се опет не појави: слази лагано, јери се, иде тамо-амо, али се опет заустави на чобаниновој глави. Тада и цар и народ повикаше у глас: „Ником другом, већ њему; Бог му даде, па сад како нам буде!“ И тако чобанин постаде царев зет. Неко вријеме послје намисли царев зет да зида за спомен цркву на оном мјесту гдје је уснио онај сан. Набаве се неимари, па стану копати цркви темељ. Кад они закопају дубље, а из земље се јави златан крст; још мало дубље, угледа се кубе; онда они удри и копај и откопају праву цркву и у њој само сребро и злато, а у старој књизи пише, како ће доћи поздравно вријеме кад ће то изнијети на видело дана Божјега млад неки човјек чије све оно и јесте и коме су и прадједови царовали и који ће и сам царовати. Онда стари цар брже боље преда зету царевину, па остане у његову двору, те је старе дане провео мирно и срећно.

Ристо Мишровић

Dijete sa devet čiraka

Bio ti ono jedan majstor, pa imao jedno dijete za slugu, pa bi snjime odilazio u goru po drva, te jednom vrljajući i tumarajući gorom najde u zemlji otvorena vrata, al' ne smjede unići, nego rekne djetetu: „Hajde, slugo, pa što dobijemo, po pola ćemo.“ Dijete jedva dočeka i uniđe u zemlju, te pipaj, te tapaj po onom mraku, pa natapa na veliki podrum. Kad ali ono tamo tri hrpe blaga, sav se podrum sjaji od njega: na jednoj sjedi oraо; na drugoj se savila guja od tri glave, a na trećoj čuči đavo,

pa iskezio zube na dijete. Al' ono ne budi plašljiva srca, no poteci za jednu kamaru — ne da se odnijeti; poteci za drugu — ne da se odnijeti; poteci za treću — ne da se ni ova odnijeti. Ništa ti ono tu ne mogne odnijeti već samo jednu kutiju, koju metne u njedra. Al' dok spremi kutiju u njedra, duhnu vjetar i zanese dijete u kamenje, u pustu i gustu šumu, pa ti ono poče te tucamo, tuc tamo, klim amo, klim tamo, dok izljegne nekako iz one šume i dojde k moru. Došav do mora ugleda s one strane jedan grad: što će, kad eto ne može prijeći! Misli se mali, i sve na jednu smislio, pa sabra nešto drva što ga može nositi te načini splav, pa vozi, pa vozi, te pređe nekako u oni grad. „Kud ću sad,“ rekne mali, „kad u gradu svoga nemam!“ pa najposlije otidje u jedan han te se najmi u handžije da mu cijepa drva, a on da mu dadne ručak i večeru. Kad je bilo drugi dan, rekne mu handžija: „Eto sam ti dao ručak i večeru, hajde gledaj na drugom mjestu, meni više ne trebaš!“ Ode ono dijete u čaršiju i prisloni se na jedan dućan, a gazda ga onod dućana pita: „Šta ćeš, dijete?“ A dijete mu odgovori: „Hoću, gazda, da mi dadeš štogod para da večeram, jer sam ljuto izgladnjeo.“ Smiluje se gazda, pa mu dadne za dvije večere: „Naj, dijete, pa večeraj.“ Dijete otrči, pa kad potroši pare, dojde opet pred oni dućan, i tako tri večeri sustopice. Kad je bilo treću večer, rekne mu gazda: „Hajde, sinak, traži nek ti ko drugi da, ja ti ne mogu više dati.“ Začuv ovo dijete, vrati se natrag u han, misli se do Boga šta li će ručati šta li večerati, te trgajući i pipajući po sebi napipa nekako u njedrima onu kutiju. Kad najde kutiju, otvori je, al' u kutiji devet čiraka. Onda dete pomisli: „Eh, da mi je devet svijeća da usadim u ovo devet čiraka, pa neka gori!“ Dosjeti se mali: „Daj mi, gospodaru, devet para, poslužiću te devet dana.“ Dadne mu gospodar devet para, a on ga služi za devet dana. Dosluživ gospodara, uze za ono devet para devet svijeća, u ono devet čiraka, pa kad užeže svijeće, al' evo ti devet djevojaka na vrata. To je devet djevojaka pjevalo,

kucalo¹⁾ i igralo do pola noći. Pošto pola noći bi, a svaka potegne po jednu kesu blaga i dadne mu je govoreći: „Naj ti, gospodaru, da imaš štogod za trošak,“ i odoše. Kad je bilo sjutra dan u večer, rekne dijete handžiji da mu spremi bogatu večeru, a handžija se nasmije, pa rekne malome: „Nemaš ti para, da namiriš dobru večeru!“ Al, dijete mu odgovori: „Mogu ja svojim parama platiti ovi han,“ pa mu pokaza onih devet kesa blaga. Onda se handžija začudi i poplaši, pa upita: „Moj sinak dragi, otkud tebi tolike pare kad nijesi imao nista! Da nijesi te pare pokrao, pa da ne bude za moju glavu zapelo?“ Čuvši ovo, dijete se uze kleti handžiji: „Očinjeg mi vida, nijesam ja tih para pokrao, već ih mi je Bog dao. Al' mi dođi večeras i donesi devet svijeća i posjedi kod mene, pa ćeš i ti vidjet čuda što ga nijesi vidjeo.“ U večer handžija donese devet svijeća i donese dobru večeru, te sjedne do njega, pa gleda šta će biti. Mali dok spucka večeru, užeže onih devet svijeća u devet čiraka, i namah dojde devet djevojaka te su pjevale, kucale i igrale do pola noći, a svaka kad pojde dade mu i opet po keću blaga, i tako je bilo za svaku noć, dok mali vrlo obogati, pa ti zakupi pola toga grada. To se čudo nadalako čulo, pa začuje car i njegova kći u Stambolu, pa ga dobave k sebi, a kad ga odvedoše pred cara zapitaće ga car: „Šta u tebe to ima, pa tebi dolaze devet djevojaka koje te blagom darivaju?“ Onda mali odgovori: „Čekaj, care, dok smrkne, pa ću ti pokazati.“ Kad se smračilo, dođe car i njegova kći, a s njome i mnogo stambolskih gospoja, a mali užeže svijeće, i namah se pokazaše djevojke, te su pjevale, kucale i igrale sve do pola noći, a kad je bilo pola noći i one uzele odilazit, svaka je maloga darivala kesom blaga. To se caru vrlo mililo, pa smisli oteti kutiju od djeteta, te drugu večer skupi oko se stambolsku gospodu pa pojde u maloga. Kad car i sva gospoda posjedaše u dušeke, užeže mali devet svijeća, al'

¹⁾ u tamburu.

dok užeže: stade hrka, zvrka, a mjesto djevojaka izlete devet Arapa, svaki nosi topuzinu, te udri po caru i stambolskoj gospodi! Usta jauk stambolske gospode, a kad caru dotužila topuzina, uze moliti dijete da ga oslobodi Arapa, a da mu neće otimati kutije. Onda mali udunu svijeće, a Arapa namah nestade. Otalen se mali vrati u oni svoj grad na moru, pa i danas je živ, ako nije umro.

Nikola Todorović

Пепељуга

Преле ђевојке код говеда, око једне дубоке јаме, а дође некакав старац бијеле браде до појаса, па им рече: „Ђевојке, чувајте се ви те јаме, јер да којој од вас упадне вретено у њу, оне би се мати одмах претворила у краву.“ Ово рекавши, старац отиде, а ђевојке онда, чудећи се његовијем ријечима, прикуче се јами још ближе и стану се у њу надвиривати и разгледати је, док се једној која је била најљепша између њих измакне вретено из руке и падне у јаму. Кад она увече дође кући, а то јој се мати претворила у краву и стоји пред кућом. Потом она стане ову краву гонити на пашу са осталим говедима. Послије некога времена отац се ове ђевојке ожени удовицом која доведе једну своју кћер. Маћеха стане одмах мрзити на своју пасторку, особито зато што је она била много љепша од њезине кћери. Забрањивала јој да се умива, чешља и преоблачи, и свакојакo је тражила узроке да је кара и мучи. Једном јој даде ујутру пуну торбу кућеље, па јој рекне: „Ако ово све данас не опредеш и у кокошку не смоташ, не иди ми довече кући, убићу те.“ Ђевојка сирота идући за говедима прела је колико је могла, а кад на подне говеда полијежу у планишту, она видећи да се на кућељи не

познаје што је опрела, стане плакати. Кад је види она крава што јој је била мати ће плаче, запита је што јој је, а она јој каже све редом што је и како је. Онда крава тјешећи је рекне да се за то не брине нимало: „Ја ћу,“ вели, „кућељу узимати у уста и жватати па ће се на моје ухо помолити жица, а ти је ухвати па одмах мотај на кокошку.“ Тако и учине: крава стане кућељу у уста узимати и жватати, а ђевојка на ухо њезино жицу извлачити и мотати, и одмах буду готове. Кад ђевојка увече маћеси да велику кокошку, маћеха јој се врло зачуди, па јој сјутрадан да још више кућеље, а кад она и ово опреде и смота као и оно прије и у вече донесе кокошку готову, она помисли у себи да то њој помажу њезине другарице, па јој трећи дан да још више кућеље, али крадом пошаље за њом и своју кћер да гледа: ко то њој помаже прести и мотати. Кад се ова послана ђевојка привуче те види како крава кућељу узима и жваће, а пасторка на њезино ухо пређу мота, она се врати кући и каже све матери својој. Потом маћеха навали на свога мужа да се крава она закоље; муж је изнајприје жену од тога одвраћао, али најпослије кад се жена није шћела оканити, пристане и он на то, и каже јој да ће је у тај и у тај дан заклати. Кад пасторка за то дозна, она стане једнако плакати, а кад је крава запита зашто плаче и она јој каже све што је и како је, рече јој крава: „Мучи ти, не плачи; кад мене закољу, да не једеш од мене меса, већ кости моје да покупиш, па да их за кућом под тијем и под тијем каменом закопаш у земљу, па кад ти буде каква невоља, дођи на мој гроб и наћи ћеш помоћ.“ Кад краву закољу и месо јој стану јести, ђевојка није шћела окусити изговарајући се да није гладна и да не може, него покупи све њезине кости па их закопа ће јој је крава казала. Ђевојци је овој било име Мара, али како је последије тога највише радила и слушала у кући: носила воду, готовила јело, прала судове, мела кућу и радила све

остале кућевне послове, и како се тако највише око ватре налазила, прозову је маћеха и њезина кћи *пепељугом*. Једном у неђељу маћеха опремивши се са

својом кћерју у цркву, проспе по кући пуну копању¹⁾ проса, па рече пасторци: „Ти, пепељуго, ако ово све просо не покупиш и ручак не зготовиш, док ми из цркве дођемо, убићу те.“ Пошто оне отиду у цркву, ђевојка сирота стане плакати говорећи у себи: „Заручак ми није бриге, ласно ћу га зготовити, али ко ће толико просо покупити!“ У том јој падне на ум што јој је крава рекла: ако кад буде у невољи да иде на њезин гроб и да ће наћи помоћ, па отрчи одмах онамо. Кад тамо, има шта да види: на гробу стоји велики сандук отворен, пун свакојаким драгоцјенијем хаљина, а на заклопцу његову два бијела голуба, па јој рекоше: „Маро, узми из сандука хаљине које хоћеш, па се обуци и иди у цркву, а ми ћемо просо покупити и остало све урадити.“ Она весела узме прве хаљине с врха, све од саме свиле, па се обуче и отиде у цркву. У цркви све се, и женско и мушко, зачуди њезиној лепоти и њезинијем хаљинама, а највише што нико није знао: ко је она и откуда је; а особито јој се зачуди и око на њу баци царски син који се онђе десио. Кад буде испред свршетка литургије, она се из цркве искраде па бјежи кући, па свукавши своје хаљине остави их у сандук, а он се сам затвори и нестане га, а она брже к ватри, кад тамо: а то просо покупљено, ручак готов и све урађено. Мало постоји, ал' ето ти јој маћехе са кћерју својом из цркве, и врло се зачуде кад виде све уређено, па и просо покупљено. Кад буде у другу недељу, маћеха се са својом кћерју опет спреми у цркву и на походу проспе још више проса по кући, па каже пасторци као и прије: „Ако то све просо не покупиш и ручак не зготовиш и остало све не уредиш док ми дођемо из цркве, убићу те.“ Пошто њих две отиду у цркву, пасторка одмах к материну гробу, кад тамо, а то сандук опет отворен као и прије и на заклопцу стоје

¹⁾ дрвен суд.

два бијела голуба па јој рекоше: „Обуци се ти, Маро, па иди у цркву, а ми ћемо просо покупити и остало све уредити.“ Онда она узме из сандука хаљине све од чистог сребра, па се обуче и отиде у цркву. У цркви јој се опет зачуди све још више него прије, а царев син очију не сметаше с ње. Али кад буде испред свршетка литурђије, она се између народа некако украде те бјежи кући, па се брже боље свуче и хаљине остави у сандук, па к ватри. Кад јој маћеха са својом кћерју дође из цркве, још већма се зачуде кад виде просо покупљено, ручак готов и остало све уређено, и никако се нијесу могле дочудити. Кад буде у трећу недељу, оне се опет спреме у цркву, па на походу маћеха проспе још више проса по кући и каже пасторци као и прије: „Ако ово просо све не покупиш, ручак не зготовиш и остало све не уредиш, док ми дођемо из цркве, убићу те.“ Пошто оне отиду из куће, пасторка одмах к материну гробу и нађе опет сандук отворен и на заклопцу два бијела голуба који јој рекну да се обуче и да иде у цркву, а да не брине ни за што у кући. Онда она узме из сандука хаљине све од суха злата, па се обуче и отиде у цркву. У цркви јој се сви зачуде још већма, а царев је син био намислио да је не пушта као прије, већ да је чува да види куда ће. Кад буде испред свршетка литурђије, те она пође да иде, а царев син за њом устопице, и тако она између народа провлачећи се и бјежећи некако јој спадне папуча с десне ноге, и она не имајући кад тражити је побјегне босонога, а царев син узме јој папучу. Дошавши она кући, свуче се и хаљине остави у сандук, па одмах к ватри као и прије. Царев син потом зађе с оном папучом њезином да је тражи по свему царству огледајући свакој ђевојци папучу на ногу, али: којој дуга, којој кратка, којој уска, којој широка, не може ни једној да пристане. И тако идући од куће до куће дође и кући њезина оца. Маћеха њезина кад је виђела да ће царев син доћи и њиховој

кући да тражи ону ђевојку, она њу пред кућом сакрије под корито. Кад царев син дође с папучом и запита имају ли какву ђевојку у кући, она му каже да имају и изведе му своју кћер. Кад јој папучу он огледа на ногу, али јој папуча не може ни на прсте да се навуче; онда царев син запита имају ли у кући још какву ђевојку, а она му каже да немају више никакве. У том пијевац скочи на корито, па запјева: „Кукуријеку, ево је под коритом!“ Маћеха повиче: „Иш, орао те однео!“ Царев син, чувши то, потрчи брже боље ка кориту те га дигне, кад тамо, а то под њим она иста ђевојка што је била у цркви и у онијем истијем хаљинама у којијем је трећи пут била, само без папуче на десној нози. Кад је царев син угледа, он се готово обезнани од радости, па јој брже боље папучу назује на десну ногу, и видећи да јој је не само таман на ногу, него да је управо и онаква као и она што јој је на лијевој нози, одведе је своме двору и ожени се њоме.

Вук Караџић

Ђаво и његов шегрт

Био један човек, па имао јединца сина. Овај син рече једанпут оцу: „Бабо, шта ћемо радити? Ја овако не могу живети; него идем у свет да учим какав занат. Видиш како је данас: који зна најмање заната, тај сваки боље живи од свакога тежака.“ Отац га је дуго одвраћао говорећи му да и у занату има бриге и труда, и како би оставио оца сама. Али кад се син никако не дадне одвратити, најпосле му допусти отац да иде да учи занат. Онда се он дигне у свет да тражи заната. Путујући тако удари на једну воду, и идући покрај те воде сrete се с једним човеком у зеленим

хаљинама, па га човек запита куда иде, а он му одговори: „Идем у свет да тражим мајстора каквог да учим занат.“ Онда му рече онај човек у зеленим хаљинама: „Ја сам мајстор, ходи к мени па учи занат кад ти тако срце иште.“ Дете једва дочека и пође с њим. Идући они тако покрај оне воде, наједанпут мајстор скочи у воду и стане пливати говорећи детету: „Хајде за мном, скачи у воду, и учи пливати.“ Дете се стане одговарати да не сме, јер га је страх да се не утопи; а мајстор му одговори: „Не бој се ништа, него скачи.“ Дете скочи у воду и стаде пливати с мајстором упоредо. Кад су били на сред воде, узме мајстор дете за врат па с њим у воду на дно. То је био ђаво. Он одведе дете у своје дворе и преда га једној старој баби да га учи, па се опет врати на овај свет. Пошто се он врати и баба остане сама с дететом, онда му стане говорити: „Мој синко, ти мислиш да је овај човек какав мајстор као што су мајстори на оном свету. Није он онаки мајстор, него је ђаво. И мене је тако преварио и довукао амо с онога света, а и ја сам крштена душа. Него послушај ме што ћу ти казати. Ја ћу тебе учити свему његову занату, и он кад дође, питаће те јеси ли што научио, а ти му свагда кажи да ниси ништа, ако си рад да га се курталишеш и да се опет вратиш на онај свет.“ После некога времена дође ђаво и запита дете: „Шта си научио?“ А оно му одговори: „Нисам још ништа.“ И тако прође три године дана, и кад би год мајстор запитао дете шта је научило, оно би му свагда одговорило да није још ништа. Најпосле га запита ђаво још једном: „Јеси ли што научио?“ А дете му одговори: „Нисам ништа, него сам заборавио и оно што сам пре знао.“ Онда се ђаво расрди па му рече: „Кад ти досад ниси ништа научио, мећеш никад ништа ни научити него иди без трага куд те очи воде и ноге носе.“ Дете које је већ добро ђаволски занат изучило било, одмах скочи на воду и стане пливати ка крају

и испливавши изиђе на брег и отиде к оцу своме. Отац када га угледа, далеко истрчи пред њега говорећи: „Где си, сине, за Бога!“ А син му одговори: „Учио сам занат.“ Иза тога прође неко време и дође вашар у оближњему једноме селу. Тада рече син оцу: „Бабо, хајдемо на вашар.“ Отац му одговори: „А с чим ћемо, синко, кад немамо нигде ништа?“ — „Ти за то немаш бриге,“ одговори му син, и пођу на вашар. Идући тако путем, син рече оцу: „Кад будемо близу вашара, ја ћу се створити леп коњ, што га неће бити у целом вашару. Сав вашар чудиће му се. А мој ће мајстор доћи да купи коња, и ти што га зацениш он ће дати. Али се немој шалити да му даш улар, него кад новце примиш, одмах ми улар скини с главе па удри њиме о земљу.“ Кад дођу близу вашара, дете се претвори у коња што га нигде нема. Старац поведе коња по вашару, а сав се вашар слеже око њега, па се сви стадоше згледати, јер нико не сме ни да запита пошто је. Кад али ето ти мајстора: створио се Турчин па завио чалму око главе, а спустио хаљине до земље. Како дође а он рече: „Ја ћу тога коња купити. Говори, старче, пошто је.“ Што је год старац заискао, Турчин му одмах извади готове новце без речи. Старац кад прими новце, скине с коња улар, па њиме о земљу. У тај мах нестане и коња и купца. Старац дошавши кући с новцима, затече и сина код куће. Кад после неког времена дође други вашар, онда син опет рече оцу: „Хајдемо, бабо, на вашар.“ Отац му већ није хтео ништа говорити, него одмах пође с њим. Кад су били близу вашара, син рече оцу: „Ја ћу се сад створити једна трговина: шатра пуна робе, што је на вашару неће бити лепше и богатије. Ни њу неће моћи нико купити, а мајстор ће мој доћи и платити штогод зацениш. Али не шали се, не дај му кључеве у руке, него кад новце примиш, удри кључевима о земљу.“ Тако и буде: кад се он створи лепа трговина, сав се вашар стане дивити. Али ето ти мај-

стора, опет се створио Турчин као и пре, па пита старца: „Пошто?“ Колико је год старац заценио, толико је Турчин одмах платио, а старац, кад прими

новце, удари кључеве о земљу. У тај час нестане и трговине и купца, него од трговине створи се голуб, а од Турчина створи се кобац, па потерај голуба! Док су се они тако вијали овамо, онамо, царева кћи била изишла пред двор па их угледа, а голуб у једанпут стрелимке девојци на руку, па јој се претвори прстен на руци. Онда кобац падне на земљу, па се створи човек, те отиде цару и понуди му се да га прими у службу: служиће га три године дана, а ништа на свету не иште, ни хране, ни пића, ни одела, само да му цар даде онај прстен с девојчине руке. Цар га прими и обећа да ће му дати. Тако је овај служио, а девојка прстен носила, и врло јој је био мио, јер је дању био прстен, а ноћу леп момак, па јој говорио: „Кад дође време да ме узму од тебе, не дај ме никоме у руке, него удри мноме о земљу.“ Кад се наврши три године дана, дође цар ка кћери својој, па је стане молити да му да прстен. Онда она као срдито баци прстен на земљу; прстен прсне, а од њега се проспе ситна проја, и једно зрно откотрља се под цареву чизму; а слуга се уједанпут створи врабац, па наврат нанос стане проју зобати, и кад сва зрна позобље, пође да и оно последње испод цареве чизме кљуне. Али од зрна уједанпут постане мачак, па врапца за врат!

Груја Механџић

Dvanaest mrva

Bio jedan car, pa kad mu umrije žena ostane udov s malešnijem djetetom muškarcem, koje je, kao i svako malo dijete, mnogo plakalo. Jednom se, tako, digne car da ide u lov, a sinčić mu obisne o vrat i udari još jače u plač. Caru to bude vrlo žao, pa namisli da se radi djeteta oženi ponovo, a ta druga žena neka čuva ovo

dijete u njegovu dvoru. Onda učutka kojekako dijete pa ode u lov. Idući tako naiđe u planini kod jednog izvora na neku lijepu i zdravu ženu koja zahvata vode u dvanaest tikava. Car se tome začudi pa zapita ženu što to čini, a ona mu odgovori: „Činim te se tijekom hranim, za svaku tikvu vode dobijem po mrvu hljepca, te tako zaradim na dan po dvanaest mrva.“ Car je upita je li to njoj dosta, a ona mu odgovori: „Bilo bi i suviše, ali ja tijekom nahranim svoju malu kćer najprije pa onda sebe, te nam je tako taman dovoljno.“ Sad se car tome još više začudi, pa pomisli: „Ova bi bila dobra za moju kuću i moje dijete.“ Potom joj se kaže da je on car od ove zemlje i upita je da li bi ona pošla za njega. Ona, bogme, pristaje s prve, i tako je car odvede svome dvoru i oženi se njome, i ona tako postane carica. Njena je kći bila još manja od careva sina, pa se djeca lijepo slože te su se svaki dan u Boga igrala i dobro pazila. Što je car dobivao najljepšega, to je djeci davao, te su ona pravo i lijepo među sobom dijelila. Ali carici onemili i taki život. „Što“, pomisli ona, „da pored moga djeteta i ono tuđe dijete ima svako dobro?“ Zato namisli da sina u oca omrazi, ne bi li ga otac kako od kuće otjerao. Što smisli to, na zlo brza, i učini. Stane, dakle, pripovijedati caru kako svake noći gleda strašila: njihov sin postao u jedanput veliki pa cara, kao, s prijestola zbacio i njih svijeh u argatluk otpravio. Car se na taku pripovijedanja smuti, a kad mu žena ne prestane tijekom glavu puniti, onda on odlučuje da sina od kuće otjera. I tako se carev nasljednik, koji je bio već dječakom narastao, moradne u prostaka prerušiti i po svijetu poći, ali mu je vrlo žao bilo što je otac sa njim tako učinio. Idući tako, padne jednom na konak blizu jedne peštere u kojoj je stanovao neki pustinjač, veoma star i bijele brade. Kad bi oko pola noći, začuje on kako iz peštere nešto jauče, pa se uplaši, ali se brzo povraća i pomisli: „Ko je da je, ne jauče od bijesa već od grдне i velike nevolje.“ Zato pride pećini i vidi pustinjaka koji, bolan i žedan, ječi. Onda carev sin brzo otrči na potok

i zahvati vode u šake, pa pođe uz brdo pešteri. Usput je padao na koljena, udarao se i lomio se, ali je starcu malo vode u pregršti doneo. Tada se starac vrlo obraduje, pa mu reče: „Sinko, ne ječim ja zato što sam bolan i žedan, već što znam koliko zla i bijede ima u svijetu, ali se sada radujem što, eto, ima i duša koje čuju čovjekove jade i u ovoj samoći; zato išti što hoćeš, a ja ću ti dati, samo ako imam i mogu.“ Onda carević reče: „Ubi me žalost, i ako od nje znaš lijeka kazuj ga, molim te!“ A pustinjač mu pruži jednu malu sviralu pa mu reče: Ništa lakše! Ova će te svirka uvijek veseliti, a kad tvoje srce zaigra, igraće i sve živo okolo tebe dokle se god svirka čuje.“ Carević mu se zahvali, pa onda pođe dalje, a jedva čeka da bude sam pa da zasvira. Ide tako, ide, a kad vidje da je sam samcit, uze sviralu da oproba; srce mu stane od radosti igrati, i on opazi daleko jednu vevericu kako igra i sama prema svirci njegovoj. Išao je tako po svijetu, a vrijeme je prolazilo, dok se najpošlje ne pogodi kod jednoga bogata čovjeka da mu ovce čuva. Često ga je žalost snalazila, ali se on čuvaše da ne svira kad je pored ovaca na paši, jer bi se ovce, čuvši svirku, mah-nule paše pa bi sve uokolo igrale. Kad se jedne večeri tako, vraćao kući s ovcama, začuje još izdaleka zapjevku, i kad stiže doma ima šta vidjeti: njegov gospodar prošle noći nagazio nekako na vilino kolo, pa mu vilinska carica iskopala oba oka, te sad zapijevaju i on i svi njegovi što ih je. Onda on pomisli da pođe tražiti oči svoga dobrog gospodara. Ostavi ovce pa uzme torbu i metne u nju hljebca, soli i luka, i sviralu, pa pođe po tragu kako je čuo od veseloga gazde svoga, a nikome ne ka-žu je šta će i kuda će. Kad naiđe tamo on se zaprepasti: vilinska carica legla usred planine na jednome proplanku, a dvanaest joj vila kose splicu i raspliću, a kose se sprama mjesečine svijetle kao jedno zlato. Pođe još blize, ali one prestadoše kose plesti, a carica, koja je dotle kao spavala, otvori oči. Vidje on sada da su ga one osjetile, pa brže bolje rukom u torbu te izvadi sviralu i stade svi-

rati najprije lagano, a onda sve jače i jaše. Povrati mu se srce od straha, a vile se zgledaše pa udariše u kikut,

dok se ne uhvatiše u kolo i stadoše kao pomamljene igrati. On ne prestaje, a one već dušu da izduše. Sve to

tako, dok carica povika: „Jož, ja više ne mogu!“ pa pojmi da se pusti — al' hoćeš! Niti se može pustiti, nit' može stati. Vidješe da su nagrabusile, pa u glas povikaše: „Ko si, da si, molimo te da prestaneš!“ A on im onda kaže: „Kazujte gdje su oči mojega gospodara!“ Kune se vilinska carica da nije to ona učinila, svlači nebo i zemlju, ali on ne da ni opepeliti. Onda mu ona reče, da ide do one jele nad kojom mjesec najbolje sja, pa neka sa nje skine zlatni jandžik; u jandžiku će naći srebrnu kutiju, u kutiji prepirani pamuk, a u pamuku oči koje traži. On tako učini, a ne skida očiju s vila: čim one pojme da se maknu, on duhne u sviralu, a one počnu pomamno di-pati. Tako dođe on do jele, skine sa nje zlatni jandžik, nađe u njemu srebrnu kutiju i u kutiji prepirani pamuk, a u pamuku oči svoga gospodara, pa svirajući i veseleći se pođe doma. Došavši kući vrati vid gospodaru, a ovaj kad progleda zagrlj svojega slugu pa ga obasu zlatom i svakojakim blagom. Ali mu sluga reče da mu ne traži ništa drugo do dobra konja i junačko oružje samo, jer je, veli, rad po svijetu ići i dobra činiti. Gospodar mu sve to vrlo rado da, i tako on pođe opet po svijetu, pa se nadaleko pročuje kao junak koji megdane dijeli i sirotinju brani. Zato ga stanu sad ovamo sad onamo u pomoć do-zivati, pa mu tako jednom dođe i poziv od njegova oca cara koji mu poručuje: „Čuli smo, neznani junače, za tebe i za slavu tvoju, pa te molimo da nam, Boga radi, pomogneš, jer je došao ognjeviti zmaj, pa traži da mu damo kćer našu i sa njom sve carstvo naše; mi smo mu na megdan slali zatočnike naše, ali ih on šale gubljaše; sad pomagaj, pa išti što ti drago u carstvu!“ Čuvši to carević pođe tamo, a neprestano premišlja: koja li to careva kći može biti, pa sumuje da nije nikakva druga već ona koju je njegova maćeha dovela i koja mu je onako dobra bila. I tako misleći stigne najzad u ono carsvo i prisprije pred sami dvor carev. Vidi sve onako kako je ostavio, samo mu je otac mnogo ostario, a tako i sluge pa i maćeha; a njena se kći razrasla u divnu devojk.

Kad eto ti ide otuda ognjeviti zmaj, pa kad ga vidje juriši na njega još izdaleka vičući: „Ti si onaj koga ja odavno tražim!“ Suknuše iz njega strijele, ali konj pod carevićem kleče, i strijele preleteše preko njega. Sad carević pusti koplje, ali se ono predvoji, a zmaju ništa ne učini. Tako carević sakstisa sve oružje i osta goloruk, a zmaj se zanija pa pođe pravo k njemu. Sad se carević lati svirale pa stade svirati. Sve živo naokolo zaigra, a zmaj pisnu i stade se tresti i brzo smanjivati dok od njega osta samo koliko mehurak koji poče od zemlje otkakati. Onda carević brzo pritrča i pritište ga levom nogom, a mehurak puče i nečastive sile nestade. Kad vidješe šta i kako bi, svi se obradovaše, a car ga zagrl i stane ga pitati: ko je i odakle je. On se onda kaza i ispriповjeda šta je sve bilo, a car kad to ču, naljuti se na svoju ženu i hoćаше je odmah pogubiti, ali joj carević izmoli život; a car je onda osudi da ide u planinu otkuda je i došla, tu na izvoru neka nađe opet dvanaest tikava pa neka se hrani mrvama, a njenu kćer dade svome sinu koji se tako vrati na presto svojega oca, kao što i svaki Božji sud mora najposle da se zbude onako kako je rečen i kako je pravo i drago.

Risto Mitrović

Баш — Челик

Бијаше један цар и имађаше три сина и три ћерке. Кад га већ старост обузме, дође вријеме да умре. На смрти позове синове и шћери своје, па синовима препоручи да своје сестре даду за онога који први дође и затражи их. „Подајте,“ рече, „тако не били проклети!“ Потом цар умре. После његове смрти стане земан по земану, док на једну ноћ стане неко на вратима лупати, задрма се цели двор, нека хука, вриска, певање, сијевање, би рекао сама ватра око двора сипа. У двору се преплашише и стану од страха дрхтати. Наједанпут

неко проговори: „Отворите, царевићи, врата!“ На то вели најстарији син царев: „Ја ћу да отворим врата“, па скочи те врата отвори. Како врата отвори, нешто уђе у двор од чега нису могли виђети друго ништа осим ватре да сипа, па проговара: „Ја сам дошао да вам просим сестру најстарију, и то сад овај час да је водим, јер ја не чекам, нити ћу више доћи да је просим, па ми сад одговор дајте: или је дате, или не дате, хоћу да знам.“ Вели најстарији брат: „Ја не дам. Како ћу је дати, кад не знам шта си и откуда си ноћас дошао, а хоћеш одмах да је водиш, па не знам ће би ишао сестри у походе.“ Средњи вели: „Ја не дам сестру ноћас да се води.“ Али најмлађи вели: „Ја је дајем, ако је ви не дате; зар не знате шта је наш отац казао?“ па сестру ухвати за руку и дајући је рече: „Нека ти је сретна и честита!“ Кад им сестра преко прага пређе, сви у двору падну по земљи од страха: сева, грми, тутњи, пуца, вас се двор стане љуљати; но то прође, и сјутра осване дан. Како сване, они стану гледати да л' има каквога год трага куд је она сила отишла од двора царског, али се ништа знати не може, нигдје никаквога ни трага ни гласа. Друге ноћи, у исто вријеме, стане опет онаква сила, хука и писка око двора царског, и неко почне на вратима говорити: „Дајте ђевојку, средњу сестру, ми смо дошли да је просимо.“ Вели најстарији брат: „Ја је не дам.“ Средњи вели: „Ја не дам сестре наше.“ Али најмлађи вели: „Ја је дајем; зар не знате више што нам је отац рекао?“ па узме сестру за руку и дајући је рече: „На, нека је сретна и честита“. И она сила с ђевојком отиде. Сјутрадан како сване, отиду браћа око двора и даље, да траже трага да л' се што гођ знати може куд је она сила отишла, али ништа на овом свијету није се могло дознати, као да није ни долазила. Треће ноћи у оно исто доба опет се затресе из темеља двор од велике силе и тутњаве, и неки глас повиче: „Дођосмо да просимо вашу најмлађу сестру.“

Старији и средњи брат повичу: „Не дамо ову трећу по ноћи, заиста морамо бар за ову најмлађу сестру знати куд је дајемо и за кога је дајемо, да је можемо походити као сестру своју.“ На то рече брат најмлађи: „Ја је дајем, ако је ви не дате; зар сте заборавили шта је отац на смрти нама препоручио, а то није давно било.“ Па ђевојку за руку, говорећи: „На, води је, па нека ти је сретна и весела!“ а оно сила оног часа отиде с великом хуком. Кад сјутрадан сване, браћа се врло забрину што се учини с њиховијем сестрама. Пошто прође доста времена, стану се браћа једанпут међу собом разговарати: „Мили Боже, да чуда великога! шта се учини с нашијем сестрама кад не знадосмо ни трага ни гласа куд одоше и за кога се удадоше!“ Најпослије један другоме рече: „Да идемо сестре наше потражити.“ И одмах стану се опремати сва три брата, узму новаца за пут, па пођу тражити сестре своје. Тако путујући заиђу у једну планину и цијели дан путоваше. Кад се мрак ухвати, они се договоре да им треба воду имати ће буду законачили, па то и учине; дођу једном језеру па ту конак учине и седну вечерати. Кад почну лијегати да спавају, онда рече најстарији брат: „Ви спавајте, а ја ћу стражу чувати.“ Тако она два млађа брата заспе, а најстарији остане стражу чувати. Кад буде неко доба ноћи, заљуља се језеро; он се јако препане, кад види да нешто од средине иде управо њему. То је била аждаха страховита са двије уши, па јуриш на њега учини, но он потегне нож и удари је и главу јој одсијече, па уши обадвије отсијече и себи их у џеп стави, а трупину и главу баци у воду натраг. У том сване, али браћа јоште спавају, ништа нијесу знали шта је најстарији брат учинио. Он их пробуди, а не каже им ништа. Отале се подигну и стану путовати даље. Кад се мрак почне приближивати, стану они једнако говорити да треба ђегођ близу воде заноћити, и сами се уплаше, јер су зашли у неке опаке пла-

нине; дођу једноме малом језеру, ту рекну ноћити; наложе ватру и што су имали вечерају, потом пођу да легну спавати. Тада вели онај средњи брат: „Ви спавајте, ја ћу ноћас чувати стражу.“ Они два заспе, а он остане да чува стражу. У једанпут брчак удари из језера, кад имаш шта и виђети: аждаха са двије главе, па јуриш, да их сва три прождере; али он скочи и повади нож, дочека аждаху и отсијече јој главе обадвије; потом отсијече уши и себи их у цеп стави, а остало баци у језеро. Но браћа за то ништа не знају, јер оба спаваше до бијеле зоре. Кад се сване, онда средњи брат повиче: „Устајте, браћо, свануло је!“ а они одмах скоче, опреме се и пођу даље путовати, ама нијесу знали ни где су, ни у којој земљи. Велики страх их попадне да у оној пустињи од глади не поскапају, па се стану Богу молити да би се пуста села, варош или ма кога виђети могло, јер већ трећи дан врљаше по истој пустињи и нигдје се краја ни конца виђети не могаше. Најпосле дођу порано опет код једног великог језера, и договоре се да даље не путују, него ту код језера да преноће, „јер“, веле „може бити, ако даље одемо, да воде не нађемо где би могли заночити,“ па тако ту и остану. Наложу ватру велику, вечерају и спреме се да легну спавати. Онда најмлађи брат рече: „Спавајте вас двојица, ноћас ћу ја стражу чувати,“ те тако она двојица легну и заспе, а најмлађи најбоље гледаше око себе и често на језеро очи обрађаше. Прође неко доба ноћи, док се све језеро стаде љуљати, пљусак од језера удари по ватри и загаси је половину, он потегне сабљу па стане до саме ватре, ал' ето се помоли аждаха са три главе, па на браћу јуриши, да их сва три прождере. Но најмлађи брат буде јуначка срца, не буди браћу своју, него сrete аждаху па је удари три пут и све три јој главе отсијече, потом одмах уши отсијече и стави их себи у цеп, а трупину баци у језеро. Док је он то чинио, ватра се од оног великог пљуска угасила сасвијем.

Онда он не имајући чим ватру зажећи, а браћу не хотећи будити пође мало у пустињу не би л' штогођ виђети могао, али нигдје ништа. Најпослије попне се на једно дрво високо, па кад изађе уврх дрвета, погледа на све стране не би л' штогођ виђети могао; гледајући тако дуго опази ватру да се сјаји, па му се учини то близу, скине се са дрвета, па пође да ватру донесе и код браће наложи. Тако је дуго ишао, све му се чинило близу, кад наједанпут дође у једну пећину, у пећини гори велика ватра и ту има девет дивова, па натакли два човека те их пеку уз ватру, једног са једне а другог са друге стране ватре, а на ватри стоји једна оранија¹⁾ велика, пуна исјечених људи. Кад то царев син виђе, јако се препадне; би се вратио, ама се не може, нема се куд камо. Онда повиче: „Добар вечер, моја дружино, ја вас тражим одавно!“ Они га добро дочекају и рекну му: „Бог ти помогао, кад си нам друг!“ Он одговори: „Ваш до вијека остајем, и за вас ћу мој живот дати.“ — „Хе“ веле, „кад ти мислиш наш друг да будеш, хоћеш ли ти људе јести, и с нама у чету ићи?“ Одговори царевих: „Хоћу, што гођ ви радите, то ћу и ја радити“. — „Е, вала, добро кад је тако, сједи,“ па сви посједају око ватре скину ону оранију, поваде онда месо па почну јести. С њима и царсвих једе, ама им очи завава па баца месо преко себе, тако и печење поједу све; па онда рекоше: „Хајде да идемо у лов, јер сјутра треба јести.“ Отале пођу свих девет и царевих десети. „Хајде,“ веле му, „овдје има један град, и у њему цар сједи, отале се ми хранимо већ има томе више година.“ Кад се близу града примакну, онда изваде двије јеле с гранама из земље па их понесу са собом, а кад дођу до града, једну јелу прислоне уз бедем и повичу царевиху: „Хајде,“ вели, „ти пењи

¹⁾ Велики казан.

се горе на бедем да ти ову другу јелу додамо, па је узми за врх и пребаци је у град, а врх јој задржи код себе, да се скинемо низ њу доле у град.“ Он се попење, па онда рече њима: „Ја не знам што ћу, нијесам овдје увјежбао ово мјесто, не умијем је претурити, но ходите који од вас да ми покажете како ћу је претурити.“ Један се од дивова испење, ухвати за врх од јеле и претури је у град, а врх јој задржи код себе. Кад се он тако намјести, онда царев син тргне сабљу па га дохвати по врату те му отсијече главу, а див падне у град унутра. Онда он рече: „Е сад хајте по један редом, да вас ја овамо спустим.“ Они не знајући шта је са онијем горе на бедему било, пођу један по један, а царевић њих све по врату, док свих девет посијече, па се скине низ јелу, и полако сиђе доле у град, онда пође по граду унакрст, али никог жива да чује, све пусто! Сам у себи помисли: „Баш су то све дивови искоријенили и понијели!“ Па онда дуго по граду тумарајући, нађе једну кулу здраво високу, и види ће у једној соби свијећа гори; он отвори врата, па уз кулу те у собу. Кад тамо ал има шта и виђети: соба украшена златом и свилом и кадифом, у њој нема никога до једне ђевојке, та ђевојка лежи на једном кревету па спава. Чим царевић уђе у собу, отму му се очи гледати ђевојку, како је врло лијепа. У исто вријеме смотри да иде једна велика змија низ дувар, тако се пружи да јој је глава више главе ђевојчине била близу, па да се уздигне и уједанпут ђевојку у чело међу очи да уједе; онда он притрчи, па повади мали нож, и прибоде змију у чело уз дувар, па онда овако проговори: „Да Бог да да се овај мој ножић не да ником извадити без моје руке!“ па онда похита да се натраг врати. Пређе преко бедема, уз јелу се успење и низ јелу сиђе на земљу; кад дође у пећину ће су дивови били, узме ватре па потрчи и дође браћи ће их још застане да спавају. Он ватру наложи, а сунце

огране и сване се. Онда он браћу избуди те устану и тако пођу даље. Истог дана наиђу на пут који води томе граду. У томе је граду живео један силан цар који је свакога јутра ишао у град и тужно сузе прољевао што му је народ у граду од дивова страдао и поједен био, па се све бојао да му и ћерка једном не буде поједена. Зато порани истог јутра па стане гледати по граду, а град опустјео, већ је мало и народа још остало, јер су све дивови појели, па оде тамо амо по граду, кад на једанпут види неке јеле онако читаве по земљи извађене, па уз бедем прислоњене, а кад дође ближе, има чудо и виђети: девет дивова баш онијех крвника градскијех, а њима свијема главе посјечене. Кад цар то види, јако се обрадује, а свијет се скуп и Бога стане молити за здравље онога који их је посјекао. У исто вријеме дођоше и слуге из двора царскога и јаве цару како је шћела змија да његову ћерку уједе. Како то цар чује, одмах отиде у двор па управо у ону собу својој шћери, кад тамо, види змију прибодену уз дувар, па шћаше сам нож да извади из дувара, ама није могао. Онда цар учини заповијест на све стране по његовом царству и огласи: ко је дивове побио и змију прибо, нека дође да га цар обдари великијем даром и да му шћерку за жену даде; то се огласи по цијелом царству његовом и цар заповиједи да се главне механе по великим друмовима поставе, па свакога путника да питају, није ли дознао, ко је дивове погубио, па кад који чује за тог човека, да цару јави, а тај човек нека брже на муштулук оде цару, да га цар обдари. То се тако по царевој заповијести и учини, механе поставе на главне друмове, и сваког путника питали би и за то казивали му. Послије неког времена ови тројица царски синови тражећи сестре своје дођу у једну од тијех механа да заноће те учине ту конак, а послје вечере дође механџија и у разговору с њима стане се фалити шта је он јунаштва починио, па онда

запита њих: „А јесте ли ви штогођ учинили до сад?“ Онда отпочне најстарији брат говорити: „Кад сам пошао с мојом браћом по овом путу, прву ноћ кад смо дошли код једног језера у некој великој пустињи, кад браћа моја оба спаваху, а ја чувах стражу, наједанпут аждаха пође из језера да нас прождере, а ја онда повадим нож и отсијечем јој главу; ако не вјерујете, ево увјета од главе,“ па извади уши и на сто их баци. Кад то чу онај средњи брат, и он рече: „Ја сам кад сам чувао стражу на другом конаку посјекао аждаху од двије главе: ако не вјерујете, ево увета од обје главе,“ па извади уши и њима их покаже. Онај најмлађи ћути. Поче га механџија питати: „Богме, момче, твоја су браћа јунаци, а да чујемо јеси ли и ти штогођ учинио од јунаштва?“ Онда најмлађи отпочне да казује: „И ја сам нешто мало учинио. Кад смо заноћили ону ноћ код језера у пустињи, ви сте, браћо, спавали, а ја сам чувао стражу; кад би неко доба ноћи, заљула се све језеро и изиђе троглава аждаха и шћаше нас да прождере, онда ја повадим сабљу и главе јој све три отсијечем: ако не вјерујете, ево шест увета од аждахе.“ Томе се и сама браћа зачуде, а он настави казивати: „У томе се ватра угаси, а ја пођем да ватре потражим. Тумарајући по планини нађем у једној пећини девет дивова,“ и тако им све по реду каже што је учинио, и сви се томе чуду зачудише. Кад то механџија чује, брже потрчи и цару све јави, а цар му даде много новаца, па брже пошаље своје људе да сва три царева сина њему доведу. Кад они изиђу пред цара, цар запита најмлађег царевића: „Јеси ли ти све то чудо у овоме граду починио, дивове исјекао и шћер моју од смрти сачувао?“ — „Јесам, честити царе“, одговори најмлађи царевић. Онда му цар даде своју шћер за жену, и допусти му да је он први до њега у своме царству, а оној двојици старије браће рече цар: „Ако хоћете, и вас хоћу оженити, па вам добре дворе саградити,“

но они њему кажу да су ожењени обојица, и цијелу му истину открију, како су пошли да сестре своје траже. Кад цар све то чује заустави само оног нај-

млађег код себе као зета, а оној двојици даде двије мазге новаца и тако оба старија брата врате се своме двору и у своје царство. Онај најмлађи једнако мишљаху за својијем сестрама, шћаше да иде да их тражи, али му је опет било и жао оставити своју жену, а и цар му то не даше учинити, и тако он за сестрама једнако вењаше. Једном цар пође у лов, а њему каже: „Остани ти ту код двора и ево ти девет кључева, чувај их код себе; можеш,“ вели, „да отвориш три-четири одаје, тамо ћеш виђети да имаде и сребра и злата, оружја и много другијех драгоцености; напосљетку можеш отворити свих осам одаја, ама девету да се нијеси усудио нипошто отворити, јер,“ вели, „ако то учиниш, зло ћеш проћи.“ Онда цар отиде, а зета остави код куће; овај чим цар отиде, отвори једну па и другу собу и тако редом свих осам соба, и види у њима свакојакх драгоцености, напосљетку кад дође и на врата од девете собе, рече у себи: „Ја сам много чуда претурио, а сад да не смем отворити ову собу!“ па и ту собу отвори, кад уђе унутра, има шта и виђети: у соби један човек до колена у гвожђе закован и руке до лаката заковане обе, на четири стране имаду четири дирека, а тако од свакога дирека има по један синџир од гвожђа, и тако су крајеве своје саставили па ономе човеку око врата обавили, и тако је тврдо окован био да се није могао никако мицати. Пред њим је била једна чесма на златном чунку¹⁾ извирала, и тако саљевала се пред њим у једно корито златно. Близу њега стоји једна маштрава²⁾ украшена драгијем камењем. Човек би хтео да воду пије, ама не може да дохвати. Кад царевих све то виде, он се већма зачуди, па се тргне мало натраг, а овај човек проговори: „Ходи унутра код мене, заклинџем те Богом живијем!“ Овај уђе унутра код

¹⁾ Цев.

²⁾ Чаша с дршком.

њега, онда му онај човек рече: „Дај, учини један севап¹⁾ те ми дај једну маштрину воде да попијем, и знај зацјело да ћеш од мене за то добити на дар још један живот.“ Царевић се промисли: „Шта има боље него да добијем два живота,“ па узме маштрину, и да му пуну воде, те овај попије. Онда га царев син пита: „Како се ти зовеш, Бога ти по имену?“ Овај одговори: „Ја се зовем *Баш-Челик*“. Царевић пође ка вратима, а овај га стане молити: „Дај ми и другу маштрину воде, па ћу ти поклонити и други живот.“ Царевић помисли: „Сад два живота да ми поклони, а трећи имам, то је чудо велико“, па узме маштрину те му даде; а овај попије. Царевић пође па почне да врата затвори, а Баш-Челик рече: „О, јуначе, поврати се код мене, кад си већ два добра учинио, учини и треће, даћу ти и трећи живот. Узми ону маштрину, наточи је па ми успи на главу, а ја ћу ти за то што ми воду на главу успеш дати и трећи живот те живи.“ Кад царевић то чује, поврати се натраг, узме маштрину па наточи воде и успе му на главу. Како му вода поспе главу, у онај мах прснуше алке²⁾ око врата, и све гвожђе које је Баш-Челика држало. А Баш-Челик скочи као муња, па рашири крила, и у исто вријеме узме под крило цареву ћерку, жену његова избавитеља, и тако наједанпут ишчезне из очију. Сад да видиш чуда: препане се царев син од цара! У том кад цар дође из лова, каже му зет његов све по реду. Цар се веома у бриге даде, па му рече: „Зашто тако учини? Јесам ли ти казао да не отвориш девету собу?“ Царевић му одговори: „Немој се срдити на мене, ја ћу да идем да Баш-Челика тражим и да повратим моју жену.“ Онда га цар стане од тога одвраћати: „Немој,“ вели, „да идеш ни по што, ти не знаш ко је Баш-Челик, мени је много војске и новаца пропало док сам Баш-Челика ухватио, него остани код мене; ја

¹⁾ Добро дело.

²⁾ Гвоздени колут.

ћу ти испросити другу ђевојку, и не бој се, ја те опет милујем као сина свога.“ Али царев син није хтио никако слушати, него узме новаца за пут, узјаше свога коња, па пође у свијет тражити Баш-Челика. Путујући овако за дуго дође у једну варош, како уђе, гледа тамо амо, док наједанпут повиче једна ђевојка с чардака: „Е, царевиху, одјаш' коња па ходи у авлију!“ Кад царевих дође у авлију и онда га срете ђевојка, а он погледа и познаде своју сестру најстарију: руке шире, у лица се љубе, а сестра њему говори: „Хајде, брате, самном на чардак.“ Кад изиђу на чардак, онда царевих стаде питати сестру своју ко је њен човек за кога се она удала, а она му одговори: „Ја сам се“, вели, „удала за цара змајског, и мој је човек змај, него, брате, да те добро сакријем, јер мој човек вели да би своје шуре исјекао кад би их само виђети могао; ја ћу њега најприје кушати; ако ти ништа не ћене¹⁾ учинити, ја ћу му казати за тебе.“ Па тако и учини: брата и коња му сакрије. Кад вече дође, змају зготове вечеру па га чекају, кад ето ти змајског цара! Како долеће у двор, сав се двор засветли и заблиста! Како уђе, одмах зове своју жену: „Жено,“ вели, „овдје чочечја кост мирише, који имаде, казуј одмах!“ Она му рече: „Нема никога.“ А он вели: „Тоне може бити.“ Онда му жена одговори: „Бога ти, што те питам да ми право кажеш; би ли ти штогођ мојој браћи да сад који од њих овамо дође?“ А змајски цар одговори: „Оног најстаријег и средњег бих заклао па их пекао, а најмлађем не бих ништа.“ Онда она вели: „Дошао је мој најмлађи брат, а твој шурак.“ Кад цар чује, он повиче: „Дајде га.“ Кад шурака сестра доведе пред цара, цар скочи, руке шире, у лица се љубе: „Добро дошао, шураче!“ — „Боље тебе нашао, зете!“ — „Гдје си?“ — „Ево ме.“ Па му прича од краја до конца. Онда му цар рече змајски: „Та куд идеш, Бога ти,

¹⁾ Хтедне.

прекјуче Баш-Челик прође и пронесе твоју жену, ја га дочекам са седам хиљада змајева, па му не могах ништа учинити, прођи се ђавола, молим те; да ти дам новаца колико хоћеш, па иди кући.“ Но царевих није хтио никако да га слуша, него сјутрадан наумио да пође, а кад цар види да га не може да заустави и с пута да га одврати, онда му извади једно перо па му га да у руке, и овако му рече: „Добро слушај шта ти кажем, и ево ти ово моје перце, па кад ти буде велика нужда и Баш-Челика нађеш, а ти запали ово перо моје, ја ћу онда у исто вријеме да долетим са свом мојом силом теби у помоћ.“ Царевих узме перо и пође. Путујући опет по свијету дође у другу велику варош и идући кроз варош, повиче опет једна ђевојка са чардака: „Еј, ти, царевиху, одјаши коња па ходи у авлију!“ Царевих уђе с коњем у авлију, кад тамо а сестра средња срене га у авлији, руке шире, па се у лица љубе; води брата на кулу. Пошто сестра одведе коња у арове¹⁾, а брата на кулу, пита брата како је дошао, а он њојзи све по реду каже, па је пита: „За кога си се,“ вели, „удала?“ А она му одговори: „Ја сам се удала за цара соколовског, и он ће довече доћи; него да те добро ђегођ сакријем, јер он браћи мојој прети.“ Тако и учини и брата сакрије. Кад дуго не прође, ал' ето ти цара соколовског! Како долеће, сва се кула заљуља од велике силе. Одмах му поставе вечеру, но он како дође, проговори својој жени: „Овђе има човечја кост.“ Жена одговори: „Нема човече,“ па по дугом разговору она му вели: „Би ли ти мојој браћи штогођ, кад би који дошао?“ Цар вели: „Ја бих најстаријег и средњег много мучио, а најмлађем не бих ништа.“ Онда му она за брата каже. Он брзо нареди да га доведу, а кад га цар види, скочи на ноге, руке шире па се у лица љубе. „Добро дошао, шураче!“ вели соколски цар. „Боље тебе нашао, зете!“ одговори њему царевих, па одмах седну вечерати. Послије

¹⁾ Коњушница.

вечере пита цар шуру свога куд је пошао, а овај му одговори да тражи Баш-Челика, и све му редом исприча. Али цар га стане сјетовати: „Немој,“ вели, „даље да идеш, ја ћу ти за Баш-Челика казати, оног истог дана кад је твоју жену уграбио, ја сам га дочекао са пет хиљада соколова, па страшно смо се побили с њиме, крв паде до кољена, и ништа му учинити не могосмо, а ти да му један нешто учиниш! Зато те сјетујем ја да се вратиш кући, и ево ти блага, узми и понеси колико год хоћеш.“ Али царев син вели: „Хвала ти на свему, али се вратити нећу никако, него хоћу Баш-Челика да тражим,“ а сам у себи мисли: „Зашто не бих, кад имам још три живота!“ Кад соколовски цар већ види да га никако одвратити не може, извади једно перце па му га даде говорећи: „На ти,“ вели, то моје перо, па кад ти буде велика невоља, а ти искреши ватру па га запали, а ја ћу ти онда доћи с мојом силом у помоћ.“ Онда царевин узме перце па пође тражити Баш-Челика. Путујући тако задуго по свијету дође у трећу варош. Како уђе у варош, ал' ето ти ђевојке, па повиче са чардака: „Одјаши коња, па ходи у авлију!“ Царевин сврати коња па управо у авлију, кад тамо, ал' ево ти његове сестре најмлађе, руке шире, па се у лица љубе, води брата на кулу, а коња у арове. Брат је пита: „За кога си се, сестро, ти удала; који је твој човек?“ Она му одговори: „Мој је човек цар орлујски, за њега сам се удала.“ Кад цар дође увече кући, жена га дочека, а он ни речи, него вели: „Ко је овдје у двор од људи дошао, казуј одмах!“ Она му одговори: „Није нико,“ па почну вечерати. Онда му жена вели: „Да ли би ти штогођ мојој браћи учинио, да откуд доћу?“ Цар јој рече: „Ја бих најстаријег ти и средњег брата убио, а најмлађег не бих; њему бих и у помоћ свакад притекао, кад бих могао.“ Онда она цару каже: „Ево, онај мој најмлађи брат, а твој шурак дошао да ме види.“ Онда цар заповједи да га предањ доведу, дочека га на ноге, па се с њиме пољуби и рече му:

„Добро дошао, шуро!“ А тај њему одговори: „Боље тебе нашао, зете!“ Па одмах сједну вечерати. За вечером се разговарају о свачему, и напоследку царевих каже да иде Баш-Челика да тражи. Кад то зачу цар орлујски, стане га одвраћати, говорећи му: „Прођи се ти, шуро, тога ђавољег врага, и не иди тијем путем, него остани овдје код мене, бићеш свега задовољан.“ Али царев син то не слуша, него сјутрадан како сване опреми се и пође даље тражити Баш-Челика. Онда цар орлујски, кад види да га одвратити не може, извади једно перце, па га даде шури: „На,“ вели, „шуро, кад ти буде невоља, ти укреси ватру, па га запали; ја ћу ти онда с мојијем орловима одмах у помоћ доћи.“ Царевих узме перце и пође тражити Баш-Челика. Путујући по свијету од града до града све тако даље и даље, најпослије нађе своју жену у једној пећини. Жена како га види, зачуди се па му рече: „За Бога, човече, откуда ти овдје?“ А он јој све по истини каже, и вели: „Бјежи, жено, да бјежимо.“ Но она му на то одговори: „Куд ћеш, када ће нас Баш-челик стићи одмах па ће,“ вели, „тебе погубити, а мене вратити.“ Царевих знајући да има још три вијека да живи, наговори жену да бјеже, па тако и учине. Но кад они почну бјежати, Баш-Челик то дозна, па брже потрчи и царевиха стигне па повиче: „Е, царевиху, зар ти украде жену!“ па му жену отме и каже: „Ја ти сад живот праштам, јер знам да сам ти казао да ћу ти дати три живота, па сад иди, ама више за жену немој да се враћаш, јер ћеш погинути.“ Пошто то рече, Баш-Челик одведе жену са собом, а царевих опет остане сам не знајући што ће. Најпослије се ријеша да наново иде за своју жену. Кад дође близу оне пећине, улучи прилику кад Баш-Челик беше отишао, па жену опет поведе са собом да бјеже. Но Баш-Челик одмах то дозна, па потрчи и царевиха стигне, па повади стријелу и повиче: „Волиш ли,“ вели, „да те устријелим, или да те сабљом посијечем?“

Царевих стане се молити, и Баш-Челик му рече: „Ја ти сад и други живот поклањам, но ти кажем да се више не усудиш да се за жену вратиш, јер ти нећу више да поклањам живот, но ћу те на мјесту погубити.“ Пошто то рече, узме жену па је одведе, а царевих опет остане сам мислећи све једнако како би жену своју избавио. Најпослије сам себи каже: „А што бих се Баш-Челика бојао, кад још имам два живота, један што ми је он поклатио, а један мој?“ па закључи да се сјутра жени поврати, кад Баш-Челика није било код ње. „Хајде,“ вели „да идемо бјежати!“ Она га разбијаше¹⁾, да им није вајде бјежати, јер ће их стићи, но човек њен примора је, да почну бјежати, а Баш-Челик брзо их стигне па повиче: „Чекај, ја ти више не праштам!? Царевих се препане и почне га молити да му опрости, али Баш-Челик рече му: „Знаш ли да сам ти казао да ћу ти поклати три вијека? Ето сад ти трећи поклањам, и више живота од мене немаш, него иди кући и немој живот свој што ти га је Бог дао да изгубиш.“ Царевих видећи да против ове силе не може ништа, пође кући, но једнако мишљаше како би жену своју Баш-Челику отео, док му наједанпут падне на ум што су му зетови казали, кад му је сваки од њих по једно перце дао. Онда рече сам себи: „Хоћу баш и четврти пут да се вратим да жену моју повратим, па ако ми буде до невоље, онда ћу пера да запалим да ми зетови у помоћ дођу,“ па се одмах дигне и опет се врати оној пећини, где Баш-Челик држаше жену његову, и кад из далека види да Баш-Челик некуд оде, јави се жени; и она се зачуди и препане па му рече: „Бога ти, зар ти је тако омрзнуло живљети, те си се вратио по мене!“ Но он јој каже за зетове како су му дали сваки по једно перце, па како ће му доћи у помоћ, ако му буде до невоље, „па зато сам,“ вели, „још једаред дошао по тебе; хајде одмах да бјежимо!“ и тако и

¹⁾ Одвращаше

учине и почну бјежати, али Баш-Челик то одмах дозна па из далека повиче: „Стани, царевићу, нијеси утекао!“ А царевић кад виде Баш-Челика, повади она, сва три пера и кресиво, па стане кресати док мало ватре прижеже па запали сва три пера, али док је запалио, Баш-Челик га стигне. потегне сабљу и царевића на двије поле расијече. У исти час, ето ти чуда! Долети цар змајски са својијем змајевима, цар соколовски са соколовица и цар орлујски с орловима, па се с Баш-Челиком страшно побију, и много се крви пролије, али Баш-Челик опет уграби жену и утече. Онда три цара стану свога мртвог шура гледати и закључе да му живот поврате, па онда запитају најбржа три змаја: који може најбрже с Јордана воде донијети. Један вели: „Ја могу за по сахата;“ други вели: „Ја могу за четврт сахата;“ трећи вели: „Ја могу за девет тренутака.“ Онда цареви повичу овоме: „А сад ти, змаје, брже похитај!“ Овај рашири силу ватрену и донесе заиста за девет тренутака воде с Јордана. Цареви узму воду, поспу водом по онијем ранама, куд је царевић расјечен био; кад поспу, ране се саставе, и царевић скочи на ноге те оживи. Онда га цареви сјетују: „Иди сад кући, кад си се смрти избавио.“ Царевић њима вели да ће још један пут да иде срећу покушати и жену ма на који начин украсти. Цареви, зетови његови, веле му: „Немој, погинућеш заиста сад ако одеш, јер живота другог нема осим онога твога од Бога.“ Али царевић неће за то да чује. Онда му цареви реку: „Е, кад већ хоћеш силом да идеш, а ти немој одмах жену да водиш, него јој кажи да пита Баш-Челика ће му је јунаштво, па онда дођи да нам кажеш, ми ћемо ти помоћи да га освојимо.“ Онда царевић оде кришом и дође жени, па је научи да куша Баш-Челика ће му је јунаштво, па се врати натраг. Кад Баш-Челик кући дође, жена га стане питати: „Бога ти, ће је твоје јунаштво?“ Баш-Челик јој рече: „Моја жено, моје јунаштво је у сабљи мојој.“ Онда се жена стане молити спрам сабље Богу. Баш-

Челик кад то види, удари у смијех па рече: „О, луда жено! није моје јунаштво у сабљи, него у мојој стрижели,“ а она се онда окрене Богу молити спрам стрижеле, а Баш-Челик јој рече: „О, жено, добро ли те неко учи да ме кушаш ђе је моје јунаштво! Ја бих рекао да је жив твој човек, па те он учи, јер и нема ко. Послије неколико дана дође јој човек, она му све каже како још није могла дознати од Баш-Челика ђе му је јунаштво, а човек јој одговори: „Кушај га опет,“ па оде. Кад Баш-Челик дође, жена га стане опет питати ђе му је јунаштво. Онда јој Баш-Челик одговори: „Кад ти моје јунаштво тако поштујеш, ја ћу ти истину да кажем ђе је моје јунаштво,“ па онда стане казивати: „Далеко одавде има једна висока планина, у оној планини једна лисица, у лисици срце, у срцу једна птица, у оној је птици моје јунаштво, ама се ова лисица не да лако ухватити; она се може претворити у разне начине.“ Сјутра дан Баш-Челик отиде, а царевих опет дође жени својој да чује шта је дознала, а жена му све каже. Онда царевих отиде управо зетовима, а они га једва дочекају да чују ђе је Баш-Челиково јунаштво, па се одмах дигну и са царевихем отиду. Кад тамо дођу у ону планину, пусте орлове да лове лисицу, а лисица побјегне у једно језеро које је било усред оне планине, и претвори се у утву шестокрилу, али соколови одмах за њом и оданде је изагнају. Онда она полети у облаке па почне бјежати, а змајеви за њом! Она се брже онда претвори опет у лисицу и стане по земљи бјежати, али ту је орлови дочекају, и остала војска, па је салете и ухвате. Онда царевих заповеди те се лисица распори и срце извади, па наложе ватру, срце распоре, из срца птицу изваде и у ватру баце. Како птица изгори, Баш-Челик погине. Царевих онда узме своју жену, па отиде с њоме кући.

ИЗ КЊИГА
ВОЈИСЛАВА М.
ЈОВАНОВИЋА

Максим Шкрљин

САДРЖАЈ:

	СТР.
1. Очина заклетва	3
2. Дивљан	9
3. Zlatno drveće	12
4. Немушти језик	18
5. Међедовић	22
6. Usud	28
7. Вилина гора	35
8. Чардак ни на небу, ни на земљи	38
9. Круна и чобанин	42
10. Dijete sa devet čiraka	45
11. Пепељуга	49
12. Ђаво и његов шегрт	54
13. Dvanaest mrvā	58
14. Баш — челик	63

ПБ₂₂ 1931

1771

1772